

સદેવન્ત સાવળીંગા. ૨૬

૨૩૯૩૯

ધર્મ વિજય પ્રેસ, અમદાવાદ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાબિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૮-૩ — વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સ્વદેયંત સાવળીંગી

વિષય ક્રમ : ૩૬૧ ક્રમિક

અસલ મહેટી

સદેવંત સાવળીંગા

ની આઠ ભવની વાર્તા.

કાવિ : કદ કરનાર,
મંત્રણ : સ બેઘતારામ શાહ
૧ પ્રોગ્રામ—અમદાવાદ.

પ્રત ૪૦૦૦
સને ૧૯૨૮

આવૃત્તિ ૧૨ મી.
સંવત ૧૯૮૪

ધી આનંદ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ
ધીકાંટા સીવીલધર

શ્રીમનસાથ જીવરામે જીવંત
૧૫ પાસે—અમદાવાદ.

કોમલ આઠ આનંદ

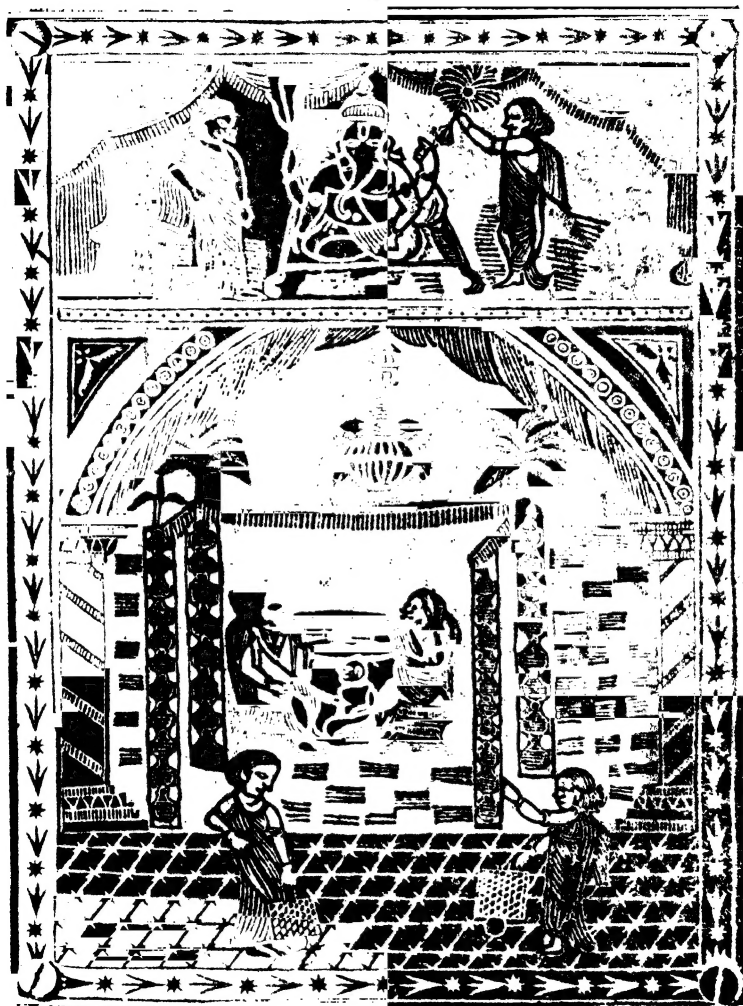
સદેવંત સાવળીંગાની વાર્તા.

॥ શ્રી ગણેશાય નમઃ ॥ શ્રી શારદાએ નમઃ ॥ શ્રી ગુરુએ નમઃ

દોહરો—સમર દેવી શારદાને, વળી ગણપત લાગુ પાવ અવી
અળ વાણી આપનેરે મારી જીભલડીએ જશ થાય ૧ ગુરુ નામસે
ગોવીંદ મીલે, ગુરુ ચરણુડી આશ; ગુરુ નામકો રમરણુ કરે. હોવો રે
ગકો નાશ ૨ ગુરુ નામસે ગોવીંદ મીલે હોવે કારજ સીધ ગુરુ ના-
મકો રમરણુ કરે, મળે સીધ નવનીધ, ૩ ગુરુ નામસે ગોવીંદ મીલે,
જીલે કરમ સંજેગ; ગુરુ નામકો સમરણુ કરે, મળે સુંદર સુખ બોજા.
૪ ગુરુ નામસે ગોવીંદ મીલે, મીલે વૈકુંઠકો ધામ; ગુરુ નામકો સમરણુ
કરે હોવે મહાજળ કામ. ૫

દોહરો—એક સમે શીવ પારવતી, કષ્ટલાસ વનમાં જાય અ-
સંખ્ય જીવતી જોઈ વાવડીને વળી તેની જોને માંય. ૬.

એક દીવસને સમે મહાદેવ અને પારવતી કૈલાસને વિશે બેઠાં છે
તે સમે પારવતીએ શીવને કહ્યું કે હે બોળાનાથ તમે મને પુર્વ,
પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ બણીના સર્વ દેશો ને તમામ વનની પ્રદક્ષિણા
કરાવી છે. પણ આ ઇશ્વાન ખુણાના પર્વત તથા વન જે ધોળાગર
કહેવાય છે, તે નથી દેખાડ્યાં માટે તે મને દેખાડો ને તે જોવાની
મારી ઘણી ઇચ્છા છે તે સાંભળી શીવ કહે છે હે પારવતી એ વનમાં
શું જોવું છે વનમાં તો પાણી ને પીછાણુ વિના ખીજું કાંઈ નથી, માટે
હું તો તપ મુકીને નહીં આવું. પારવતીએ કહ્યું જો તમે ના કહેશો તો
હું અનોપ થઈ જઈશ ત્યારે શીવે કહ્યું જો તું વનમાં આવીને ત્યાં

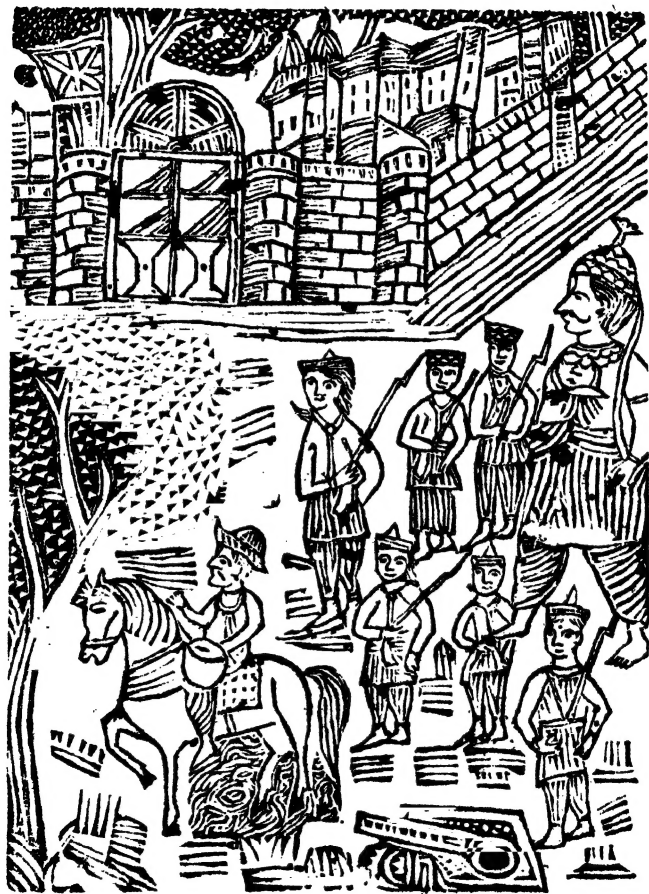

નાના પ્રકારનાં ઝાડ, ફુલ, ને જનાવરમાં ચમત્કાર જોઈ હઠ કરીશ તો ? પારવતીએ કહ્યું કે મહારાજ વગડામાં તે શું જોઈ હઠ કરીશ. માટે ચાલો મારે તો કાંઈ હઠ કરવી નથી એમ કહી મહાદેવ અને પારવતી એ વન વિષે આત્માં જાય છે જ્યાં મધ્ય ભાગે ગયાં એટલે નાના પ્રકારની વૃક્ષની વાડીઓ ને પરચમથી ઝગણુ પ્રવાહ ખળખળ વહે જાય છે અનેક પ્રકારનાં પક્ષીઓ ઝીણું સ્વરે ગાયન કરે છે અને ત્યાં સુગંધીદાર જે પવન તે પણ મંદમંદ વાય છે તેવું રમણીક વન જોઈ પારવતી અંતર વિષે આનંદ પામી શીવને કહે છે કે મહારાજ આ જગા ધણી અલૌકિક દેખાય છે, પણ જ્યાંથી આ પવન ધણો ઠંડો આવે છે ત્યાં પાણી હશે ખરું નહીં તો આવી ઠંડી લેહેર આવે નહીં તે સાંભળી શીવ કહે છે કે અહીં અસંખ્ય ભુગની નાળીએરી વાવ છે ને તે વાવ્યને ત્રણસે ને સાઠ તો પગથીઆં છે એવી મહા મોટી વાવ્ય છે, તેવું પાણી કોઈ ગંગાના નિર્મળ નીર જેવું છે ત્યારે પારવતી કહે કે મહારાજ મને તે વાવ્ય દેખાડો કે તેની માહે ઠંડકમાં આપણે જઈ બે ઘડી બેસીએ તે સાંભળી મહાદેવ પારવતીને લાઇ તે વાવ્ય ભણી ચાલ્યા, અને વાવ્ય આવી એટલે કહે છે કે જો વાવ્ય આવી તે વાવ્ય જોઈ પારવતી ધણી ખુશી થઈ તે વાવ્યમાં જઈ બેઠાં અને શીવને કહે છે, કે હે મહારાજ આ વાવ્યમાં જઈને તેમાંથી પાણી ભરી લાવી મને પાઓ ત્યારે શીવે કહ્યું કે, હે પારવતી આપણે જળપાત્ર આસન ઉપર બુલીને આવ્યાં છીએ, માટે તને પાણી શેમાં લાવીને આપું ? પારવતી કહે, ગમે તેમ કરી મને પાણી લાવી આપા પછી શીવે ત્યાં સામનાં વૃક્ષનાં પત્ર લઈ તેના પડીઓ કરીને વાવ્યમાં પાણી ભરવા ગયા, ને ભરી લાવી પારવતીના હાથમાં આપ્યું.

નોંધરો—પાત્ર અડધ ભરી લાવીઆને, વળી આપ્યું પારવતીને

હાથ, પોતે દુવે જેમ પુમકેરે, તેતો બોળો રે શંભુનાથ. જેમ માતા પોતાના બાળકને તરસ્યું બણી પુરા પ્રેમથી પુમકે પાણી દુવે તેવીજ રીતે મહાદેવે ધણા હેતથી પારવતીને તે પડીઓ આપ્યો. પાણીનો પડીઓ હાથમાં લઇ જેવું પારવતી પીવા જાય છે તેટલામાં ઉંચેથી તે પાણીમાં જનાવરનું પ્રતીબિંબ પડ્યું તેથી પાણી પીવું બંધ રાખી પારવતી ઉંચે વૃક્ષ ઉપર જનાવરને બુલે છે, એટલે શીવે કહ્યું કે હે પારવતી ! તું જળ પીતી નથી ને જળમાં એવું શું ફીટું કે તું ઉંચું જોઈ રહી છે ? માટે નીચું જોઇ ઝટ પાણી પી લે, એટલે આપણે આસન ઉપર જઈએ તે સાંભળી પારવતી કહે છે મહારાજ, આ જનાવર કેવું શાંત થઇને બેઠાં છે શીવ કહે એવાં જનાવર તેં નથી જોયાં શું ? એવાં તો વાંદરાં ધણાં ફરે છે. પારવતી કહે મહારાજ, વાંદરાંનાં ટોળે ટોળાં ફરે છે પણ આવાં શાંત થઇને બે જણાં બેઠાં છે તેથી મને લાગે છે કે એ કાંઈ ધણાં સમજી છે ને તે હાલ શા-અનામાં ઉદાસ થઇ બેઠેલાં દેખાય છે તેનું કારણ શું હશે તે મને કહો. ત્યારે મહાદેવ કહે કે હે સ્ત્રી, જો હું તને એની બધી યથા-સ્થિતિ કહું તો હું માસ પીતી જાય ને આપણે તો આસન ઉપર જવું માટે વાર થાય છે તેથી તું ઝટ કર એટલે આપણે જઈએ તે સાંભળી પારવતીને ક્રોધ ચડ્યો એટલે પાત્ર હતું તે ફેંકી દઇ માંખનું સ્વ-રૂપ લઇને પોતે શીવની જટામાં ભરાઈ ગયાં શીવે પારવતીને અલોપ થએલાં જોઇને પોતે ગાંડાતુર જેવા થઇને પોતાની ચોરાશી જોજનની જટા ફેલાવી એક બુવાની માફક ધુણવા લાગ્યા, ને પારવતીને ખો-ળવા મન્યા, જેમ જેમ પારવતી નથી દેખાતાં, તેમ તેમ વધારે ભમતા ફરે છે.

હોહરો—પાત્ર અડધ ભરી ફેંકાયું ને વજી વળખાં મોરેરે બુગદીય; પારવતીને કારણેરે, કંઈ બોળા ધુણવે શીશ. ૮ પછી એવટ

હારીને પારવતીને કાલાવાશ કરવા બાંહેધર છે તે જોઈને તે
મધું કરીશ અને તારાથી હું થાક્યો માટે તું મને તાર સ્વરૂપ
અતાવ એ સાંભળી પારવતી મહાદેવની જટામાંથી નીળી પાણું પોતાનું
સ્વરૂપ બાંધ આવી સામાં ઉભા રહ્યાં (ચક્રિતનું પરીભ્રમ એટલું
વધારે કે, જ્યારે સંતાઈ જાય ત્યારે શીવથી પણ જડે નહીં)
એટલે શીવે કહ્યું કે તું ક્યાં મધ હતી આજે હું તને ખોળી ખોળીને
થાક્યો ત્યારે પારવતી કહે, હું તો તમારી પાસેને પાસેજ હતી પણ
હવે મને એની ઘાત કહો. શીવ કહે આરી રીતે એના તો હ અવતાર
થયા છે. ને હવે સાતમો અવતાર થવાનો છે. પારવતી કહે મને
તેના સાતે અવતાર કહો, પછી શીવ સાત અવતાર કહી અતાવે છે.

હોહરો:—કહે ઇશ્વર સુણ પારવતીને, હું અવતારનો સાર; પ્રથમ
વિષ્ણુને બાહ્યથી ને બીજો હરણો હરણી અવતાર. ॥ ૯ ॥

ચોપાઈ:—બીજો થયો અવતાર, ત્રીજો ચક્રે ચક્રી જનમુવી,
મોર મુડોને કપીલ. હવે થાશે માનવી ॥ ૧૦ ॥

હોહરો:—છયે અવતાર એમના વિન્નેગે ગયા, અને હવે સંન્ને-
ગનું છે કામ; કહે ઇશ્વર સુણ પારવતીને, એમનું અમર રહેશે જોને
નામ. ॥ ૧૧ ॥

એવી રીતે સદાથીય પારવતીને અવતાર ગણ્યારીને કહે છે કે મહારાજ
આ તમે તો એના હ અવતારનાં નામ કહી અતાવ્યાં પણ તેનાં અવતાર
શી રીતે થયા ને વળી તમે કહો છો કે એમના હ અવતાર વિયોગે થયા છે
તે સાથી વિયોગે થયા હશે તે વાત બધી કહી અતાવો જુનહીનો પાછી
સંતાઈ જમજ, શીવ કહે તું સંતાઈ જમજ નહીં, એક વખત સંતાઈ-
ને તો આખા વનમાં ધુણી મૂઓ, ને પાછો ક્યાં ધુણતો ફરે. માટે
તને તેડી લાઓ છું તેડા માટે તું કરીશ તેડું કરીશ, એમ કહી

શીવ સાતે અવતારની વાત કહી બતાવે છે, ને પારવતી સાંભળે છે. શીવ કહે એ પ્રથમ આઠાણુ થયો, શરમા જોશીની દીકરી સાથે સગાઈ કરી ને જ્યારે તે આઠાણુ સાત વરસનો થયો, એટલે કાશીએ બચવા ગયો. ત્યાં બાણી મહા વિદ્વાન યજ્ઞ દ્રવ્ય કમાઈ પાછો પોતાના ઘર બાણી આવવાને ત્યાંથી નીકળ્યો આવતાં આવતાં તેના સસરાના ગામ ઉપર આવ્યો ત્યાં તેની સગાઈ કરેલી કન્યા તે ગામથી અર્ધ ગાઉ વગડામાં વડના વૃક્ષ નીચે બેસ્યાં થાપે છે ને પોતાને પીવા સારું તુંબડીમાં પાણી ભરી લાવી છે ને પીતાં પીતાં પાશેર પાણી તુંબડીમાં ખાડી રહ્યું છે એટલામાં પેલો આઠાણુ ત્યાં આવી ગોવાળીઆને પુછે છે, કે અહીં કયાંય પાણી મળશે ? ત્યારે ગોવાળીઆએ કહ્યું કે અહીંથી અર્ધ ગાઉ ઉપર ગામ છે ત્યાં તમને પાણી મળશે. નહિ તો પેલા વૃક્ષ નીચે શરમા જોશીની દીકરી બેસ્યાં થાપે છે, તે પીવાનું પાણી લાવી હોય ને તેની પાસે પીતાં ખાડી રહ્યું હોય તો જુવો. આઠાણુ તે સાંભળી મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યો કે એતો મારો સસરો થાય છે, ને તે પશુ મારી સ્ત્રી હશે તેથી જો હું તેને ઝોળખાણુ આપીશ તો શરમાઈ જશે ને પછી મારી માથે વાતચીત કરશે નહીં, માટે અજણો થઈ પાણી માગુ એમ ધારી પોતે તે સ્ત્રીની પાસે આવી ઉભો તે સ્ત્રીનું રૂપ જોઈને મહા મોહિત થયો. ને સ્ત્રી પશુ તેનું રૂપ જોઈ મોહીત થઈ પછી આઠાણુ તેને કહ્યું કે હે સ્ત્રી જો તારી પાસે પાણી હોય તો મને પા, ત્યારે સ્ત્રી કહે કે મહારાજ પાણી હતું પશુ મેં પીધું તેથી થોડું રહ્યું છે અને મને પશુ તરસ લાગી છે, ને તમને તેથી તમેજ પીઓ એમ અરસપરસ વાત કરતાં તે બંનેનાં મન મોહીત થઈ ગયાં છે. ને કાઠથી એ પાણી પીવાનું નથી ને બંને જણ એકએકના ગળામાં હાથ નાખી એક વૃક્ષની નીચે બેઠા એટલામાં પાણી પીધાં વીના બંનેના પ્રાણુનીકળી ગયા એવામંદીરા સેન નામનો રાજ પોતાના મનોરંજન નામના પ્રધાનને બધું મૂકયા

રમવા નીકળ્યો છે તેમને પાણીની તરફ લાગી છે તે જળ જોળતા જોળતા તેજ વડના વૃક્ષ નીચે આબ્યા મેં પાંખાં બંને જથ્થાને જ્યાં અરસ-પરસ ગળામાં હાથ નાંખી રાજાએ બેઠેલાં જોઈ પ્રધાનને કહ્યું કે હે પ્રધાન આ બંને જથ્થા કેવાં નીર્લજ છે કે આપણી જરા પણ શરમ રાખતાં નથી, પ્રધાને કહ્યું કે મહારાજ શરમ તે જીવતાને કે મરેલાને એતો બંને મરી ગયાં છે. તે સાંભળી રાજા પ્રધાનને કહે કે તું મહા ચતુર છે તો મને કહે કે એમના પ્રાણ શી રીતે ગયા હશે.

દોહરો-સાંભળ મારા મનરંજનરે, વળી તું છે ચતુર સુગથુ; અહીંયાં પડ્યાં બે માનવીરે, એમના કેવી રીતે ગયા પ્રાણ. ૧૦

ત્યારે પ્રધાને તેઓની પાસે પાણીની તુંબડી પડેલી જોઈ તે ઉપરથી અટકળ બાંધી રાજાને કહે છે;

દોહરો-નીર થોડાં ને રાજા હેત ધથાં ને વળી પ્રીતાનાં વાગ્યાં જોને બાણુ; તું પીરે તું પી કરતાંરે રાજા બેઠિના ઉડી ગયા પ્રાણ, ૧૩

હે રાજા પાણી વગર એમના જીવ ગયા છે રાજા તે સાંભળી ધણે પુશ્પી થઈ પ્રધાનને સાબાસી આપી અને બંને ગામ બાણી આશ્વા પછી એવે સમ મહાદેવ અને પારવતી ત્યાં આવી ચડ્યાં, એવી વાત મહાદેવ પારવતીને કહે છે એટલામાં પારવતી બોલ્યાં કે મહારાજ આપણે ક્યારે ગયાં હતાં? મને તો કાંઈ ખબર નથી. મહાદેવ કહે તને શી ખબર હોય, તારા તો કેટલાક અવતાર તો થઈ ગયા છે ને ન માનતી હોય તો જો આ મારી કાટમાં રૂદ્રમાળ છે એમાં જેટલાં મસ્તક છે એટલા તારા અવતાર થયા, પાર્વતી કહે ઠીક, પણ શું થયું? મહાદેવ કહે તે દહાડે પણ તેં તેમને જાણ એવી હઠ કરી કે મહારાજ આને તમે સજીવન કરો ત્યારે મેં તને કહ્યું કે તું સજીવન કરાવે છે પણ તેજ આપણને પાછા નહીં ત્યારે તેં કહ્યું મહારાજ

જેને આપણે ગુણ કહીએ તે આપણો અવગુણ કરે નહીં માટે
 સજ્જન કરે. પછી મેં જતાં જોયું હતો તેમાંથી અમૃતનું બુંદ
 લઈ લાંટરું એટલે સજ્જન થયું. જે તુંબરી બની હતી તે અખંડ
 જગ્યા બરાબર એટલે આપણે અલોપ થઈ ગયાં પછી તે બંને
 જણે એક એક પાસે પાણી પીધું. પછી ઘણી માયા થઈ એટલે
 તે બંને વિષ થયો તેથી પાછાં તે સ્ત્રીને કહ્યું કે જો આપણે અહીં
 જગતમાં નહીં મેં અને અંધેરું થાય તો જનાવર આવી મારી નાંખે,
 માટે કંઈ જોઈ જઈએ એમ ધારી ગામની ભાગોળ શીવનું દેહેરું હતું
 તેમાં બંને પેડાં ત્યાં પુજારી પુજા કરી સાંજે ઘેર ગયો એટલે દેહે-
 રામાં કાંઈની વસ્તી રહી નહીં, પણ દેરું સાંકડુંને વચ્ચે મારી મુર્તિ
 તેથી તેઓને બેસવાની પણ પુરી જગ્યા નહોતી તો સુષ્ણી રીતે
 રહે પછી શીવલીંગ વચ્ચે હતું તે કામીએ અંધ થઈ ઉખેડી
 નાંખવા થયું.

છાયા—કામીને નવ રહે ભાન, કે હું પાપ કરું છું; કામીને
 નવ રહે ભાન, જે હું વધુ મોતે મરું છું; કામીનું સરે જો કામ,
 તો પાપને પુન્યજી જીજે; કામીને વાપે કામ તો, દીવસની રાતજી સુજે.
 તેમ કામી કામે અંધ થઈ, ન મુકે ગરની કે પારકી, મેતી કહે કામને
 વચ થયો પછી ન જીવે માત બેન કે બાળકી. ૧૧૪૧

તેથીજ રીતે પાછાં કામને વચ થઈ શિવલીંગને હાથે રતે ઉખેડી
 ફેંકી દીધું પછી શીવે પારવતીને કહ્યું જો તું હોતી હતી કે તે આપ-
 ણને નહીં નહે પણ નડ્યા ખરા, અને એમણે તો મારી મુર્તિ ઉખેડી
 ફેંકી દીધી, ત્યારે પારવતીને રીસ થઈ તેથી હશે કે તમે તમારૂં રૂપ
 બદલી ધમકાવો પછી મહાદેવે જોગીનો વેશ લીધો ને ઝોળી ઝડે લઈ
 દેહેરામાં આવી તેઓને વિષયની તૈયારી હતી તેવામાં જઈ કહે છે કે
 અરે હરામખોર તમે દેરામાંથી તીક્ષ્ણ નહીં તો આપ હજી તે સાંભળી

પેના કહે છે કે અદ્યા લંગોટા તારે અહીં શું થાકે છે ? તારે સાર
 આ જગ્યા બાંધીને સજ કરી રાખી હશે, એવી રીતે કામમાં અધળાં થઈ
 બંને જણાં શીવને માનવા મંડ્યાં એટલે શીવને મહા ક્રોધ ચડ્યો અને
 આપ દીધો કે તમરા સાત અવતાર વીયોગે જાએ અને વીયોગની વત
 સાંકળાંજ બને જણાં ગાંડાતુર જેવાં થઈ મર્યાં. તે ત્યાંથી નાકાં તે
 વનમાં ગયાં ને જતાં નદી તીરે એક ગામ આવ્યું એટલે બંને
 જણુ નદી તીરે બેઠાં ને કહે છે કે આપણે કાશીએ જામ કરવત
 મુકાવીએ તો આપણો આપ નીવારણુ થાય એવો વીચાર કરે છે એટલે
 પ્રભાતનો પહોર થયો પછી પેલી સ્ત્રી કહે છે કે મહારાજ તમે ગામમાં
 જઈ કંઈ લાવો તો ખાઈએ, પછી બ્રાહ્મણુ ધર્યો ધર્યો ગામમાં ગયો
 ને સ્ત્રી નદીને તીરે બેઠી છે તેવામાં ત્યાં તેજ ગામનો રાજા તેમને વૃક્ષ
 નીચે મુલેલાં હતા તેજ હીરાસેન ને તેમનો પ્રધાન મનરંજન બંને જણુ
 શીકાર રમવા નીકળ્યા છે તેવામાં પેલી સ્ત્રીને નદી તીરે જોઈ અને
 તેને દેખી રાજા ધણી મોહીત થઈ ગયો અને પાસે જઈ સ્ત્રીને કહે છે
 કે તમે અમારા રાજ્ય દરબારને યોગ્ય છો તમે મારે ઘેર ચાલ્યે જો તમે
 આવશે તો મારે નહીં તો જુલમથી પકડી જઈશ સ્ત્રીએ વીચાર
 કર્યો કે જો હું નહીં જાઉં તો જોરાવરથી લઈ જશે, તો મારી મેળેજ
 જાઈની પછી રાજાને કહે મહારાજ મારે છે માસનું વરત છે માટે છે
 માસ પછી તમને વરીશ રાજાએ કહ્યું સાર. પછી રાજા પોતે રાણીને
 લઈ નોખા મહેલમાં રાખીને પોતે શીકાર રમવા ગયા એટલે પેલો બ્રાહ્મણુ
 સીધું લઈ નદીએ આવી જુએ તો સ્ત્રીને દોડી નદી તેથી શોકાન થઈ
 ત્યાં ધોડાનાં તથા માણસનાં રમવાં જોડે પગે જાજદરબારમાં ગયો
 તો તે રાણી પોતે કડખામાં બેઠી છે તે જોડે બ્રાહ્મણુ સ્ત્રીને કહે છે
 કાહરી:—શેણુ વસ્ત્રમાં દલ હુમરેને, વગી અમે નદીએને તીરે
 હવેરે મળવું કંઈ મર્યું શુંડી પાછેને પડ્યો જંજીર. ૧૬

તે સાંભળી ઓ બહુ આદરથી કહે છે.

દોહરો:—પ્રીતમ પ્રીત લગાડીને, ઓ વાલા દુર દેશે મત જાવ,
રહો અમારા નગરમાંને, વળી અમે આપીએ તે તમે ખાવ, ૧૬

હે પ્રાણનાથ તમે મને મુકી હવે કંઈ જશો નહીં હું તમને સીધું
પહોંચાડીશ તે તમે ખાઈ મહાદેવની પુજા કરજો પછી રહેતાં રહેતાં
લાગ આવેથી આપણે નાસી જઈશું એમ કહી આજણને ત્યાં રાખ્યો છે
હવે આજણ ત્યાં શીવની પુજા કરે છે ને તેના મેળાપને સાર રાજ
આશીરવાદને બદલે મહેલ નીચે જાય છે એક દીવસ રાજાએ આજણ
ને જાણ રાણીને પુછ્યું કે પેલો આજણ કેમ ફેરો ખાવ છે ત્યારે
ઓએ કહ્યું કે મહારાજ તે આપણે અહીંથી સીધું લઈ જાય છે માટે
આશીરવાદ દેવા આવે છે પછી રાજા એક દીવસ વાઘના શીકારે
જતાં રાણીને કહેતો ગયો કે જો મને આજ વાર લાગે ને
હું મોડો આવું તો મારા પછાડી આપણી સ્વારી મોકલજો એમ
કહી રાજા શીકારે ગયો ને વાઘના શીકારે ચઢ્યો તેથી રાત પડી મધ
એટલે રાણીએ તમામ સ્વારોને હુકમ કર્યો કે રાજા હજી મુખી આવ્યા
નથી માટે તમે સૌ રાજના સામા જાઓ તે સાંભળી તમામ સીપાઈ
ઘોડેસ્વાર થઈ રાજના સામા ગયા ને ગામમાં કોઈ સીપાઈ ન રહ્યા
પેલો આજણ આવ્યો એટલે રાણીએ સાન કરી કહ્યું કે પેલો
અહીંથી સ્વાર ઘોડે સામાન માંડીતે ઉઘી ગયો તે લાઈ અહીં આવ
એટલે આપણે જતાં રહીએ આજ કોઈ દરબારમાં નથી પછી પેલો
આજણ ઘોડો લેઈ આવે છે એટલામાં તે દિશાએ જવાનો થયો
તેથી પોતે પેલા નાવજને કહ્યું કે લાઈ આ પેલો અહીંથી અહીંના
જુસ્સામાં પોતે પોતાનો ઘોડો જાળખ્યો નહિ તેથી ત્યાં અંધારામાં
ઘોડો ઝાલી ઉભો રહ્યો છે એટલામાં તે રાણી ઉતરી નીચે આવી
ઘોડાની પાસે જઈ પોતાના આજણને બદલે અંધારામાં રાવતને

લઈ ચાલી નીકળી તે તાત્ની રાતમાં પોતે વીમ ગાઉ ગઇ ત્યાં પ્ર-
 ભાતનો પહોર થયો ને જુવે છે તો રાવત દીઠા પોતે વીચાર કરવા
 લાગી કે હવે પેલો બાહણ ક્યાં જશે પણ એને મેં કાશીએ જવાનો
 વાયદો કર્યો છે માટે ત્યાં જશે ખરો, પણ આને સમજવું તો કામ
 થાય એમ ધારી પેલા રાવતને કહે છે કે તમે આવ્યા તે દીકરું હવે
 આપણે શોખ કરીશું. એવું સાંભળી રાવત મનમાં ખુશી થયો કે,
 આવી સ્ત્રી મળી અને પછી રાવતને સ્ત્રીએ કહ્યું કે આપણે ભુખ્યા
 છીએ માટે તમે ગામમાં જઈ સીધું લાવો એટલે આપણે રસોઈ ક-
 રીએ, એમ કહી રાવતને ગામમાં સીધું લેવા મોકલ્યા પછી તે સ્ત્રી
 રાવતને મુકી પોતે ઘોડો લઈ ચાલતી થઇ ને પેલો બાહણ પણ
 દીશાએ જઈ આવી જુવે છે તો ત્યાં રાવત ઘોડો કે રાશ્ત્રી એમાંનું
 કંઈએ દીકું નહિ પછી પોતે વીચાર કર્યો કે રાવતને કંઈ પત કરે
 એમ નથી, જો રાજાને મુક્યો તો રાવતનો શા આશરો છે તેથી
 તેને પણ મુકી દેશે ને મેં વાયદો કાશીનો કર્યો છે માટે તે કાશીએ
 આવશે માટે ચાલ હુંએ પણ કાશીએ જઈ એમ ધારી તે કાશીએ
 ગયો ને ત્યાં જઈ કરવતવાળાને કહ્યું કે ભાઈ મને સહાસીવે આપ
 દીધો છે કે તારા સાત અવતાર બિયોએ જન્મે. માટે દેહ મુકી આપ
 નીરવાણુ કર્યો છે, કરવતવાળો કહે કે ભાઈ સહાસીવનો આપ છે
 મારે સાત અવતાર તો મીથ્યા નહીં થાય પણ એક અવતારનું ફલ
 તું દેહ મુકે છે તેથી મળશે એમ કહી તેણે કરવત મુક્યું. એટલામાં
 પછવાડેથી સ્ત્રી આવીને ત્યાં આમળ પોતાના ધણીની ખબર પુછી
 ત્યારે તે કરવતવાળાએ જઈ કહીકત કહી બતાવી. એટલે તેણે પણ
 તેની પાસેનો ઘોડો તથા બીજો સામાન જો હતો તે બધો પુન્ય કરી
 દઈ કરવત મુકાવ્યું. પછી તેઓ ત્રીજો અવતાર ચક્રવે ચક્રવી મયાં ને
 એક કાડની પદામાં બેઠાં છે એવામાં દવ બળતે આવ્યો ત્યાં કાડનાં

પાંદાં બળીને ભોંય પડવા માંડ્યાં તે પોતે પોતાના સોમતીને કહે છે.

હાહરો—પત્ર વણ્ટયાં ડાળથીને, વળી તે કહે સુણો વનરાય;
અખ કે પીછેરે ક્યારે મીલેજો, ને દુર દુર પડેરે જાય. ૧૭

હે ભાઈ હવે આપણે છુટાં પડ્યાં તે ક્યારે મળીશું ત્યારે વૃક્ષ
કહે છે કે આપણે તો બચીશું ક્યાંથી કારણ કે આપણો ઉપાય કાંઈ
ચાલે એવું નથી કે અહીંથી બચીને જઈએ પણ આપણા ઉપર આ
પક્ષીઓ બેઠાંછે તેમને કહીએ કે કંઈ કરતાં હીડી જાય તો બચે.

હાહરો—દર બળતું જોઈનેરે, કહે તરવર વનરાય, અમે તે
બળાએ પાંખ વીનારે, જુઝા પખીયુ હીડી કયું ન જાય. ૧૮

હે પખી તમે પાંખવાળા થઈ કેમ હિડતાં નથી અમારે પાંખો
નથી માટે બળાએ છોએ તે સાંભળી પેલા પખી તે વૃક્ષને કહે છે.

હાહરો—ફળ ખાધાંને પાન બગાડીઆંને વળી ધેરી તમારીરે
ડાળ, તમે બળો અમે હીડીએ, તે વળી જીરીએ કેટલા ઢાળ. ૧૯

હે તરવર ભેગા બેઠાં ને તમારી મહોબત કરી એટલે તમે બળો
ને અમે જીવીએ તે અમારાં લક્ષણ નહીં; ભાઈ અમે તો આવી તરે-
હની મીત્રાઈ કરીએ છીએ.

હરો—હળદી તો જરદી તજોને, વળી યુનો તે તજેરે સફેત,
દોનુરે મીલે કંકુ બયાને, બક્ષીહારી ઉનકારે હેત. ૨૦

હે ભાઈ જેમ હલદર પોતાનામાંથી પીળાશ કહેતાં જરદી તે
મુકી દે છે ને યુનો પોતાનામાંથી સફેતાઈ મુકી દે છે. ને એ બે
એકલા મળીને કંકુ જેવો રાતો પદાર્થ બનેછે, ભાઈ તેના હેતને ધન્ય
છે. વળી જેમકે દુધને પાણીની મીત્રાઈ થાય છે ત્યારે દુધ પાણીને
પોતાના ભેગું બળેલું જોઈ પોતે તેને પણ પોતાના જેવું દુધ કરી દે
છે પણ જુદું નહીં પડતું. તેનો દાખલો એ કે જો કાંઈ માણસ
દુધ લઈ પોતે પાણીને બાળવા તાવડામાં નાખી તો તાપ કરીને

ઉકાળે છે એટલે દુધમાં પાણીનો ભાગ હતો તે મળવા મળે છે એટલે દુધ વિચાર કરે છે કે મારો સોજતી જે પાણી બળે છે તો મારે જીવે તે શું કરવું છે એમ જાણીને પોતે પણ ઉભરો ચઢી દેવતામાં પડવા જાય છે એટલે ઉકાળનાર માણસ ઉભરો જોઈ તેમાં પાણું પાણી છાંટે છે એટલે દુધ ઉભરાતું રહી જાય છે. તેવું કારણ જોઈ કે દુધે જાણ્યું કે મારો સોજતી જે પાણી તે પાછો મારા ભેજા આવ્યો એવી રીતે તેઓ અરસપરસ પ્રીત રાખે છે માટે અમે પણ એવી પ્રીત રાખનારાં છીએ તે કેમ ઉઠી જઈએ. એમ કહી પોતે પણ બને જણ્યું તે દેવમાં જળી મુઝાં પછી ચોથો અવતાર સુડા સુડીનો થયો ને તેમની મા તેમને મોળામાં મુકા ચારો લેવા લઈ એટલામાં વાસુકીનાગ આવી તેમને જળી ગયો તેથી જુ પામ્યાં.

ચોપાઈ—આવ્યો વાસુકીનાગ, પંખીને જળી ગયો, મોર મોરડીનો વિયોગ, હઠે કપીલજ થયો. ૨૧

કોહરો—છએ અવતાર એમના વીયોગે ગયાને, હવે સંજેન-નોરે અવતાર. કહે ઇશ્વર સુણ્ય પારવતીરે, અમર નામ કર્યાં હીરતાર.

ચોથો અવતાર સુડાસુડીનો થયો, ન પાંચમે અવતાર મોર મોરડીનો થયો, છઠા અવતાર એમનો વાંદરા વાંદરીનો થયો. ત્યાર પછી સક્ષમે અવતાર એમને સંજેન થશે ને પરમેશ્વરની કૃપાથી તેમનાં નામ અખંડ રહેશે. એમ કહી પારવતીને શીવે જ અવતારની વાત સંભળાવી એ વાત સાંભળી પારવતી મન વીશે પશુક ખુશી થયા. શીવને વીનતી કરી કે મહારાજ હવે તમે એમને સુખ સંજેન કરો. ત્યારે મહાદેવ કહે છે તું ધીરજ રાખ.

કોહરો—ધીરા ધીરા રાવતાને. વળી ધીરે સખ હોય, માળી સીએ સો ગણા, પણ રત આવે ફળ હોય.

હે પારવતી હિતાવળથી કંઈ કામ થતું નથી. પણ ધીરજથી થાય કેમકે માળી પોતે વગર રતે ફળ વાવે ને તે વૃક્ષને ધણું ધણું પાણી પાપ પણ રત આવે ત્યારેજ ફળ થાય છે માટે જ્યારે એમને મનુષ્યદેહ આવશે એટલે તેમનો સંજોગ થશે ત્યારે પારવતી કહે મહારાજ એમને મનુષ્યદેહ આપો હવે એટલું માઈ કહ્યું માનો. પારવતીનું કહ્યું માની શીવ પછી કહે છે આ વખત અમૃત યોધડીયું છે, ને જો આ દેવતાઈ વાવમાં એ જથ્થુ હાલ પડશે તો તેમને મનુષ્ય દેહ મળશે એમ કહી શીવ પેલા જનાવરને કહે છે.

હોહરો—હંઆ તારા ટગમએને, વળી નીચેરી મહાજળ વાવ; એમાં પડે દો જનાવરાં તો, વળી સરજે નરને નાર. ૧૪

ચોપાઈ—સરજે નર નાર, વળી ઇશ્વર તો એમ કહે, એ નાળીએરી વાવ અવતારનો અમર રહે, રૂપ આશ્ચું સીંહાસન ક્રોધ. રાજ દીધું ચક્રે, અનેક જુગ જાય, અવતાર તો અમર રહે. ૨૬

એવી રીતે શીવે કહી પારવતીને લાખ ત્યાંથી નીજ્યા, હવે શીવે કહેલું પેલી વાંદરીએ સાંભળ્યું. ને વાંદરાના સાંભળવામાં આશ્ચું નહી તેથી વાંદરી વાંદરાને કહે છે.

હોહરો—સાંભળ જુડા વાંદરાને, તાઈ હજયુ રાખ નીરંધર, પડીએ અમરત વાવમાં તો વળી આવે મનુષ્ય અવતાર. ૨૭

હે વાંદરા આપણને શીવે કહ્યું માટે પડીએ તો મનુષ્ય થઈએ ત્યારે વાંદરા કહે છે.

હોહરો—દેહી પોતાની બાળા કરીને, બાવો ચોખ જોને રાખ, વાંદરી બળજો ઇશ્વરારે, એવા લંગોટા ફરે જોને લાખ. ૨૮

હે સ્ત્રી એમને ઇશ્વર કેમ કહેવાય એવાતો રાખ ચોળી જટા વધારી લંગોટી વાળા ધણાએ બાવ રખડે છે, માટે હુ તો નહી પડું જો પેવાનું કહ્યું કરીએ તો જીવ ખોઈ બેસીએ, પછી વાંદરીએ

ધણું કહી સમજાવ્યો પણ વાંદરાએ માન્યું નહીં એટલે છેવટે પોતે તે વાવમાં શ્રીરામ કહી પડતું મુક્યું. પડતાંજ એજ વરસની ઇન્તજા ધરના જેવી અપસરા થઇ રહી તેમાં પોતે નમ્મ શરીરે ઉભી છે. પછી વાંદરા સ્ત્રી જોઇ મહા મોહીત થઇ ગયો ને પોતે તેની પાછળ વાવમાં પડવા માંડ્યું એટલે સ્ત્રી બોલી.

હાહુરો—સુણ જુઝા વાંદરાને, વળી હવે માં ભરતોરે ફાળ, અમરત ચોષડીયું વહી ગયું ને હવે સામે ઉગતો ફાળ. ૨૬

હે જુઝા વાંદરા હવે તું પડીશ તો મરી જમ્મશ કારણ કે એ પણ ગઇ જો તું મારી સાથે પડ્યો હોત તો તારે કામ થાત એવું સાંભળી વાંદરા મનમાં પસ્તાઇ શોક કરવા લાગ્યો ને સ્ત્રીને કહે છે.

હાહુરો—અમે તે વન ફેરાં વાંદરાને, અમે ફરીએ તે જોને ડાળોડાળ; તુરે વાંદરાની સુદરીરે, તુંને લેઇ જશે કાઇ જુપાળ. ૩૦

હે જુઝી ત્યારે હવે મારા શા હાલ થશે ને તને આવી રૂપવંતી જોઇ કાઇ રાજા લેઈ જશે ને મારે તો ડાળે ડાળે ભટકવું પડશે. ત્યારે સ્ત્રી બોલી કે જુઝા શીદને ચીંતા કરે છે તને મુકી હું કંઈ જવાની નથી ને તું પહેલેથી તક ચુક્યો ને હવે વીમાસે શું વળે માટે તું વનમાં જઈને વનફળ લઈ આવે તો આપણે ખાઈએ. પછી વાંદરા વનમાં વનફળ લેવા ગયો. એવામાં હીરાસેન નામે રાજા મનરંજન પ્રધાન ને એક ધાંયજો ત્રણે જણુ શીકાર રવા પાછા ઘેર જતા હતા તેઓ વાવ ઉપર આવ્યા અને વાવની પાસે એક વૃક્ષ હતું ત્યાં જઈ બેઠા ને રૂપાની ઝારી ધાંયજોને આપી કહ્યું કે વાવમાં જઈ પાણી ભરી લાવ. પછી ધાંયજો ઝારી લઇ ગયો. વાવમાં એ ને ત્રણ પગથીઆ ઉતર્યા એટલે પેલી સ્ત્રીએ તેનો અવાજ સાંભળ્યો કે કાઈ પુરૂષ આવે છે ને હું તો નમ્મ છું. તેથી પોતે માંડીથી ધારો પાડી

કહ્યું કે ખખરદાર કાણુ આવે છે ? જ્યાં ધાંચળએ એકાએક એચિંતો વાવ્યમાંથી ભયંકર અવાજ સાંભળ્યો એટલે બીન્નો ને હાથમાંથી ઝારી પડી ગઇ.

સોહલો-ખડખડ ઝારી હાથથી પડી, ત્રણ સાથેથી પાધડી; જોડો વીસાચો તે ત્યાં રહ્યો, છુમ પાડી રાગ આગળ ગયો.

ધાંચળે થર મઃ ધ્રુજતો ઉઘાડે માથે નાઠો નાઠો રાગ પાસે આવ્યો રાગએ પુછ્યું પાણી લાવ્યો ? ધાંચળે કહે મહારાજ ખજુ તમારે પાણી હુંનો કંઈ મારા છોકરાના નશીબે માંહીથી જીવતો આવ્યો છું. હું માંહી ઉતર્યો ને એકાએક મોટો ભયંકર અવાજ મ્યો ને સાંભળીને બીન્નો ને ઝારી હાથમાંથી વાવમાં પડી ગઇ. ને પાધડી પણ માથેથી પડી ગઇ ને મારા જોડા મુકીને નાઠો છું. તે હજુ સમોએ ત્રણે નથી તે સાંભળી રાગ હાલ તસ્વાર લેઈ વાવ્ય ઉપર આવ્યો, ને વાવમાં જ્યાં એક પગથીયું ને બીજે પગથીએ ઉતર્યો કે માંહીથી ગણગણાટ કરતો અવાજ મ્યો તે સાંભળી ત્યાં રાગ ખમખામને ઉભા રહ્યા, પછી સ્ત્રી માંહીથી બોલી કે કાણુ આવે છે ? હું નગ્ન છું, રાગએ કહ્યું કે ડાકણ છે કે ચુડેલ છે. ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું કે દુઃખની મારી સ્ત્રી છું ને તમે છો તેથી તમને ના કહું છું. પછી રાગએ પોતાને ખમે દોઢાલો હતો તે વાવ્યમાં નાંખ્યો. એટલે સ્ત્રી તે લેછ પ્રહેરી હબી રહી પછી તે રાગ ધીરે ધીરે હિમત ચલાવી વાવ્યમાં ઉતર્યો ને જીએ છે તો મહા રૂપવંતી ઇંદ્રની અપ્ષરા જેવી ને સુરજના જેવું તેજ મારતું મુખારીંદ એવી સ્ત્રી દીડી તેને જોઇ રાગ અંજન મ્યો પછી રાગએ સ્ત્રીને કહ્યું કે તું આવી જગોમાં કેમ રહે છે તું મારી સાથે ચાલ હું રાગ છું તને જે જોઇશે તે મળશે ને તું મહા સુખ ભોગવીશ પછી સ્ત્રી કહે કે મહારાજ હુંતો કુંવારી છું રાગ કહે હું તારી સાથે લગ્ન કરીશ ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું તમે

મને વચન આપો કે હું કહું તે કરવું પછી રાજાએ તેને વચન આપ્યું પછી સ્ત્રીએ કહ્યું એક તે મારી સાથે વાદરો છે તો મારા જીવનપ્રાણ છે તેને સાથે રાખવા ને બીજું કે હું તમારી સાથે છ માસ પછી લગ્ન કરીશ રાજાએ કહ્યું કે એમ કરજો રાજાએ પોતે વાતમથિ બહાર આવી ધાંવળને કહ્યું કે તું ગામમાં જઈ એક રથ ને પાંચ સાત સિપાઈ લેઈ આવ્યો એટલે રાજા સ્ત્રીને કહે છે આ રથ મંગાવ્યો છે તેમાં બેસો હવે પેલો વાદરો વનમાં ગયો છે તે નથી આવ્યો ચાટે સ્ત્રીને કહે છે કે જો તે આવે તો હું તેને સાથે તેડી જઈ ને રાજા ઉતાવળ કરે તે પછી સ્ત્રી હાથ જોડી વારને અરજ કરે છે કે હવે હું તારા દરશન ક્યારે કરીશ એમ કહી વાવને કહે છે.

હોહરોઃ—છેડા સંગી વાવડીને વળી રહી ગઈ હોહરો કામ તારારે જળ હવે નહીં પીઈને જો હોત અમારે ગામ ૩૧ છેલ્લ સંગના વાવડીને વળી જુગતે બંધાવીરે જોય સોને જડાવું તારાં પરથીજીને વળી નગર અમારે હોય ૩૨ હે વાવ માતા તું મારે નગર આવતી હોય તો તારા પગથીજી સોને જડાવું પણ તું તો અહીંને અહીં રહી જાય છે હવે તારૂં પાણી હું નહીં પીઈ એટલામાં રાજાએ હાક મારી પણ પેલો વાદરો ન આવ્યો એટલે પોતે બહાર નીકળી રથમાં બેઠી સિપાઈઓએ પડદા નાંખી દીધા ને રાજા ગેલે સ્વાર થઈ સ્ત્રીને લઈ પોતાના ગામ લણી ચાલ્યા એવામાં પેલો વાદરો ફળ લઈને આવ્યો ને વાવમાં જઈ જુવે છે તો રથ દોઠો નહીં એટલે શોકાતુર થઈ ફળ બળ ફેંકી દીધા ને કુદકો મારી ઝાડની ટોચ ઉપર ચઢી લાખી સરતે જુવે છે તો રથ જતો દોઠો તેથી જાણ્યું કે મારી સ્ત્રી જાય છે પછી હેઠે ઉતરી રીસ ચઢાવી પુછ્યું કે શું કરી કુકાકુક કરતો ને હાંત કચડતો ચેકડો મારતો ચાલ્યો ને જ્યાં રથ પાસે આવ્યો ને કાંધ કરી રથ ઉપર બાંધે છે એટલે સિપાઈએ તેને હાંક્યાં મડ્યો તો વાદરો રીસ

કરી સિપાઇ ઉપર દાંત કચડતો સામે ધસવા લાગ્યો એવામાં સ્ત્રીએ
અવાજ સાંભળ્યો કે વાંદરો આવ્યો એટલે રાજાને કહ્યું કે મહારાજ
તમારે વચન તે આવુંજ રાજાએ સિપાઇને વાર્યો કે તમે એને મારશો
નહી સિપાઇ કહે કે ક્યા સાક્ષ્ય રથ ઉપર થેકતા હે એવામાં સ્ત્રીએ
પડદો ઉઘાડી બહાર મોં કહાડી જોયું એટલે પેલો વાંદરો થેકડો મારી
રથમાં પેસી ગયો ને રાણી પાસે જઇને બેઠા પછી રાજાને રાણી ગામમાં
આવ્યા ત્યાં રાજાએ રાણીને એકદંડ મહેલમાં ઉતારો આપી તેમાં
રાખી ને તેની હજુરમાં નોકર ચાકર તથા દાસીઓ સોપી પોતાના
વાદરાને સોનાની સાકળ પોતાના પક્ષગે બાંધી રાખે છે રાજા કોઇ વખત
રાણી પાસે જાય તો સામી ખુરશી નાખીને બેસે પણ રાણીની પાસે
જઇ બેસાય નહી જો રાણીના થડમાં જવા જાય તો વાંદરો ડોળા કહાડી
સામે દંતઘ્રા કરી કરડવા જાય પણ રાજાને રાણી પાસે આવવ દે
નહી પછી રાજાએ વીચાર કર્યો કે આ વાંદરો રાણી પાસેથી જાય તો
નીરાંતે વાત થાય નહી તો એ આપણને જ પવા દેશે નહી એવું
પોતાની માનીતી રાણી પાસે આવ્યાને કહ્યું કે જો તમે આ સ્ત્રીની
પાસેથી વાંદરો આપો કડાવો તો ઠીક કેમકે મેં તો એને વચન આપ્યું
છે તેથી મારાથી કહેવાય નહી ને તમે તો બે વાતો સમજવીને કહો
ત્યારે માનીતી રાણી કહે અમાં તે શું જઇને એક ધડીમાં કડાવું છું
એમ કહી લુગડાં પહેરી તે રાણીને મહેલ ગઇ ત્યાં રાણીએ માનીતી
રાણીને માન આપી પોતાની પાસે બેસાડી પછી માનીતી રાણી કહે આ
જનાવરને આપણા દરબારના પાંજરામાં મોકલો ત્યાં ત્રણી જતનાં જના-
વર પળાય છે બેગો રહેશે તમે તેને પાસેને પાશે રાખી મુકો છે
કોઇ જુએ તોએ કે રાણીને બીજા કોઇ જનાવર ગમતાં નહિ હોય
તે આ વાંદરો પાળે છે એના વગર દરબારમાંથી મેના પોપટ એવી

તરેહના જનવર લાવીને પાંજરામાં રાખો ત્યારે રાણીએ કહ્યું કે એ તો મારો જીવન પ્રાણ છે એને એક બડી પથુ મારાથી જીવન નહીં કહે ત્યારે માનીતીને રીસ ચઢી; ને લાંબા હાથ કરી કહ્યું કે બહુ તમારા હંગ કે વળી શું આવું કદરૂપુ જનાવર પાળતા હકશું. તેવું વાંદરાએ સાંભળ્યું તેથી રીસ ચઢાવી પેલી માનીતી રાણી ઉપર જલંગ મારીને તેનું નાક કરડી ખાધું એટલે માનીતી રાણી તો લોહીચુતી જીવ લેઈને નાઠી, ને રાજા પાસે આવીને કહ્યું કે, મારું નાક ગયું રાજા મહા કાપાયમાન થયો કે કાક દીવસ આપણો પાથ એ ઘાટ થયો, મદારી રમત રમવા આગો રાજાએ મદારીને કહ્યું કે તું રાણીને ખુબ ખુશી કર કે તને રાજા યદ્ય કંઈ વચન આપે તો વચન લેઈ તું રાણા પાસે જ વાંદરો છે તે માગી લે એમ કહી રાજાએ મદારીને પગાસ રૂપિયા આપ્યા તે લઈ મદારીએ રાણીના મહેલ સામે આવી રમત કરવા માંડી એટલે મદારી કહે કે આ વાંદરો છે તે મને આપો રાણીએ વિચાર્યું કે ના કહું તો વચન જમ તેથી વાંદરો આપ્યો ને કહ્યું કે આજથી જ મહિને આ વાંદરાને બરાબર શીખવીને પહેલ વહેલો મારી પાસે આવજો હું તને કંઈ ધનદામ આપીશ હવે મદારી વાંદરો લઈને જાય છે જતાં જતાં વાંદરો રાણીને કહે છે.

હાહુરો—આજો પીએ ધન વાવરોને, વળી કાપડ પહેરોને સાર; તમ માટે અમે વેચાયારે, જુડી મદારીને દરબાર.

હે સ્ત્રી તું ખા પી ને મજા કર હું તો હવે જાઉં છું વાંદરાની આંખમાંથી આંસુ ચાલ્યાં જાય છે તે જોઈ સ્ત્રી કહે છે.

હાહુરો—વચન ચુક્યો વાંદરાને, જુડા બોલી દંતવે તું તો વેણ; તુજ ઘટ આંસુ મારે મોરી પ્રીતડીને, વળી મુજ ઘટ સાલે તારાં નેણ.

હે વાંદરા તું ફાળ ચૂક્યો ને હવે બોલે શું થવાનું તને મારી

સાહે છે ને મને તું રૂવે છે ને તારાં નેણુ સાહે છે પછી
મદારી વાંદરાને લઈ ધેર ગયો છ મહીના થયા એટલે રાજાએ પરણુ-
વાની તક્યારી કરી હમના બે ત્રણ દીવસ બાકી રહ્યા છે એટલામાં
પેલો મદારી આવ્યો રાણીએ પોતાના સોનેરી ચોકમાં રમવા બોલાવ્યો
રાજાં પણ પ્રધાનને સાથે લેઈ આવ્યો, ને મદારીએ રમત ચાલતી
કરી એણે વાંદરાને મુખ રમાડ્યો તેથી રાજા ચર્ધ રાણી અને રાજાએ
શીરપાવ આપ્યો. પછી મદારીએ વાંદરાને કહ્યું કે તું રાજાને
સલામ કર એટલે વાંદરાએ રાજાને સલામ કરી ને રાણીને સલામ
કરવાનું કહ્યું એટલે પુરૂ ફેરવી બેઠો તેથી મદારીને રીસ થઈ એટલે
વાંદરાને પાંચ સાત લાકડી ઝાપટી દીધી તેથી વાંદરાની આંખમાંથી
આંસુ આવ્યાં તે જોઈ રાણી કહે છે.

હાહુરો—સુણ સુલભણ વાંદરાને તુંતો બરી ન શક્યો ફાળ;
તારે શરીરે પડે જોતે લાકડી, તે તો મારે શરીરે ઉઠે જાળ.

હે વાંદરા તારાથી ફાળ ન બરાઈ તેથી તને દુઃખ પડે છે ને તારાં
આંસુ જોઈ મારા શરીરે જાળ ઉઠે છે પછી રાણીએ પોતાના નવ-
લાખનો હાર હતો તે તોડી નાખ્યો એટલે મદારી વાંદરાને મારતો
છુટો મુકી મોતી વીણવા લાગ્યો વાંદરો છુટો થયો એટલે વીચાર્યું કે
રાંડ પોતે મુખ બોગવે છે ને મને માર ખવરાવે છે માટે લાવ લાગ
આવ્યો છે તેથી કુદી રાંડનું ડોક મરડી નાખુ એમ મારીને થેકડો
માર્યો ને એક ધાણુ ઝાલ્યું પણ ધાણુ તુટી પડ્યું એટલે તે નીચે પડ્યો
ને તરતજ ત્રાણુ નીકળી ગયો તે જોઈ રાણીએ મદારીને કહ્યું.

ચોપાઈ—તોડુરે નવસર હાર, ભુંડા મોતી વીણવા રહ્યો;
હમણાં હતો કરમાંબ મદારી વાંદર ક્યાં ગયે.

મદારી
વાંદરાને મરી
ભુવે છે. તે મરી ગયેલાં દીડો પછી રાણી
કરે છે.

દોહરો-૬૬ હમ્યા કર પાંખડીને, હવે જીવીને શુરે કરીશ; જેથુ બધાણી મારી પ્રીતડીને હતો તેના ભેગી મરીશ.

રાણીએ પાર્યુ કે મારો જે જન્મ ધણી તે મરી ગયો તો હવે તેની પાછળ મરવું એમ કહી પડવા જાય છે એટલે રાજા તેને ઝાલવા ઉઠ્યા પછી તેની સાથે પ્રધાન પણ ઉઠ્યો. રાણી પડી એટલે રાજા પડ્યા ને પ્રધાન રાજાને ઝાલવા ગયો તે પણ પડ્યો એવો બનાવ જોઈ મદારી ગભરાયો કે હવે મારી શી વલે થશે માટે હું પણ એકદમ અહીંથી જાઉં એવી રીતે ત્યાં આપણ પાંચે મરી ગયાં.

હવે વાંદરો મરીને રાજા શાહી વાહનને પેટે અવતર્યો તેનું નામ સદેવંત પાડ્યું ને રાણી લેજ ગામના નગરસૈંદ પદમશાને ઘર અવતરી તેનું નામ સાવળીમા પાડ્યું અને જે હીરાસેન રાજા હતો તેનું મન તો પરણવામાં અને પરણવામાં રહી ગયું તેથી તે પારા નગરમાં માણેકચંદ શેઠને ઘેર અવતર્યો તેનું નામ રૂપાશા પાડ્યું ને પ્રધાન જે મનરંજણો અતુર હતો તે લાલાબારોટ ગયો ને જે મદારી હતો તે રાણીનું રૂપ જોઈ મોહીત થઈ ગયો હતો તે રાંડીરાંડને ઘેર તેને પેટે છોકરો થઈને અવતર્યો પણ રાંડીરાંડની ફજેતી થાય તે માટે તે છોકરાને જઈ વમડામાં મુકી આવી તે બાવા ધુધળીમલની નજરે પડ્યો. એટલે પોતે પોતાના મઠ (આશ્રમ)માં બાવી મોટો કર્યો તેનું નામ ગોરખો પાડ્યું હવે સદેવંત જ્યાં બાર વરસનો થયો એટલે તેનું રૂપ અને જોગન કામરૂપ જેવું થઈ રહ્યું પોતે રોજ સાંજ પડે કે પોતાના રવંત ઉપર જવાહીરનું રતન જડીત પશાણુ માંડી પોતે સ્વાર થઈ હવાખાવા નીકળે સાવળીમા પણ એવી મહા તેજસ્વી ઈંદ્રના ધનની અપસરા જેવી બણીમણી અતુર થઈ છે તે પોતે દરરોજ નીશાળે છે ને પોતાના મેહેલે તેના પીતાએ મદાવત

કાંઈ અબ્યાંતર મામલો

આવે તો તેને આપે પણ પાછો ન કહાડે. સાવળીંગા ધણી શોભીતા
 શણગાર પેહેરીને પોતાની સોલસે સાહેલીઓને લેઈ રાજ સાંજની
 વખત નવરેરીએ ગળ્યા ગાવા જાય છે એવામાં એક દિવસ બાવા
 ધુધળીમલના એકા ગોરખે કહ્યું કે મહારાજ તમે તમારી જટા કેમ
 ચોળતા નથી? ત્યારે ગુરૂએ કહ્યું કે બચ્ચા બસ્તીમે મંગનેક જના
 પડતા હે સો પુત્રસદ નહી મીલતી ત્યારે ગોરખે કહ્યું કે મેં મગનેક
 જાઉં? બચ્ચા જાવતો સહી શીર લાલાખારોટની પોળમાં મત જના
 ગોરખો કહે ઠીક મહારાજ પછી ગોરખે માથાના કેશ છુટા મેલી
 અખંડ ભજુન લગાવી અંચળો, ઝેળી, ઝડો, પાત્રપાવડી, ચ મક,
 ચીપાઓ, શેલીસીંગી અને કપાળે સીકુર આરચા કરી દાથમાં
 દડો લપ્પ કછો બીડી જોગી બની વસ્તીમાં ચાલ્યો એક શેરી અને
 બીજી શેરી ને ત્રીજી શેરીમાં અલક જગાવતો જાય છે કે એક બધરી
 બેલી મહારાજ તમે લાલાખારોટની પોળમાં જાઓ કે ત્યાં પદમલા
 શેઠની છોડી સાવળીંગા તમને મુખ માથું આપશે એવું સુણુ ગોરખે
 ગુરૂનું વચન ન માનતા લાલાખારોટની પોળમાં ગયો કમરે ધુધરા
 દશી દીધા હતા તે સાંજળી કુતરાં ભસવા લાગ્યા એવા ડોળથી પદ-
 મલા શેઠની હવેલીમાં સોનેરી ચોકમાં આવી અલેક જગાવીઓ.

ચોપાઈ—સતકા બાંધ્યા સદાવ્રત, ને કુડા બાંધ્યા કામની;

સતકા સુરત ધરમ, બીક્ષા દોને લામની.

બાવાએ કહ્યું જો સદાવ્રત સતના બાંધ્યા હોય તો બીક્ષા
 આપ્ય અને જો કપટ કર્યા હોય તો અમે જઈએ એમ કહી મહેલ
 નીચે જઈ હોમો પછી સાવળીંગા હે છે.

મારા મોહોલુ, હેઠ અલેખ જગાવીયા;

નવરા નોતા માન હાથ, બાવાજી પાછા ચાલીયા.

સાવળીંગા કહે કે મને વાર લાગી તેથી બાવાજી પાછા ગયા.

એવું સાંભળી આવો સનમુખ આવી કહે છે.

દેવું હોય તો દે, શબ્દ પાળો શામની,
અતીત ઉભો છે તારે દાર, બીક્ષા દોને ભામની.

આવાને સનમુખ ઉભો જોઈ શાવળીંગા કહે છે.

ઉભા રહોને આવાજ આજ, બીક્ષા તમો લીજીએ,
તમ આવે લીલા દહેર, આશીષ અમને દીજીએ.

એમ કહી શાવળીંગા પોને સોનાનો થાળ ભરી આવોને લોટ
આપવા આવી તે જોઈ આવો કહે છે,

નાખ્યાં નજર ફેરાં બાણુ, આટો કેમ લીજીએ,

આવો માથે જોખન ફેરાં દાન અતીતકુ દીજીએ.

તે સાંભળી શાવળીંગા બોલી.

તમે પુન્યા દેવ, કે તમે પુજી દેવીયો,

તમે ય્યા જોગીરાજ, તમારે નારી ફવીઓ,

હે આવા તમે સંસાર મુકી જોગી ય્યા ને તમારે નારીનો અપ
છે ? ત્યારે આવો કહે છે.

નથી પુન્યા મેં દેવ, નથી પુજી દેવીઓ,

ગુરૂએ આપ્યા છે મંત્ર, નાપુ હું નીત ફેરીઓ.

આવે કહ્યું હતો દેવદેવીઓને ઝાળખતો નથી પણ ગુફના વચને
કરી અહીં ફેરા ખાઈ હું સાવળીંગા તેના બોલ સાંભળી તેનું રૂપ
જોઈ ધણી મોહીત થઈ ચેદાને કહે છે.

કામની રૂપ સ્વરૂપ રૂદેમાં જાણીએ,

શહેર સમુળા મરજાય, મન ગમતાં માણીએ

શાવળીંગા કહે શહેર બધું ઉધું વચ્ચું છે કે કોઈ નારી નથી
માટે નગરમાં જઈ કોઈ સારી જોઈ પરણો તે સાંભળી ચેલો કહે છે.

પ્રેમ રૂપ સ્વરૂપ, હાજર રહો તમ ખડી,

દેને જોખન ફેરા દાન, લગ્ન કરને અખખડી.

ચેલાએ કહ્યું તારા જેવી રૂપવાળી ખીજ કાણ છે એવું સાંભળી
શાવળીંગાને રીસ ચઢી ને ચેલાને કહ્યું.

દાહરો-આવારે મારા આવલીઆને, વળી નજરો રાખ્ય તારી ઠીક;
ફાડીરે નાખીશ તારાં તુમડાં તો વળી શેમરે માગીશ બીખ
એવું સાંભળી આવો કહે છે.

દાહરો-સુનમે ચંચલ નારીયાંને, વળી બોલનકું જરા શીખ,
વાડેથી લાવું ખીજાં તુમડાંને વળી તેમરે માગીશ બીખ.
હે શાવળીંગાં વીચાર કરી બોલ તુમડાં ફાડીશ તો વાડે ધણાં
નીપજે છે તે સાંભળી શાવળીંગા કહે છે.

ચાપાઠ-વાંકાં કરીને નેણુ, બાવાજી તમને મારશું;
જોળી પડશે ઉભી બજાર, તુમડાં પુટશે હાથશું.
એ સાંભળી ચેલો કહે છે કે તું એવી કામણુમારી છું કે નજર
કરી મારીશ, એમ કહી કહે છે.

સુનમે ચંચલ નાર, કલ ઉઠ મર મએજે,
દેને જોયન ફેરાં દાન. દુવા દેકે મએજે.
હે શાવળીંગા તું ગુમાન કરે છે તે શું ? ફેટલા કાળ જીવવાની
છે ત્યારે શાવળીંગા કહે છે.

જાતનો છે અતીત. કાણુ છે તમારી માતડી;
આવવા દે પીતા મુજ આજ, પછે છે તારી વાતડી.
શાવળીંગા કહે મુઆ અતીત થઈને આવી હઠ કરે છે, મારા
બાપને કહી વલે કરાવીશ. ચેલો કહે છે.

બડો પીતા તારો શેઠ, હુંટાયે કુલવાડીયાં;
તેરે સરખી કલીકા કયા બાર, કાયકુ મેણાં મારીયાં.
હે સ્ત્રી તારો બાપ તો મોટો ઉમરાવ છે તેતો પુલની વાડીઓ
હુંટાવી દે છે, ને તું તો એક પુલની કળી જેવી છે. તેમાં આટલો

શ્રમીન કરી મેંથીં મારે છે તેવાં વચન સંભળી સાવળીંમને ક્રોધ
ચડ્યો અને આખો કહાડી બારણી સમું નેમું.

બાવો મારે લોહ કે, શહેર નજી આપણે;

સોંપ્યાં નેણુ કેરાં બાણુ, બાવો પડ્યો બારણે.

ન્યાં સાવળીંગાએ બાવાના સામે નજર કરી કે બાવો તેનું તે-
જ નેઈ બોંધપર પડ્યો તે પડતાં સાવળીંગાની ભોળાઈ બારીએ આ-
વી તો મારણ્યા આગળ બાવાને પડેલો દીઠો તે નેઈ વીચાર કરે છે
નજીંદ નાનાં છે પણ કામણુગારાં નીકળ્યાં, આપડા બાવાને ભીત ને
તામાં ભોય ઉપર પાડ્યો એમ વીચારી કહે છે.

નજીદલ નાતેરાં બાળ, કામણુ ક્યાંયી શીખીયાં.

નેંગી માર્યો અબધુત, ધરો ધર બીખીયાં,

હે નજીંદ આ આપડા બીખ માગનારને તમે શું કરવા માર્યો
તે સાંભળી સાવળીંગા પોતાની ભોળેમને કહે છે.

હોહોરો—મેરે માર્યો હોત તો હુંરે મર, નહીતર મરને લાભી
તારો વીર; કાપી આંખને ફરકડે, ને વળી કાડી પડ્યોરે ફાંસ,

સાવળીંગા કહે છે મેં માર્યો હશે તો હું મરીશ ને તું જીવું
કથંક મુકતી હશશ તો તારો બાઈ મરશે. મારી તો આંખ નેઈને
મુલો છે. એવામાં ચેલુનો યુર બાવો મુંઝળીમલ તે જોએ આંખો
ને જુએ છે તો ચેલો તો ભોંય ઉપર ઉપે મોહોડે પડ્યો છે ને મ-
હોંમાં ધુળ પેચી ગઈ છે ઝોળી બોળી ફેંકી દીધી છે. હવે શરને
આંખો નેઈ ભોળાઈ સાવળીંગાને કહે છે.

એક માર્યોને બીજે મારશે તો વળી, નમ્રમાં મારે નેને વાત;

નેંગી માર્યો જટાધારીઓ, બાઈ જેવો ગોરખનખ.

હે બાઈ આ એક માર્યો ને બીજને મારશે તો વીર વીર વાત
યશે કહે યુર ચેલાને કહે છે.

ચોપાઈ—ચેલારે તુટ્યો જોને આલ, તુટીરે જાણે આભલી;
ચંદ્રવદની નાર, કામણગારી ફાણુ મળી.

હે ચેલા તને શું થયું તારે માથે આલ તુટ્યો કે તને કામણે
કામણુ કર્યા તે સાંભળી ચેલા કહે છે.

નથીરે તુટ્યો ગુરૂ આલ, નથીરે તુટી આભલી,

કામણુગારી નારી સાવળીંગા મુજને મળી.

હે ગુરૂ મને સાવળીંગા કામણુગારી મળી છે. ખીજુ કોઈ થયું
નથી તે સાંભળી ગુરૂ કહે છે,

મુણુ ખે ચંચલ નાર, લડકેકું કયુ લડી;

શીર લેઉગા હિતાર, અદાસે કયું ખડો.

હે રાંડ તે મારા ચેલાને કેમ માર્યો ? તને આપ દેઈ બાળી
ભરમ કરી નાંખીશ નહીતો સાચે સાચું કહે. તે સાંભળી સાવળીંગા
નરમ થઈ બાવાને નમી પડી કહે છે.

દીઠી જોખનવંતી નાર, જીવડા ચાલ્યો છળીરે;

એમાં શો અમારો વાંક; શું આવ્યા ચેલાની વારે ચઢીનેજ.

હે મહારાજ મારું જોખન ને રૂપ જોઈ તમારા ચેલાનો જીવ
છળી ગયો તેમાં હું શું કરું ત્યાં ગુરૂ કહે કે તું એને ઉઠાડ પછી
સાવળીંગા ચેલા પાસે આવી કહે છે.

ચેલાજી બેઠા થાઓ, આંજી તમારી આંખડી, પહેરવા આપુ
પીનાંબર લાલ, ચડવા આપુ ચાખડી.

હે મહારાજ હવે તો ઉઠો, પણ ચેલો ઉઠતો નથી તે વારે સાવ-
ળીંગા પોતે ચેલા સાચું હસીને લલચાવે છે.

ઉઠીને મહારાજ, આંપણુ કરીએ ગાઠડી.

રંધાણું બગીસ રસોઈ, જમાડુ રસ રોટલી.

હે મહારાજ. તમારે જે જમવાની ઇચ્છા હશે તે તમને જમાડીશ.

ને તમે ઉઠો તે સાંભળી ચેલો કહે છે।

બળ્યા તમારાં પકવાન, બળીરે રસ પાટલી,

સલામત મારા મેહેલા કરા લોટ, બળીરે તારી ગાંડી.

હે સ્ત્રી મારે તો તારું કાંઈ જોઈતું નથી પછી ગુરૂએ ચેલા

ઉપર હાથ ફેરવી ઉઠાડી ચેલાને કહે છે,

ચેલા નાસવું હોય તો નાશ, કે શહેર નહીં આપણું;

મળશે માહાજન કરા લોક, કાંઈ કહે બાપકુ.

હે ચેલા હવે તું ઉતાવળો ચાલ નહીં તો તેનાં સગાં વહાલાં
જાણશે તો આપણને મારશે, એવામાં આડોશી પાડોશી એકઠાં થયાં
ને ઘણાક લોક ભરાઈ ગયા ને ચાલવાની બળ્યા રહી નહીં, પછી
ગુરૂ સરવેના ઉપર રોષ કરી કહે છે.

મળી જે વરણ અદાર, દુનીયા સરવે દુહળી;

શહેર કરી દઉં હળાહળ, ધમક્યો બાવો ધુધળી.

બાવો રીસ કરી લોકને કહે છે તમ સખ લોક ઉધરસે ચલે
જાઓ નહીંતો સારા શહેર હળાહળ કર ઝાલુગા પણ લોકો માનતા
નથી એવામાં સદેવંત કુંવર ઘાડે બેસી ફરવા નીકળ્યા હતા તે
બાળ્યા ને પોતાની પાસે ચામડો હતો તે લોકોને આપટવા માંગ્યા.
એટલે માણસો દોડાદોડ કરવા લાગ્યા. પછી બાવો પોતાના આશ્રમ
ઉપર ગયો, ગોરખાને કુંવરે બોલાવી પુછ્યું કે ત્યાં શું હતું કે લોકો
ભરાયા હતા ત્યારે ગોરખો કહે છે કે મહાકાળ તમારા નગરમાં આવતી
ડાકણ છે તે મને વળગી હતી પણ મારા ગુરૂ સમર્થ હતા તે મને
જીવતો ઉઠાડ્યો તે અહીં લાગ્યા, નહીં તો ઉગરત નહીં ત્યારે કુંવરે
કહ્યું કે ડાકણ બાકણની વાત જવા દો સાચે સાચું કહે ત્યારે
ચેલો કહે તમારા નગરમાં મેં સ્ત્રી દેખી ને તેના તેજ કરી મૂક્યા
બાપ પામે હતા એમ રહી કહે છે.

ભરતખંડ રાજા હુંય ફર્યા, ને ભમી આવ્યો સરવે જોઈ;
એ બુદ્ધ એ અખીકારે. રાજા ન દીઠી ખીજી કાઠ
એસી નહીં દેવળમાં પુતળી, ને નહીં રાણી રાજદરબાર;
સાચુ માનો કુંવર સુલક્ષણારે, એતો અપ્સરાની અણુસાર.

ચોપાઈ—અપ્સરાની અણુસાર, શેઠ પદમશાની કુંવરી,
મૃત્યુહોક્તી માંય, અપ્સરા એ ઉતરી.

છેદ્રીંગ ચળ અચળ અલભેલ, ચપળાશી ચમકે બદનમે;

એ મોહીનીકી આંખ, જયું ચઢેલા રત્ન અલકે નેનમે.

હે રાજા કે જેની આંખની ઉપમા કેવી કે જેના મોટા વદનને
વિશે ચપળા કહેનાં વીજળીના ચમકારા થઈ રહે છે એવા ઝમકારા
મારે છે એ સાંભળી સદેવંતને મોહ થયો, ને કહે કે તું મને તેનું
નામ ઠામ ખતાવ તે સાંભળી ચેલો કહે છે.

હાહુરો—ઉંચા નાળાએરીનાં ઝાડવાંરે, સામી સરખાની ઝાળ
અંતર કસ્તૂરી મહેકે પણીરે, એરે સાવળીંગાની પોળ.

ચોપાઈ—એરે સાવળીંગાની પોળ, સામા જાઓ શેરીએ,
ખારીએ ઝંખાં ચાર, ઝુકી રહ્યાં છે મેહીએ;

બાદલ મોહોલ રંગ મોહોલ, ખડક મોહોલ ઝુકી રહ્યા,

એમાં સાવળીંગા નાર, મારાં મન મોહી ગયાં;

એટલે સદેવંત પોતે લાલાખારોટની પોળમાં આવી જુએ છે
તો એક બણી ઉંચી હવેલી દીઠી, આમા સાવળીંગાની હવેલી ક્ષ
હશે એવો વીચાર પોતે કરેછે એટલામાં રાજસભામાંથી લાલાખારોટ
ધેર આવ્યા અને સદેવંત કુંવરને શેરી વચ્ચે ઉભેલો જોયો. પછી
બોલાવી કહે છે.

હાહુરો—શેરી વચ્ચે સદેવંત આવીને, વળી ઉભા ત્યારે મહારાજ;
સાચુ બોલોને કુંવર સુલક્ષારે, તમે આવ્યા છો મનિરે કાજ.

હે સદેવંત તમે અહીયાં શેરી વચ્ચે જોને સારૂ આવી ઉભા છો ? ત્યારે સદેવંત બારોટને કહે છે.

લાલાબારોટ મારે મન વચ્ચે, ને વળી તમથી વાલેઈ નથી કાચ તમારી શેરીમાં એક નારી રહે, તેના મેળાવો કરી દોને કાચ

ચોપાઈ—મેળાવો કરી દોને કાચ, આલુ કડાં કંડી ચોકડાં,

લુંટાવી દઉં ધન માત્ર, રૂપીઆ આપું રોકડા.

આલુ પારખીઓ ને સુખપાલ, આલુ હાથી ઘોડા;

અપું આલુ રાજપાટ, આલુ રથ જોડા.

સદેવંતે કહ્યું કે હું તમને કહો તે આપું પણ મને એ નારીને મેળાપ કરાવો, બારોટ કહે એનું કંઈ નામદામ હશે કે બાધે બારે નારીજ. એવી નારીઓ તો મારી પોળમાં સો છે જો તેનું નામદામ કહો. વળી બતાવું ત્યારે સદેવંત કહે કે પદમશાની દીકરી સાવળીંગા તેતો મેળાપ કરી આપો તે સાંભળી બારોટ કહે છે.

એતો દામ નથી હરામનાને. એ રાજ લોભે તે નહી જાય

ઘેર ઘેર મારા મા ને પીતારે, રાજ સુખથી તે કેમ કહેવાય.

બારોટ કહે છે રાજ એ લોભથી નહી લલચાય એને ઘેર કંઈ કમી નથી કે તમારી સાથે પછસા સારૂ પ્રીત કરે તે મારાથી એને મોઢે જઈ ન કહેવાય. મારા મહેલામાં તો બધે મારે માતપીતા જેવું છે હું એને કહું ને એ જઈને એના બાપને કહે તો મારી ઈજત જતી રહે તે સાંભળી સદેવંત કહે છે કે હે બારોટ તમે જો મને ન મેળવો તો તમારૂં વચન જાય ને મારે તો એના પછવાડે જીવ કહાડવો, પણ એનો મેળાપ કરવો. બારોટ કહે એનું તમારે શું કામ છે ત્યારે સદેવંત કહે છે કે બારોટ મને બાવાએ કહ્યું કે મેં નવખંડ માત દીપ જોયા પણ એવી નારી કાંઈ ઠેકણે દીડી નથી. ને જોને પણ સાંભળી નથી, ઈંદના ઘેર પણ એવી અપસરા નહી હોય એવું

એનું રૂપ છે. ખારોટ કહે એનો મેળાપ થવો મહા દોયલો છે. સદેવંત કહે જો તમે નહીં મેળાપ કરાવો તો પછી ખીજથી થવાનો નથી ને મારે પણ પ્રાણ ગુફ્યા વિના છુટકો નથી. ત્યારે લાલાખારોટ કહ્યું કે ભાઈ હમણાં તું ઘેર જ ને સાંજના ચાર વાગતાં પાછો આંહી આવજો એટલે એ નિમાજેથી આવતી હશે તે તને ખતાવીશ, એમ કહી ખારોટ ઘેર ગયા ને સદેવંત કુંવર પણ પોતાને ઘેર ગયો હવે ધરમાં સદેવંતને કાંઈ સુઝતું નથી તે સ્વાર્ણંગાની મનમાં ઝંખના લાગેલી છે તેથી કાંઈ ચેત પડતું નથી. ને વિચાર કરતાં ત્રણ ચાર વાગવા આત્મા એટલે સદેવંત કુંવર પોતાનો શણગાર પહેરીને જવાની તક્યારી કરે છે.

દાહુરો—હીગ માણેક મુગટ જડ્યો, વળી કુંડળ લટકે કાન; મોતીયાની માળા પહેરીને, તે ઝળકે સુરજ સમાન, કલગી તોરા ફરફરે, ને જરકશી જમો જોને સારા શાલા દોશાલા ઓદીયા, માંહે ઝાઝા ઝળકે તારા શેલુ કશીરે કમર બાંધીયું, ને વળી ભરગચીનો સુરવાળ, તીર તરકસને કામડી, ચળી શીરોઈની તરવાર.

ચોપાઈ—શીરોઈની તરવાર, બાલા જોને ઝળહસે, એવા સજી શણગાર, રાજ મહેલમાંથી નીમરે.

આવી તરેહનાં શણગાર સજી પોતે મહા કામરૂપ બની ઘોડેસ્વાર થઈ ચાલાખારોટને ઘેર આણ્યો, લાલાખારોટ સુતા છે તેમને જગાડ્યા ને કહે કે ચાર વાગ્યાની વખત થઈ હવે મને એ સ્ત્રી દેખાડો ખારોટ અશીર્વાહી હતો અને અમલ પાણી ઉતરી ગયેલાં એટલે મીઠાઈ ઠેકાણે ન હોવાથી કુંવરને કહે છે કે તમે તો મારા માથાના મુગટ છો પણ જો ખીજને હોત ને મને આવી કાચી ઉંઘમાંથી જગાડ્યો હોત તો હું એને મારી નાખ્યા વગર મુકું નહીં. પણ તમને શું કંઈ હવે મને કહ્યું પીવા દો પછી હું તમને ખતાવું. ખારોટ કહ્યો

પીવાને હેઠા બરી બેઠા એટલે કુંવર કહે મને ખતાવો ત્યારે ખારોટ કહે ભાઈ હજી ચાર વાગ્યા નથી કુંવર કહે મને ખાવાએ કહ્યું તે વાત ખરી છે કે ખોટી. એનું રૂપ એનું છે કે નહીં ત્યારે ખારોટ સંદેવંતને કહે છે.

જેણે પુરવ જન્મ કરોડો પુન્ય કર્યા હોય તેનેજ એ નારી મળે નહીં તો મળનાર નહીં જેનું નાક સુડા કહેતાં પોપટની ચાંચના જેવું છે દાંત દાડમની કળીઓ ને જેની જંઘા કહેતાં સાથળ ફેળના થાંભ જેવી છે ને પગ કામળ વનની કદળી જેવા છે. આંગળીઓ તો જાણે મગની કળીઓ ને આંખોમાં તો જાણે સરવ જગત મોહી રહ્યું છે એવી સ્ત્રી પુરવ જન્મના સંસ્કાર વીના મળે નહીં એવું સાંભળતાં સંદેવંત કુંવર મહા મોહીત થઈ ગયો ને કહે છે કે વળી એનું ખીજી લક્ષણ ખતાવો ત્યારે ખારોટ કહે છે.

કવીતા- મુખ અન્થો મેહેતામ સરીખો, દાંત જડે સખ સોનેરી; પુરવ પાનસો પેટ કહી જે છાતી બની કાચી ફેરી. કંઠ કોઠીક જેસો, મદન કેફને તુજ ઘેરી, ચાલ ઘણે ગજરાજ સરખી, સો ડોષ આ- કરતે ઠેરી, છુટે પસીના ભમર બાસ છે, લાંબે બાલા નાગન કાલી; પુરવ પુન્ય કીયે જેને કોટીક સો પાવે એસી નારી. મીડી જીબાસે જગ ભરમાયા, નેનમેં મોહની મારે; લંપટ બનાક લુટ લીએ જ્યું ચમક રહે ગગને તારે. જેસી આકાશ પર દોડાવે, ને ધડી પલકમાં ધર મારે, ઉસ માયાસે કોઈ બચ્યા નહી, લંપટ રહે જગ સંસારે. હંસ મોર કીર કપોત કહીએ, જ્યું કોઠીલસે કીલકારો, પુરવ પુન્ય કીયે જેને કોટીક, સો પાવે એસી નારી.

હે રાજ તેની મીડી જીભે કરી આખી દુનીયા મોહી રહી છે. અને તેની આંખમાં તો જાણે વશીકરણ વીણા બરી છે અને તેના ઉપર નજર કરે તેને પાડ્યોજ છે તેની શીશોટી કાપલના જેવી છે.

હે સળ પુરવ જન્મના સંસ્કાર વીનાએ સ્ત્રી મળે નહીં તેમ તેમ રાજા માહા ગાંડો ને ઘેલે થઇ જાય છે અને બારોટને કહે છે કે બારોટ વળી એનું વરણન કરો એટલે બારોટ કહે છે

સોજો શણગાર બત્રીસ અન્નકાર, ચોરાશી આસન જણે. બત્રીસ કળા લક્ષણમાં પુત્રી, ચીત પદમનીમ નીશાને કવીજન જોગ જુગતસે કીનો, સમજોગો કોઇ તન સાને, રામ કૃપા હરી ઇચ્છા બીન મીલે ન એસી દીલજને શામ પઞ્ચમગીર કહે સંભામે, સુવ સુંદરપર બધીહારી; પુરવ પુન્ય જેને કાંચે કાટીક, સો પાવ એસી નારી.

હે રાજા હરિની ઇચ્છા વિના કે હરી વીના બીજા કોઇને મળવી કઠણ છે તારા નશીબમાં હોય તો મળે એવું રૂપ સાંભળતાં સદેવંત રાજા મુરજા ખાઇ ભોંયપર પડ્યો બારોટ આસનાવાસના કરી બેઠો કરીને કહે છે કે હે રાજા અત્યારથી તમે આમ ભોંયમાં પડો છો તો નજરે જોશો ત્યારે તો શુએ ધશે રાજા કહે હું એને નજરે જોઇશ ત્યારે મારો જીવ ઠેકાણે આવશે માટે બારોટ મને બતાવો એવામાં ચાર વાઘવા વાગ્યા એટલે બારોટ અને રાજા અગાશી ઉપર ચડ્યા સાવળીંગા નિશાળમાં ચાર વાગ્યા એટલે પોતાની સોલસે સાહેલીઓ લેઇ ખોતે હંસની ચાલ ચાલતી આવે છે અને તેનું મુખારવીંદ સુરના જેવું પ્રકાશ મારી રહ્યું છે તેથી તેને આવતી જોઇ બારોટ કહે છે.

દોહરો:—સાવળીંગા ચાલી નિશાળથીને. વળી ધર બહારે આવંત મજરો કરેરે લાલ કવીરે એનો ગુણ રાગે ગાવંત

સેહુષો:—શુણ રાગે લાલ ગાવંત સમજી લો મનને સંજનઃ ગલીયુમે આવે ઓ નારી લુંટી જશે નગરી સારી,

બારોટ કહે હે કુંવર તમે ઉતાવળો જઇ ગાંધી શેરીએ ઉભા રહો ત્યાં તમને તે મળશે સદેવંતે વેગળેથી આવતી જોઇ હતી

એટલે મનમાં ધણો મોહીત થઇ રહવાયો રહવાયો ઘોડે એશી ગાંધી શેરીએ ગયો.

ચોપાઇ—રૂંડે થકી કામની લાગ્યા નેનમેં, મુજરા ચલે હંસકી ચાલ; ગલેમેં ધુલનકા ગજરા, સાવળીંગા રૂપ સ્વરૂપ ધર દીસાએ ચાલીયાં જેમ માન સરોવર મંહી હંમગતિ હાલીયાં.

સદેવંત રસ્તો રોકી ઉભો છે એટલામાં સાવળીંગા સોલસેં સાહેલીયો સાથે ચાલી આવે છે અને જે સાહેલીનાં ધર રસ્તામાં આવે છે તે ઘેર જઇ નવ નવ ડેરીએ ગરબા ગાવાને જવા સાડે શોભીતા શણગાર પેરવા જાય છે એમ કરતાં સાવળીંગા પોતે એકલી ધર બણી ચાલી આવે છે તે સદેવતનો ઘોડો ઉભેલો જેમ અચકાઇને વીચાર કરવા લાગી કે રાજનો કુંવર ઉભો છે તેથી સામા જવું નહીં કારણ કે એ મહા તોફાની છે માટે કાંઇ આડો રસ્તો કાઢી ઘેર ચાલી જઉં એમ ધારી ગાંધી ઉપર દુહો કહ્યો.

દાહુરો—ગાંધી કરતુરી જેમને આપજોને, વળી ખોરી નહીરે ખવાય; કોક માણસ આકું ઉભું રહુંરે, તેના આકું તે કેમ ઉતરાય. એવું સાંભળી સદેવંતના મનમાં એવું આવ્યું કે ગાંધીને ઘેરથી કરતુરી લઇને આવે છે પણ સાવળીંગાની કહેવાની મતલબ હતી કે રાજ તું કરતુરી ખોળવા આવ્યો છું તે તને રસ્તામાં નહીં મળે એતો કોઇ એકાંત જગ્યાએ મળે એમ કહી આડે રસ્તે થઇ પોતાના મેહેલ બણી ચાલી નીકળી ઘેર જઈ સોળે શણગાર ધારણ કરી વાળે વાળે મોતી પેરાવી મહા મૂલ્યવાન વસ્ત્ર પહેરી કાર્મ રંભાની માફક બણીકણી નવ ડેરીએ ગરબા ગાવાને ચાલી. સદેવંત ગાંધી શેરીએ ઉભો છે ને લાલાખારોટ અગાશીમાં ઉભા ઉભા જુએ છે કે રાજ મુરખ જેવો છે તેતો નવ ડેરીએ ગઇ અને રાજ તેની વાટ જોઇ ત્યાં ઉભો છે તેને પાછો ખોલાવું એમ કહી ખારોટ અગાશીમાં રહી રાજને કહે છે.

ઓપાઈ—સદેવંત ઘોડીલો ખેલાવ, કે આવ મારી શરીએ સોલસેં સાહેલીઓનો સાથ, રમે છે નવ ડેરીએ.

હે રાજ શું ઉભો રહ્યો છે પાછો આવ એતો નવ ડેરીએ ગઈ ત્યાંથી રાજ બારોટના ધર આગળ આવ્યો અને સાવળીંગા નવડેરીએ ગઈ એવી વાત સાંભળી ઘોડો છુટો મુકી ધર્યો ધર્યો નવડેરીએ જઈ ઉભો અને જુવે છે તો એક એકથી ચડીઆતી સોલસેં સાહેલીઓ દીડી તેમાં સાવળીંગા કેઈ તે ઝોળખાતી નથી તેથી પાછો નિરાશ થઈ બારોટની પાગે આવી કહે છે.

દાહુરો—જેને સોળસો સાહેલીઓ સાથ, બારોટ કેમ જાણીએ; કેઈ સાવળીંગા નાર, અમને તે ઝોળખાતીએ.

હે બારોટ સોલસેં સાહેલીઓ એક રૂપ ત્યાં તો થઈ રહી છે તેમાં સાવળીંગા કેઈ તે મને ઝોળખાવો ત્યારે બારોટ કહે કે હે રાજ તારા જેવો મુરખ કોણ કે પુછ્યા ગાછ્યા વગર ઘોડે. છુટો મુકી નાઠો તે મારા ઘેડાની સાથે લડ્યો ને દોરડાં તોડી નાખ્યા આવો તું બાધા ચકવા જેવો કેમ થઈ ગયો છે સાવળીંગા તારી કીમ્મત કરશે કે રાજ મુરખ જેવો છે માટે જરા શાણપણ આણીને તેની પાસે જ સદેવંત કહે બાઈ એનું રૂપ જોઈ ગાંડો થઈ ગયો છું, તેથી મને કંઈ સુઝતું નથી બારોટ કહે તું તારો ઘોડો બાંધી ધીરજ રાખીને જ હું તને એધાણ બતાવું છું તે યાદ રાખજે.

દાહુરો—ધુધરીઆળો જેનો ગોફણો, ને વળી સાલુડે કસખી કાર; કાંઈ લાલ એક મણી ઝળકે, એના હાઈડામાં ટહુકે જોને મોર.

ઓપાઈ—હાઈડામાં ટહુકે જોને મોર, હાલેરે જેમ હાથણી; સાવળીંગા સમતોલ ન આવે, દુજી સાથની સઘ આંખે અંજનને મેશ, એની આંખતો વણુ શરમે ભરી; સહિને શોભીત શણગાર, અને એક દીલડી.

હે સદેવંત એની આંખો તો વચ્ચુંશરમે અંજનએલી છે તે ખીજ-
એને અંજન આંજવું પડે છે ને કપાળે ટીલડી ચોદોડેલી છે અને ખીજ-
એના સોળ શણગારોની ખરાખર છે એવું એનું રૂપ છે તે એધાણી
લઘ સદેવંત જલદીથી નવ ડેરીએ જમ જ્યાં સોળસેં સાહેલીઓ ગાતી
હતી તેની વચ્ચે જન્મે ઉભો એટલે બધી સાહેલીઓ શરમાઇને આધુ
ઓઢી એટલી થઇ ગઇ અને સાવળીંગા હતી તે પોતે આધુ ઓઢી
તેના સનમુખ આવી ઉભી રહી અને સદેવંતને કહે છે.

ઢાહુરો—સદેવંત કંવર સુગળુ ઉભા કેમ શેરીએ, હું નકલંદીધું
નાર. નેણાં કેમ ફેરીએ, દેખશે દુરીજનલાક, વિચાર કોઈ વાતમાં
આપણે સરખે સરખાં દોય, જાઓ સહ સહિના સાથમાં.

હે રાજ તમે તમારા સાથમાં જાઓ. ને હું મારા સાથમાં જઈ
કોઈ આપણને દેખશે તો વાત કરશે માટે તમાર આવું કરવું ન થયે
આ કાંઈ એકાંત જગા નથી ને પ્રીત તે કંઈ ઉધાડી થતી હશે? આ-
વા મીઠાશના વચન સાંભળી સદેવંત મહા મોહીત થઇ ગયો ને કહે છે.

ઢાહુરો—નગર હા મુલતાન, નાદેખી એથી કામની, ગળે મોંતનકો
હાર, ઝણુકે છે દામની, અત્તર લીનો છે કેશ, અખીયાં દોઢે લાલહે;
જો ધર એસી નાર, સોઇ નર ન્યાલહે.

હે સાવળીંગા તારા જેવી રૂપવંતી સ્ત્રી જે પુરૂષને મળી હશે તે
પુરૂષને ધન્ય છે સાવળીંગા સદેવંતનાં મીઠાશનાં વચન સાંભળી ધણી
મોહીત થઈ ગઈ ને કહે છે.

ઢાહુરો—કમર કટારી રાજ વાંકડીને, વળી તેને જોઇએ
શીરોઈ તરવાર; જો ધર એસી સાબ્જતા, ને વળી ધન ધન તે
નારી અવતાર.

હે રાજ તારા જેવો જે સ્ત્રીને પુરૂષ મળ્યો હશે અને તને જે
મળી હશે તેને ધન છે. અરસ પરસ મીઠાશનાં વચન સાંભળી

સદેવંત કુંવર સાવળીંગાનો છેડો ઝાલીને કહે છે અને તું તારું મોહોડું દેખાડ ત્યારે સાવળીંગા સદેવતને કહે છે.

હાહુરો—સદેવંત છેડો મારો મેલ પાલવ રૂડો દુકાટશે; ચુકીને દેખશું ગાળ, લાખેણો લાખશે.

હે રાજા તમે મારો છેડો મેલો કેમકે અમે સ્ત્રી જાત તમને ગાળ દેખશું તો તમારી લાખની આખરે તે કાડીની થશે તે સાંભળી પાલવ મુકી કાંડુ ઝાલ્યું.

હાહુરો—સદેવંત કાંડુ મારે મેલ, ચુડો મારો નંદશે;

મળશે માજન કેરાં લોક, ધોકણે વાંસો ભાગશે.

હે સદેવંત મારી નાતના લોક દેખશે તો તને ને અને બંનેને મારશે મારે મારું કાંડુ મુક તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

હાહુરો—સુણ સાવળીંગા સદેવંત કહેને, વળી મેલુ તે જનની લાજ; શીશ પડે ને મારું ધડ લડે. તોએ ચોરી મેલુ ન આજ.

હે સ્ત્રી મારું શીશ હેડુ પડે તોએ હું તને મુકવાનો નથી માટે તારો ધુંધટ દુર કરી તારું મોં મને દેખાડ.

હાહુરો—ધુંધટ મુખસેં દુર કરીદે, તને ધુંધટ નહિરે સોય,

કીયારે કુળની છે ગોરીયાં ને વળી વાત છુપાવી ઘેર જાય.

હે રાણી મારાથી મોં છુપાવી શીદ જાય છે સાવળીંગા મોં દેખાડે પણ બાવા જેવું થાય તેથી મોં કેખાડતી નથી પણ રાજાને સમજાવીને કહે છે.

આરે ધુંધટડામાં કપટ ધણાને. રાજા ધુંધટ ખોલ્યો નવ જાય; જો મેં જાણુ રાજા ધુંધટો તો વળી મરે કે મંદોરે થાય.

હે સદેવંત તને મારુંમો બતાવું તો મરે અગર મંદો થાય ત્યારે સદેવંત કહે છે.

ચોખાણ—મેને ખાયા કેવળીઆ બહ નાગ, ધંતુરેસેં કયું મરું;

મેને રખાડી કાલી નાગ, ખીછુડેસેં કયું ડર.

હે સ્ત્રી મેં કેવળીએ વહનાગ ખાધો છે તો ધંતુરાથી કેમ કરીશ અને વળી મેં કાળા નાગ રમાડ્યા છે તો વાંછુડાથી કેમ કરીશ તે સાંભળી સાવલીંગ બોલી.

આપાર્થ—ધુંધટડે કાળા નાગ, વીંછી ડંખ મારશે;
લાગશે નેણાં ફેરાં બાણ, તમને તે કાણ ઉગારશે.

હે સદેવંત મારા નેણનાં બાણ વાળ્યાં તો કાંઈ ઉગારનાર નથી, માટે તમે માંડ મોં જોતું મુકી દો તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

ગાથા—સાપના કાટ્યા સહિ મરેને વળી વીંછીએ તનમન હોય;
નારીનાં મારમા નર મરે તો, તારા કુળમાં ન શ્વે બીજુ કોઈ.

હે સ્ત્રી તું કહે છે કે મારી આંખો જોઈને મરી જશો તો તારા કુળમાં કોઈ શ્વે નહિ માટે હે સ્ત્રી હવે રક્ષક ન કરતાં મારા તપી મરેલા આક્રમાને તું ઠડો પાડ એમ કહી રાજા કહે છે.

ગાથા—મુખથી પાલવ દુર કરો, ને ગોરી મુખ મુજને બતલાવ;
રાજાને તો રનેહ લાગ્યો, ગોરી નેણસું નેણ મીલાવ,

હે સ્ત્રી મને રનેહ થયો છે માટે મારા નેણની સાથે તારા નેણ મીલાવ ધણી સાવળીંગાએ સદેવંતનો ગણો આમક જોઈ વીચાર્યું કે મોં જોયા વીના મુકનાર નથી માટે એને સમસ્યામાં કહી સમજવું એમ વીચારી બોલી કે.

આપાર્થ—દશે આંગળીએ વેદ, અંગુડે જાણે આરણ્ય; ક્યા જાણે દુરીજન લોક; અપન દોનુકી પારસી. નીજાણે આવળે રાજ, ચીત મન રહે ધરે; ત્યાં મળશે એકાંત, વાલેરા વાતો કરો.

હે રાજા હું નિશાળે જઈ છું, ત્યાં જાણવા આવળે એટલે એકાંતિ જાતો કરીશું. સદેવંત કહે હું તો નીજાળેથી ઉઠ્યો છું તે હવે કરીને કેમ અવામ સાવળીંગાએ કહ્યું ગમે તેમ કરીને આવળે ત્યારે સદેવંત કહે એ તો ખરૂં પણ હાથ મને તારૂં મોહું ખતાવ નહીતો રાત દી-

વસ તારી પાછળ ઝુરી ઝુરીને મરીશ તેવું સાંભળી સાવળીમા બોલી એમ હોય તો હ્યો મોં ખતાવું એમ કહી કહે છે.

હે રાજા મને ચાર ડગલાં આધી જગાદો પછી તમને મોં ખતાવું પણ તમે મને ફજેત ન કરશો એમ કહી ચાર ડગલાં આધી જઈ મુખ ઉપરથી પાલવેલો છેડો ખસેડ્યો અને જ્યાં રાજા સામુ જીવે છે એટલે જોમ આકાશમાંથી એકદમ ઝણઝણાટ કરતી વીજળી નીકળે અને એકાએક કાઠના જેવામાં આવે અને અંજીઈ જાય તે વીજ રીતે રાજા અંજીઈ મુગજ ખાઈ પૃથ્વી ઉપર પડ્યો ને સાવળીમા દેશક ડગલાં ગઈ એટલે રાજા આંખ ઉઘાડી જીવે છે તો સાવળીમા જતી દીડી એટલે મનમાં ઝુરવા લાગ્યો ને કહ્યું કે હવે મને ક્યાં મળશે ને એમો મેળાપ ક્યાં થશે એવી શાયનામાં સદેવંત કુંવરમાડા જોવો થઈ ગયો છે અને મુખથી સાવળીંગા સાવળીંગા કહેતો જાય છે.

રાજા પોતે વીચાર કરતો કરતો રસ્તે ચાલ્યો જાય છે એટલે રસ્તામાં હંજીમ મળ્યો તેને ગોર મહારાજની હંજીમત કરવા જાય ત્યારે નીશાળે જઈ સાવળીંગાની ખબર લેતો આવજો એમ કહી ધેર ગયો ત્યાં રાણી પાંટમદે એ દીવસથી રાજા ધેર નહી આવેલા તેથી ઉદાસ થઈ ખેડેલી છે તે કહે છે.

ચોપાઈ—વેરી જગ્યા વિદેશ, સજન થયા શહેરમાં; રાજાજી તમારો જીવ, ફરે છે આજ લેહેરમાં. મુખશું મીઠા બોલ, કેમ નથી બોલતાં; શાને કાજે શામ ફરો છો ડોલતા,

હે રાજાજી ઉદાસ કેમ જણાવ છો ? રાજા કાંઈ ઉતર આપતો નથી અને એક કારે ચૂપ બેસી રહ્યા છે હવે પેલા વાલીઓ ધાંબને નીશાળમાં ગયો ને ત્યાં મહેતાજી ઉઘી ગયા છે અને એક કારે નીશાળીયા લણે છે ને એક તરફ પડે રહી છોકરીઓ લણે છે તેથી સાવળીંગા જેવામાં આવતી નથી એટલે તાબોટ પાડી નીશાળમાં ગા-

વા મંડી ગયો (સદેવંત નામ મારા વાલાજીરે, તેનું છે કામ મારા વાલાજીરે) એવી રીતે કુદતો જાય છે ગાતો જાય છે સાવળીંગાએ સાંભળ્યું એટલે વાલીયાને પટદામાં પાસે બોલાવી કહે છે કે સદેવંતની શી ગબર છે ? ત્યારે વાલીઓ કે કાઈ તારી ચિંતામાં મરે છે ને ઘેલો ફરે છે શાવળીંગા કહે તું જરા મારા નખ લેતો જા એમ કહી હાથ બહાર કઢાડે છે એટલામાં તો વાલીયાની આંખે અધારા અભ્યા ને ચકર ખાઈને ભોંય ઉપર પડ્યો ને યુદ્ધિ આવી એટલે ઉડીને સાવળીંગાના નખ ઉતારી લઈ રાજા પાસે આવ્યો એટલે પાટમદે પડદામાં ગયા પછી વાલીયાને રાજા પુછે છે.

સોહલો—એટલામાં આવીયો વાલીઓ રાત. કુંવર પુછે છે તેને વાત, સુતારે સુખ નથી ને વળી બેઠા નથી સુખ; વાલીએ આવી દેખાડ્યા જીવોને નખ.

વાલીયાએ હથેલી ઉઘાડીને રાજાને નખ દેખાડ્યા એટલે રાજા મોંઘીત ચઢ કહે છે કે આ હીરાકણીઓ ક્યાંથી લાભ્યો અને તે એની કીમત શી આપી ? (તને એ વાત રાણી પાટમદે પડદામાં બેઠાં બધી સાંભળે છે) એટલે વાલીઓ બોલ્યો મહારાજ આ હીરા કણીઓ નથી એતો શાવળીંગાના નખ છે. રાજા કહે એના આવા રૂડા નખ ? તો હવે એ મને મળે તોજ અન્ન પાણી લેવું નહીં તો મારે તેની પાછળ પ્રાણ ત્યાગ કરવો રાજા કહે છે.

ચોપાઇ—જેવી દીઠી હોય નાર. તેવી કહી ગવાવજે;

કુડને કપટ કાંઈ. હમએ નવ રાખજે,
વાલીઓ કહે છે.

સોહલો—મેં એવી દીઠી નથી નારી, એને હુંતો કંઈ નગરી સારી;

તમને કહું છું સાચી વાત; પણ જોએ વાગે મોહનાં બાથ.

દોહરો—કર ઝાલીને નખ કાપતારે, માંડે હમયું તે ન રહ્યું ઠેર;

રાજા વીજળીને. જેમ ઈંદ્રધટ્ટામાં વનધોર,

બોધાઈ—ઈંદ્રવદ્ધામાં મનધાર ઝચુકે વીજળી;
એક રીડી અલખેલ, મુખરે અતિ ઢિજળું;
નીચાળે દીડી જોને નાર, એવી નથી તારા રાજમાં
થડી એક બેડી તારે પાસ, મેંતો દીડી લાજમાં.

હે રાજ મેંતો પડામાં દીડી હતી પણ એના નખ લેતાં હાથ
જોયા એટલે હુંતો ભોંયમાંજ ગાયુ ખાઈ ગયો ને જે થડીએ મુદ્દિ
આવી એવું સાંભળી સહેવંત કુંવર ચીતભરમ થઈ ઘોડની ઘોડારમાં
ચાલ્યા કહેવત છે કે રાજના કુંવર રીસાય ત્યારે ઘોડારની ઘોડારમાં
જઈ થુવે) રાજ ઘોડની ઘોડારમાં ગયા એટલે રાણી પુછે છે કે
વાલીયા હું રાજને ક્યારની બોલાવતી હતી પણ મારી સાથે બોલતી
નહોતા અને તું આવ્યો એટલે તારી સાથે હશી ખુશીને વાતે વળ્યા
તેનું કારણ શું ? વાલીયો કહે બાઈસાહેબ માઈ નામ ન દો તો હું
તમને કહું પેલી વાણીઅણ બાપણા રાજએ રાખી છે એ સાંભળી
રાણીને પોતાના મનમાં ક્રોધ ચડ્યો ને નક્કી કર્યું કે રાજ એ દીવ
સયી ઘેર નહોતા આવ્યા તે એનાજ વાસ્તે મારે અહીંયાં રહી શું
કરયું છે હુંએ મારે પીયર જઈશ એમ ધારી રાણી રીસાયાં. હવે
સહેવંત કુંવર ઘોડની ઘોડારમાં છે પછી રાજ લાલાખાસાહેને લઈ
ઘોડારમાં કુંવર પાછો આવ્યા ત્યાં કુંવર પોતે સુતા છે એટલે રાજએ
કહ્યું કે તું કેમ રીસાયો છે તને કાઠએ આંખ દેખ;ડી હોય તો તેના
આંખ ફાડુ કાઠએ ગાળ દીધી હોય તો તેની જીભ કાપું કાઠએ
આંખળી દેખાડી હોય તો તેનો હાથ કાપું. મારા બેઠાં તને કહેનાર
કાણુ છે ! ત્યારે સહેવંત પોતે મનમાં વીચાર કરે છે.

બોધાઈ—સહેવંત બેઠા થયા, કે મનમાં વિચારજ કરે;
કહું એ મારી પેર, પીતા મારા શું કરે.

મારા પીતાને કહું તો ખરો એમ ધારી પીતાને કહે છે.

બોધાઈ—મારે જવું છે જોને આજ, જાણવાને કારણે;

માનો ને મારા તાત, નિશાળીયા હાવો બારણે

હે પીતા મારે બણવા જવું છે માટે નીશાળીયાને બોલાવો.
મેમહલો-રાજા કહે છે કુંવરને વાત, રાજવળામાં બેઠા કરો તમે કાજ
વારે વારે કુંવર બણવું ન હોય, માટે મનમાં વિચારી બેસ.

હે સદેવંત કુંવર હમણું તો, તું બણીગણી બત્રીસ લક્ષણો થયો
છે ને પાછો કહે છે મારે નીશાળે જવું છે એ તે શું? હવે તો
તારે રાજકાજ કરવાનો વખત છે કે રમવાની વખત છે આવાં વચન
સાંભળી કુંવર કહે છે.

મેમહલો-સદેવંત કુંવર સુગણુ આવી હિલા બારણે;

મનમાં છે મોટી હામ. બણવાને કારણે

ગોરને તેડાવો આંજ. પીતા માન્યે મારી વાતડી;

નહીં તો બેજે કાજ, કંઈ હું દેહની ઘાતડી.

હે પીતા તમે બણવા નહિ મોકલો: તો હું મારા દેહની ઘાત
રીશ એ સાંભળી રાજા મહા ચીંતાવાન થઈ લાલાખારોટને કહે છે
કે આને હું શું કંઈ આ તો કહે છે મારે બણવું છે ને મારે એને
બાદીએ બેસાડવો છે ખારોટ કહે હોય, સ્ત્રી હડ, બાળ હડ, રાજ હડ
બોગી હડ એ હડ પુરા કરવી નહીં તો એ કાંઈ ઝેરખેર ખાંધ મરણી
પછી રાજા કુંવરને કહે છે.

મેમહલો-રાજા કહે છે કુંવરને વાત, ના કરવી તારે દેહની ખાત,

માની છે તારી મેં બધી વાત, નિમ્ન્યે બણવા જાઓ પ્રભાત.

હે કુંવર સુખેથી નીશાળે જાજો. કુંવર કહે ના હાલ તમે મહે-
તામે બોલાવો પછી રાજાએ તરત મહેતાને તેડવા મોકલ્યું. હવે રાજા
ચોતે કુંવરને જમાડી લાલાખારોટને તેડી રાજદરબારમાં ગયા એટલે
ગેર રાજસભામાં આવ્યા રાજા કહે કુંવરને નીશાળે બણવા મોકલો
છે માટે તમે મફત જાઓ ગોરે વિચાર કર્યો કે બણીગણીને તો

હમણાં ઉઠ્યા છે ફરી નિશાળે કેમ આવતો હશે મને લાગે છે કે કાલે
 ધાંચળે સાવળીંગાના નખ લઇ ગયો જેથી કાંઈ એમને લટપટ થઇ
 ખરી માટે નીશાળમાં આવે ને સાવળીંગાનો આપ જાણે તે, મારે
 જીવવાની આશા રહે નહીં માટે હું એવું મહુરત આપું કે એમનો
 મેળાપ થાય નહિ કેમકે સાવળીંગા હવે પરણવાની છે માટે એ સાસરે
 જાય ત્યારે પછી સદેવંતને મહુરત આપું તો પછી તેમને કાંઈ હકરત
 થાય નહીં એમ ધારી મહેતાએ કહ્યું કે મહારાજ હમણાં પાંચ સાત
 દીવસ મહુરત આવતું નથી કારણકે વચ્ચે વ્યતીપાત વર્ષાક ને પંચક
 બેસે છે માટે સાત દીવસ પછી બેસાડજો. રાજાએ કહ્યું સાંઈ ત્યારે
 આવશે પછી ગોર પોતાને ઘેર ગયા હવે સદેવંત કુંવરને રીસ તો
 ચડી પણ શું કરે ત્યાં સભામાં કાંઈ કહેવાય નહિ માટે પોતાને મહેલે
 જઈ જમાલખાં ને કમાલખાં બે સીપાઈ હતા તેમને કહ્યું કે તુમ
 અખી જાકે ગોરકું જલદી બોલાવી લાવે એમ કહેતાંજ સીપાઈ ઉઠીને
 મહેતાને ઘેર ગયા ને કહ્યું કે કુંવર તમને બોલાવે છે માટે અખીને
 અખી બોલો પછી ગોરને તેમની સ્ત્રીએ કહ્યું કે હમણાં તમે ગયા
 હતા ને પાછા કુંવરે કેમ તેડાવ્યા ? મહેતાએ કહ્યું એતો કુંવરનું તેડું
 નથી પણ એતો જમડાનું તેડું આવ્યું છે ગોરાણી કહે એમ કેમ
 બોલો છો ? ગોર કહે હું મહુરત મોડું આપી આવ્યો છું તેમાં
 ગોરાણી કહે કે જાવને હવે તે કહે તેમ કરજો નહીં તો પાછા ઘેર
 જવતા આવવા દેશે નહીં. ગોર કહે એ વાત ખરી પણ ત્યાં જતાં
 મારો પગ ઉપડ્યો નથી તે શું કરું પછી ગોર જેમ તેમ કરી લુગડાં
 પહેરી કુંવરને મહેલે આવ્યા કુંવર આંખોં લાલચોળ કરી કોંઈમાં
 બેઠા છે તેમણે કેડમાંની કટાર ખેંચી કહ્યું કે મહુરત અત્યારે છે કે
 નહિ? નહિતો પેટમાં કટાર મારું છું કટારને જોઈ ગોર ચરચરધુરજો
 છે કે આ નક્કી મારશે ગોર કહે એ કટાર તમે આનમાં ગાલે ને

હું તમારા પીતાને હમણાં જઈ કહું છું એમ કહી ગોર રાજ પાસે જઈ કહે છે સાહેબ મને અફીની લહેરમાં અંબર ન લઈ તેથી હું જુલમા પાછાલા વરની ટીપણું લાવ્યો તેતો પણ ઘેર જઈ તપાસ્યું આજનું યોગદીયું એવું તો ઠીક છે કે ન પુછો વાત રાજ કહે એમ હોજ તો વરઘોડો ચડાવી અત્યારે નીશાળગરણું કરીએ પછી ગોર નીશાળે ગયા અને રાજ વરઘોડો ચડાવી ધામધુમથી નીશાળે જાય છે ચઉટામાં લોડની ઠઠ જોવા મળી છે નીશાળમાં રહી સાવળીગા પણ વરઘોડો આવતો જુવે છે ને મહેતાને કહે છે.

ઢાહરો:—હલકે મેદની જોવા મળીને વળી જુવે નાનેરાં આજ સોના શ્રીફળ હાથે ધરીને ઠાકરો ચાલ્યા આવેરે નિશાળ.

ઢોલનગારાં વાગીયાને મેતા સણાઈઓ પુરે સાદ,

માનોનેરે મેતા તમારી નીશાળે સદેવંત બણવા આવે આજ હે મહેતા તમારી નીશાળે કોઈ રાજના કુંવર જેવું બણવાને આવે છે તેના વગર આટલી ધામધુમ હોય નહીં હવે સદેવંતના આપે મહેતાને કહ્યું.

ઢાહરો:—ગોર તે મારા ગોગજને તમને લળી લાગુ પાય;

સદેવંત કુંવર સુલક્ષણારે તેને બાવે તે વિદ્યા બણાવ

હે ગોર હવે કુંવર જુલ્હી ન જાય તેમ કરજો મહેતા કહે સાર હવે ગોર અફીણની લહેરમાં આવ્યા તેથી સદેવંતને કહે હું સુખ રહું છું ને તું સોડી લેઈ છોડરાઓને બણાવ એમ કહી ગોર ઊભી મયા હવે સદેવંત પોતે પડદાની પાસે જઈ તેને એસીકુદેઈ બેઠાં છે ને છેઠરાને બણાવવા માંડ્યાં સાવળીગા સદેવતાનો શબ્દ સાંભળી પોતે પણ છોડીઓને બણાવતી હતી તેજ પડદા પાસે આવી વીચાર કરે છે કે હવે સદેવંતને બોલાવાય કેમ તેથી પાટી ઉપર ધાવ લખી પડદા તળે ખસેડી મુકી એટલે સદેવંત પાટી લખને ધાવ વાંચે છે

સરસ્વતી માત વિનંતુંને વળી ગણપત લાગ્ય પાય;
 પાટીયું કપ્પીએ પ્રીતયુંને વળી વાંચી સાંભળાવે તમે રાય.
 તે વાચી સદેવંત ખુશી થયો અને પોતે પણ તે પાટીયામાં ધાવ
 લખી પડદા તળે પાટી ખસેડી મુકી

માતા સરસ્વતીને વીનવું ને હું તો ક્યન ન જાણું કાણુ
 પેહેલીરે પ્રીત સદેવંત શુરે જ્યારે મળીયાંતાં નેણુરે નેણુ
 હે સાવળી હું તો ક્યન કે કણુ કાંઈ જાણુતો નથી નણુ
 નવડેરીએ જે દીવસે મળી તે દીવસથી પ્રીત જાણું છું તે ધાવ વાંચી
 સાવળીંગા ગણી ખુશી થઈ હવે સદેવંતે વિચારયું કે મહેતા જાણુરો
 તો દેખશે તેથી હિભો થવા જાય છે એટલામાં સાવળીંગાએ પાટી લખી
 પાછી ખસેડી મુકી

સોહુલો:—નીચે તેણે નહી મેલું કાઢી બેસો બેસો માંરી છાતી ટાઢી
 જે જોર આપણા કરશે રીસ તો સોંપીશ પહેલું વાઢી મારૂ શીશ
 હે સદેવંત તમે કેમ ખીઓ છો જરા નીચે નેણુ સખી બેસોતો
 કાઢી નહી મુર ને જે આપણા જોર રીસ કરશે તો હું મારું
 તેને પહેલું વાઢી આપીશ આવું સાંભળી સદેવંતને હીમત આવી તેથી
 પોતે પાછી પાટી લખી

ભણુગણુતર જાણું બેદ વાચું છું પણુ નથી વિવેક;
 જોર આપણો રીસાળવો છે તે રખે મને કડવું વચન જ કહે
 તું મને બેસારે છે તો ખરી પણુ જોર કપકા દેશે તે સાંભળી
 સાવળીંગા પાછી પાટી લખી આપે છે,

સાવળીંગાના અજુર ચાર જોર વખાણો વારંવાર
 મનમાં ફડદ લગારે ન ધરે પાટીયું ભરી તે ઓરી મરે
 તમે લગારે ફીકર સખશો નહી ત્યારે સદેવંત કહે કે તારોને
 મારો મેળાપ થાય આતો જેમ સ્વપ્નામાં જોઈએ ને જાગીએ એટલે
 કાંઈ નહી એવું છે મારે તું આ બેઆખ મળે એવો ઉપાય કર એટલે

સાવળીંગા કહે આજનો દહાડો ગયો. પણ કાલે તમે ગોરને ચંપા
 બાગમાં ઉમળી આપો. પછી ગોર સીધાં લેવા જશે એટલે તમે ની-
 શાળીયાને કાઢી મુકજો અને હું છોડીઓને કાઢી મુકીશ એટલે આપણે
 એકઠાં થઈશું એવું સાંભળી સદેવંતે તેના કહેવા પ્રમાણે ખીજે દહાડે
 ગોરને કહ્યું કે આજ ચંપા બાગમાં ઉમળી છે માટે તમે ત્યાં જજો
 ગોર કહે નીશાળ મુકીને કેમ જવાય? સદેવંત કહે દાડારી તમારા
 વગર સીધાં પાછને નહીં આપે. માટે તમે પડેજશો તો સીધાં મળશે
 પછી ગોર સીધાં લેવા ગયા પછી સદેવંતે છોકરાને કાઢી મેલ્યા અને
 સાવળીંગાએ છોડીઓને મારી કાઢી અને પડદા બડદા ફાડીને ઉધાકુ
 ક્યું હવે મહેતા આવશે તો શું જવાય દઈશું? પેલા કાણીયો ગોરને
 તેડવા ગયો છે તે હમણાં બોલાવી લાવશે સદેવંત કહે જેમ થવાનું
 હશે તેમ થશે પછી સદેવંતને સાવળીંગા બે જણ બેઠા વાતો કરે છે.

દાહુરો—નેણુ પદારથ નેણુ રસ, વળી નેણુશું નેણુ મીલતં;

અગ્નિયા હું પ્રીતડીરે; એતો પ્રથમ નેણુરે કરંત.

હે સાવળીંગા અગ્નિયા માણસથી પહેલી પ્રીત આંખે જોવાથી
 થાય છે તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

નેણુ પદારથ નેણુ રસ, ને વળી જે કરી જાણે કાય;

જેવો મીઠો મેવો વેણુનોરે, વળી નેણુ તે કદીયે ન હોય,

હે સદેવંત કુંવર એકલી આખો તે શું કરે પણ જો સારી રસ
 ભરેલી બોલી આવડતી હોય તો તે કરે એવું નેણુથી થાય નહીં તે
 સાંભળી સદેવંત કહે છે.

ફટ નેણાં ફટ પાપીયા, તને હજુએ ધરપત નહિ;

નારીને મન તેડો નહિને, પછી લાલચ ત્યાં શું રહી.

સદેવંત બોલ્યો હે નેણુ પાપી ચંડાળ હજુ તને ધરપત વળતી
 નથી અરે મનને તો કશુંએ નથી તો તું શીદને લાલચ રાખે છે તે

સાંભળી સાવળીંગા બોલી.

નેણુ અમારા લાલચુ ને, રાજ બલી આવે ટળી ટળી જાય:

દેખી ચંપા માંડવારે, એતો ફાગટની બીખારી થાય.

સાવળીંગા બોલી હે રાજ અમે તો અમારાં નેણુને ધણાંએ વારીએ છીએ પણ રૂડા માંડવા (જવાન માણસ)ને જોઇને બીખારી થાય છે તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

અમે નેણાંને વારીએ, ને વળી રાખીએ ઠીકાઠીક;

દેખી ચંગા મોરીઆરે, જેમ માગી ન મળે બીખ.

હે સ્ત્રી જેમ તું વારી રાખે છે તેમ હું પણ વારી રાખું છું પણ સારી સ્ત્રી જોઈ બીખ માગે ન મળે તેવી રીતે લાલચુ થાય છે તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

કાંક નેણુ તમે વારજોને, રાજ હાકુ તે રાખો જોને હાથ;

ચંચળ નેણાં એતો જ્ઞાનગતી, ને રાજ નફ્ટ બીખારીની જાત,

હે રાજ તમારી આંખો કુતરા અને બીખારીની માફક કેમ ભટકે છે : તે સાંભળી રાજને રીશ ચઢી અને કહેછે કે તેં મને કુતરા ને બીખારીની માફક ગણ્યો તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

પગ ઉપર પાટી ધારીને, રાજ ઉપર મેલ્યું જોને શીશ;

ગોર આપણો આવશે તો રાજ ઉલટી કરશે રીસ.

તમે આ ઉધુ માથુ ધાલી બેઠા છો ને ગોર આવશે તો ખીજશે સદેવંત બાલ્યો.

કુલ ખડે કામની તણા, તે વળી હિંચ નીચ ધર જોને જાય;

અમે નેણાંને વારીએરે; મારી આંખો અખજ ખાય.

હું તો ધણાંએ મારાં નેણાંએ વાડું છું પણ મારી આંખો અખજ ખાય છે. સાવળીંગા પછી આવાં રોજ ભરેલા સદેવંતનાં વચન સાંભળી નમી જઈ કહે છે.

સુણુ શાવળીંગા સદેવંત કહે, ને વળી મેલી તે મનમાં માન,
એ? ખાધને હુંએ મરત તો, મારો પીતા લાજત શાલીવાહન.

હે સ્ત્રી તારા મનમાં તો કશુંએ નથી પણ હુતો તારે વાસ્તે
મરત તો મારો પીતા લાજત.

નારીને માટે કીયા નર મુવા, ને રાજ તમે કરો છો પહેલ,
પ્રીત કરીને પાછા ખસેરો, એતો ખેલાકુના નહી ખેલ.

ચોખાઈ--ખેલાકુના ખેલ, નેણાં રસ વોરતાં,
મુખસે મીઠાં બોલ, રહેજો તમે બોલતાં.

નારીને સાર એવા કેટલા મુઆ છે તે મને કહી બતાવો નહીતો
તમે મરી રસ્તો દાઢવાના હતા કે શું? પણ જે પ્રીત કરી પાછો
હો એ માણસ ન બાણુવો માટે તમે મારી સાથે હસી ખુશીને બોલો
સદેવંત બોલો.

પદમણી તારાં વેણુ રૂદેમાં પરવરે;

બાણુવળીનાં છુટયાં બાણ, તેતો પાછા કેમ ફરે;

ઓ સાવળીંગા તારાં જે વેણુ તે મારા હૃદયમાં સોસરાં ચાલાં
બાય, જેમ બાણુવળીનું બાણ પાછું ન ફરે તેમ તને હું છોડનાર
નથી તે સાંભળી શાવળીંગા કહે છે.

દોહરો--પ્રીત અગોચર કાજીએરે; રાજ માફ કહ્યું તું તો માન;

કામને નવ સંભળાવીએરે, રાજ એકંથી બીજે કાન.

રાજ પ્રીત કરવી તો છાની કરવી પણ એક કાનથી બીજે કાન
બાય એમ કરવી નહી ત્યારે રાજ કહે મેં કાને સંભળાવી એ
બતાવ ત્યારે સાવળીંગા કહે કે જુવા એક લાલાબારોટ, બીજી વાલીયા
હજમે તથા ત્રીજી પાટમદે રાણીએ અને થોડી ધણી મહેતા પણ
બાણુ છે. માટે કાંઈ સમજણુ રાખો પછી રાજ ઉભા થાય છે કે
સ્ત્રી મહા કામાતુર થઈ સદેવંતની ધોતીની પાટલી તાણી બેઝે છે કે

હવે ક્યાં જાઓ છો એટલે સદેવંત થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો ધારણ કે એણે કોઈ દીવસ કોઈની સાથે પ્રીતી કરેલી નહિ તથા આ પહેલવ-
હેલી થઈ તેથી દહેસત લાગી. હવે કાંણીએ ગોરને શોધી કહાડ્યા પછી
કહ્યું કે મહારાજ સદેવંતે તો પડદા બડદા ફાડી નાખ્યા એવું સાંભળી
ગોર ત્યાંથી ધસ્યા નીશાળે આવ્યા ત્યાં સદેવતને સાવળીંગા
ઝાલી રહી છે તે જોઈ કહે છે.

દોહરો—પકડીયા કામનીએ છોડ્યારે, રાજા થર થર થર થર થાય,
એવે સમયે ગોરજી આવીઆરે, એતો તંબુ તણી માંય.

ચોપાઈ—તંબુ તણીરે માંય, સદેવંત શુ કરે,
લોકડીયાંની લાજ, હૃદયમાં નવ ધરે.

ગોર ત્યાં આવી સદેવંતને કહે છે કે તું કામની શરમ રાખતો
નથી મારીને પડદાબડદા ફાડી નાખ્યા છે છોકરાને મારીને કહાડી
મુક્યા માટે હુંતો જઈને તમારા પિતાને કહીશ મારે હવે નિશાળ
બણાવવી નથી એવો ધમકીતો અવાજ સાંભળી શરમાઇને નીચુ જોઈ
નીશાળની બહાર ચાલી નીકળ્યા પછી ગોર સાવળીંગાને કહે છે કે
બધી નીશાળ બગડી તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

દોહરો—ધરરે ધુમ્યાંને છાપરાં વાલીયાંરે, કંઈ ખોલડાં તે ખડખડ થા;
વાને વટોળીયો આવીયો, તે ગોર પડદા ઉડીરે ઉડીરે ઉડી જાય.

હો ગોર વા ને વટોળીઓ ચઢ્યો ને મારીને છાપરાનાં નેવાં
ખખડવા લોગ્યાં ને પડદા છુટીને એની મળે ઉડ્યા.

ચોપાઈ—શીખ દોને ગોર ધર દીશાએ ચાલીએ;
રૂડાં વધામણાં કાચ પીતાજીને આહીયે,
એમ કહીને નાર ધર બણી ચાલીયાં;
મળીયા સદેવંતરાય મુખે મુખ ભાળીઆ.

રાજા લેઈ સાવળીંગા બહાર નીકળી એટલે સદેવતને કહે છે કે

જુઓ આખો દીવસ આપણો અકારત ગયો ને ગોરે જપ્તું ત્યારે સદેવત કહે છે કે મારાથી તો કાલે નિશાળે નહિ અવાય આપણું કામ પેલા કાણીઆએ બગાડ્યું હવે કેમ કરીશું ? સાવળીઆ બોલી ગોરે ડાંબર વાવી છે માટે બધા છોકરાને અને છોડીઓને એક દીવસ ટોવા મોકલે છે પણ તમેનથી ગયા અને હુંએ નથી ગઈ માટે જઈને કહો કે કાલે તમારી વાડીએ અમો હુડા ટોવા જઈશું ને હું તે ભાત આપવા આવીશ તે સાંભળી સદેવત પાછો ગોર પાસે આવ્યો ને કહ્યું કે તમારી વાડીએ જવાનો વારો અમને નહી આપો ? બધાને આપો છોને, ત્યારે ગોર બોલ્યા તમે રાજા છો ત્યારે સદેવંત કહે ઘેર રાજા પણ અહીં તો નિશાળીઆ ત્યારે ગોર બોલ્યા કાલે તમે જન્મે સદેવંત કહે મારું ભાત આપવા સાવળીઆને મોકલજો ભાઈ આવશે તો મોકલીશ પછી સદેવંત ત્યાંથી ઘેર ગયો અને ગોર પોતાના ઘેર ગયા પણ ખાવું પીવું સુઝતું નથી ને ઉદાસ થઈને બેઠા છે ત્યારે ગોરાણીએ કહ્યું કે તમે આજ ઉદાસ કેમ છો ? ગોર કહે રાજાનો કુંવર વાડીએ જવાનો છે ને તેને ભાત આપવા સાવળીઆ મોકલવાની છે ને એ ન જાય તો મછી જીવવાનું ઠેકાણું નથી ગોરાણી કહે એમાં તે શું છે મારી પાસે મોકલજો એટલે હું સમજાવીને મોકલીશ બીજો દીવસ સદેવંતે પાટમદેનો પાથરવાનો રતનજડીત ઝોલા છાક હતો તે જાનોમાનો લેઈ બચકીમાં બાંધ્યો તે પાટમદેએ દીઠો એટલે સદેવંતને કહે છે.

દીવસ ચડ્યો પહોર, બચકા ક્યાં બાંધીઆ;

પાટમદેના ઝોલાક તે, કોને કાળે ચોરીયા.

એ વરણાગી આજ, કોને તમે દેખાડશે;

સાચું કહોને મારા શામ, પાછા કમારે ઘેર આવશે.

હે મહારાજ આ વરણાગી આજ તમે કોને દેખાડશે ને તમે

ઘેર ક્યારે આવશે. પણ રાજ કાંઈ ઉત્તર આપ્યા વગર ગોરની વા-
 ડીએ ગયા ત્યાં એ ચંપાના ઝાડ નીચે રતનજીત ઝોઝાડ પાથરીને
 સુતા ભોંયમાં કાંકરા હતા તેથી ખુચ્યા તેથી પોતાની તલ્લવાર વતે
 કાચી ડાંગર વાઢી અને તેનો ચોતરો કરી તે પર ઝોઝાડ પાથરીને
 સુતા ને સાવળીંગાની વાટ જીવે છે ઝાડ ઉપર તમામ પક્ષીઓ પોતે
 આમ, જમ. સીતાફળ લીંબુ, નારંગી ભોર. ખજૂર દ્રાક્ષ, પપનસ
 એ સર્વે ફળફળાદી કાચી, ખાઈને નાખે છે પણ કોઈ ઉડાડતું નથી
 સાવળીંગા નીશાળે ગઈ એટલે ગોરે કહ્યું કે તને ગોરાણી બોલાવે છે
 સાવળીંગા કહે શું કામ છે ગોર કહે કંઈ કામ હશે સાવળીંગાએ કહ્યું
 હું તો કાંઈ જતી નથી પછી ગોરે ધણું કહી ગોરાણી પાસે મોકલી
 ત્યાં ગોરાણીએ કહ્યું કે આજ રાત્રના કુંવર સદેવંત વાડીએ ગયા
 છે અને તું કોઈ દીવસે વાડીએ ગઈ નથી તેથી આજ ભાત લેઈને
 જ સાવળીંગા કહે મેં તો વાડી દીડી નથી ને હું : તો કાંઈ જતી
 નથી ગોરાણી કહે ગરજ હોય તો પુછતાં પુછતાં લંકામાં જઈએ
 સાવળીંગાના મનમાં જવાનું તો હતું ને ગોરાણીએ ધણું કહ્યું ત્યારે
 કહે લાવો જઈએ પછી ગોરાણીએ બે લાડવા હતા તે રૂમાલમાં વીટીને
 આપ્યા તે લેઈ સાવળીંગા ચાલી તે રસ્તે જતાં વિચાર કરે છે કે
 મારા રાજ આ લાડવા ખાય ? એમને વાસ્તે તો બત્રીસ ભાતની
 રસોઈ અને તેત્રીસ ભાતનાં શાક કરી સોનાના થાળમાં મુકી રૂપાની
 ઝારીમાં ચોખ્ખું બીર ભરી સોળે શણગાર પહેરી જઈને જમાડીશ
 એમ કહી એક કુતરો આગ્યો તેને લાડવા ખવરાવી દીધા અને પોતે
 ત્યાંથી પોતાના રંગ મેહેલમાં એકાંત વાસ ઉપર આવી અને રસોઈ
 કરવા સારૂ નાહી ઘોષ સાવળીંગા બેઠી પોતે નાના પ્રકારનાં પડવાન,
 શીરો, કંસાર. દુધપાક, આરીયાં ગલકાં, કેળુ, ગવાર. મગ, ચોળા-
 નીશીંગો, રતાળુ, મુરશુ, ડોડી, વંતાક, વાસોળો વિગેરે નાના પ્રકારના

રનાં શાક વધાર્યા અને વળી કેળાં, અડવી, કાણું, ઇત્યાદિ ભાતભાતનાં
ભજ્યાં બનાવ્યાં એ રીતે ઘણી સુંદર રસોઇ મરી મીઠું વગેરે મઠાલો
નાંખીને તદયાર કરી પોતે શણગાર સજા દાસીને બોલાવે છે દાસીએ
એક રાવતની સાથે માયા કરી હતી પણ ચાર દીવસથી તેની પાસે
ગધ નહોતી તેથી હમણાં મારી બાઇ કામમાં છે માટે જઇ આવું એમ
ધારી તેની પાસે ગધ ત્યારે પેલા રાવતને ચાર દીવસથી આવી ન-
હોતી તેથી ક્રોધ ચડ્યો ને તેને પાંચસાત ચાખખા લગાવી દીધા ને
કહ્યું કે રાંડ ચાર દીવસથી ક્યાં ગધ હતી દાસી કહે મહારાજ કામમાં
ભરામ હતી તેથી અવાયું નથી તે રીસાઇને બેઠો ને દાસી પણ રી-
સાઇને કારે બેઠી હવે રાવત મનાય ત્યારે સાવળીંગા પાસે દાસીથી
જવાબ અને સાવળીંગા રસોઇ કરી શણગાર સજા છે અને દાસીને
ઘાંટો ઠહાડે છે પણ ત્યાં કાણુ હોય તે બોલે પછી પોતાને હાથે
મજાસ ઉઘાડી શણગાર સજવા માંડ્યા ને મનમાં દાસીને ગાળો ભાડે
છે હવે તમામ રસોઇ સોનાની ચાળમાં ભરી ઉપર રૂમાલ ઢાંકી ચાળ
ભરી કારે મુક્યો છે અને પોતે અંગે સોળે શણગાર સજા છે
એવામાં એક લાકડાનો કડકો યુલામાં સળગતો રહી જવાથી તેની ધુણી
જોઇ તેની બોળઇ ચોકમાં બેઠી હશે તે રંગદહેલમાં આવીને કહે છે.

શેઠ મોહોટા શાહુકાર, કીયા ઘેર પીયારે,
નરવિનાની નાર, તું આવડો બનાવ કેમ કરે.
દેખશે દુરીજન લોક, વીચારે વાતમાં;
આપણે કિત્તમ જાત, હજવાં પડીએ નાતમાં.

હે બાઇ આપણે મોટાનાં છોડે થઇને આવાં તોફાન ના કરીએ
સાવળીંગા મહા કોપાયમાન થઇને બોળઇને કહે છે.
મેં માનીતી કાઇ સદા શીવતી માનતી.

સજી છું સોળ શણગાર અંગર પર શોભતા;

પ્રથમ પુછ્યું જઈને મારી માતને,

પછી કહી દઈશું અમારા બ્રાતને.

હે રાંડ મારી માને કહી મહેરું છું કેવે જો કહીશ તો તારા
માંડીને કહીશ તે સાંભળી ભોળઈ ઠહે નકી એના ભાઈને કહીને માર
ખવરાવશે માટે સાવળીંગને સારૂ લગાડવા વાસ્તે સમજાવીને કહે છે.

બાઈ મેં મેં હસીને કીધો ખ્યાલ, એના નવ આણુશો ઓરતા;
તમે સજો સોળ શણગાર, પહેરો અંગ શોભતા.

હે બાઈ હુંતો હસ્તાં હસ્તાં કહેતી હતી એટલામાં તમે આટલી
બધી રીસ શું કરવા કરો છો પછી ભોળાઈને કહે છે કે હું જ્યારે
નમુ છું ત્યારે ઉંચે જઈ બેસે છે એના ભાઈને કહી શું કરશે.

કલા માટે શુંય, કહેશે તમારા બ્રાસને;

પુજવાને ફળ હોય તો તેડાવો રૂડા સાથને.

હે બાઈ માનતા માની હોય તો સાંહેલીએને તેડી વાજતે ગા-
જતે જાઓ ને એકલાં શું કરવા જાઓ - છો એટલું કહી પોતે નીચે
જઈ બેડી સાવળીંગને ભાણીનાં વચન બાણુ જેવાં લાગ્યાં હવે ભોળાઈ
અને દાસીને ગાળો ભાંડતી જાય છે, ને શણગાર પહેરતી જાય છે.

દાહુરો—કડાં સાંકળાં અણવટ વાંછવાં ને વળી ઝાંઝરનો ઝ-
મકાર; બાળુબંદ બેરખી ચીપ ચુકાને ફળી નવસરો મોતીનો હાર.

ચોપાઈ—હેમ જડયા હાર, મોતી જાણે મેડીયાં.

કેસર ચંદન લાટ, હળવે તે તાણીયાં.

સેંથો ભર્યો અનુપ, ગજ મોતનકી રાખડી.

બોલે ચંગારે વેન, કુલા ફેરી પાંખડી.

કાખીને કડલાંરે, વીંછવા વાજણે,

ઝાંઝરનો ઝમકાર, ધુધરા ગાળણે;
 ફરતી ધુધરમાળ, અંગપર શોભતી;
 શોભા ઇંદ્રના છેડ, અપસરાંરે ઉતરી.
 અગે કુમકુમકી લોલ, બત્રીસી જેની ઉજળી;
 દાડમ કળીયાં દંત' બની એક પુતળી.
 નાક સુડાની ચાંચ, તેણે પહેરી વેસરી;
 દોલ નેણુંકરે બીચ. ચોડી એક ટીલડી.
 સળ્યા સોળ શણુગાર, આપરે સમારીયાં;
 કાળળ કાળી રેખ, આંખોમાં ડરીયાં,
 સરવે સજી શણુગાર, બની મુઘડ નારીયાં;
 હાથ લીધે થાળ જળ જરી ઝારીયાં.
 બ્યારે ઉઠીરે અલખેલ, દાસીરે પધારીયાં;
 બાઇરે દોલુ કી નજર, વારીધારી વારીયાં.

હવે સાવળીંગા શણુગાર સજીને મેહેલાંથી ઉત્તરે છે એવામાં
 દાસીને આવતી જોઇ એટલે રીસ કરી થાળ હેઠો મુકી એક સામે
 તકતો હતો તેમાં પોતાનું મુખારવીંદ જીવે છે અને કહે છે કે આ
 મારો સાળુ બહુ હલકો છે તેથી હું બીજી મલકાપરીની જે સાડી છે
 તે પપેરું.

દોહરો-આજા સાળુરે મારે ઝોઢણેને, ફૂતો પહેરું ચંગારે ચંગા ચીર
 જેના પાવવ રૂડા શોભતા, એવાં પહેરું મલકાપરીરે મલકીર.
 એમ કહી હલકો સાળુ કહાડી નાખ્યો અને ચીર કહાડી પહે-
 ક્યું રાધમાં સોટી લઇ દાસીને કહે છે.

બુધ વિનાની દાસડીને રાંડ હમયામાં કાંઇ નળણ;
 એકતો દુરીજન મારી બાબી ચઇ તેતો હૈયામાં કરી ગર્હ હાથ
 એમ કહી દાસીને જે તણુ સોટીયો જડાવી દીધી કે રાંડ વું

જતી રહી ને મારી ભોળઈ આવી મને મેલ્યાં મારી ગઈ તે મારે
સાંખવા પડ્યાં.

સોખતડી બાઈ સહુને સરખીને, વળી કાઢને વાળને કાઢને વાંક,
પદમણી મનમાં વીચારજોરે, બાઈ ગરીબના કાઢે વાંક.

હે બાઈ ગરીબ તાલેવન બધાંને પ્રીત સરખી હોય તમે તો
મારો વાંક કહાડો છો પણ મનમાં વિચારો હવે સાવળીંગા મહેલમાંથી
જેમ આકાશમાંથી વીજળી ઝળકે એમ તેજ મારતી નીકળી.

કવીત—માનની મૃદંગ એમાં કટાક્ષ માન તુજ,

નેનેનેન મોહે અંજન બનાયકે

આબુષણ લીલા બની ઠની અતી પ્યારી,

કારી ધનસારરી મત્યારી લખટાય કે

અતિ હું ગટાજ્યુ અધારી કારી વીજળી,

ચમકે માનુ અટારી સરી આયક.

સુંદર સાવળીંગા ચક્તી ગય,

બજારમાં શણગાર સંખી લગાય કે,

કવીતા—શીરા પુલ શીરદાગ, જેસતો ફોજદાર,

કરણ પુલ કારકુન ગજરા તે કાજહે,

નેન તો તમીર જાકે, ચોધરી અધુર એન,

બાબુઅંધ છડીદાર, ઉટાછટી છાજહે,

કાનુકે કુછ જાન, કુંચકી બીરાજમાન,

નખસદડી જોખનકી જમારી ઝાઝીહે,

સુંદરી સજે શણગાર, પ્રીતમકુ મીલનેકુ

ઝાઝરકે દાર માનુ નોખત જ્યુ બાજહે,

અંચુકે ઝોટ માનુ, કોટ કીચો ધુંધટકો,

અકેલી સીત અલી મોરચો હાચો હે.

મારે તો સમશેરે અતી ટટારી દીગ અંજનકો

જીનકો નગારા અગડખંબહી બળયાહે

મોતીરાય નેન બન કામની અંદુક માન

મન ફુટી અટક ઝધડો મચાચો હે,

સેજ સુખડા મીલે આજુબણ ખેતપરે,

આજ ગોરી ધર પલકે મરદકુ ચઢાચો હે.

આવી તરેહથી તેનાં શણગારની અને તેનાં બદનની અમણીત શાભા ણીવતી શાવળીંગા બજારમાં જાય છે.

ચોપાઈ—નારી ઝાઝો નેહ. બજારમાં નીબ્ય;

સારા શહેરના લોક દીવાના હો રહ્યા

જેમ હાથમાં દીવો સાર, જોવાને નીસરી

કારે આભે કાંચ, ઝંખુકે છે વીજળી.

સોહલો—સુંદર બજારમાં જાય, લોક કહે રૂપવંતી વાએ વાય,

હેલ જીએ તેને કેમ સુહાય, હૈયુ કુટેને કહે હાય હાય.

સાવળીંગા ચાલી જાય છે એવામાં એક વાણીયો ઘી તાવતો હતો તે હાથમાં કુલ્હું ધઈ તાવડામાં રેડવા જતો હતો તેવામાં તેણે શાવળીંગાને જોઈ ખેલાન થઈ ભોંયમાં ગી રેડી દીધું તે જોઈ એક જીવાન બ્રાહ્મણ વાણીયુંને કહે છે.

પડયો બાજશું કાજશું, ને ઝટપટ કુરંગીની ખાય;

ધીરે વેચંતા વાણીયા, તારાં ઘત ઢોળાઈ ઢોળાઈ જાય;

હે વાણીયા એમાં શું દીઠું કે તેં ધી ઢોળી નાખ્ય ત્યારે વાણીઓ બ્રાહ્મણને કહે છે.

સાચા રીસથી રમરણ કરી. વળી ચાલી જાય સુરત નીરવાર,

મેંરે આંખે અગીએ, એવી નાની નાંજુકે નાડું.

વાણીઓ કહે એના રૂપ ઉપર એક કુશ્મ તો મું એવાં પાંચ કુશ્મ ઉતારી ફેંકી કહી છે કાઠના તરફ જોતી નથી આહણુ કહે છે તું તો તુકશાન કરી તેના સામું જુએછે પણ જો કું તેને બોલાવું એમ કહી સાવળીંગાના સામે જઈ બેસી રહ્યો, પણ શાવળીંગાએ સામું જોવું ત્યારે આહણુ એક ધાવ કહ્યો.

નારી તું તો કંઈ નથી જાણતી, વળી જાણેરે સ્નેહ ઉપાય.

આ છેવડો તને સામે મળ્યો, તું રમની લાગીરે કોઈ નાપ.

તે હાંલળી શાવળીંગાને ઘણી રીસ ચાઠુ એટલે ત્યાં ખ કાતરી આહણુ લણી જોયું એટલે ભટતે ફેર આવ્યા ને મુરછા ખાધ એક કીચડનો ભરેલો ખાળ હતો તેમાં પડ્યો ને આંખો તરી ગઈ.

ચોપાઈ—સળ્યો સોળ શણગાર, પીયા ફેરે કારણે,

મારયાં નેણું ફેરાં આહણુ પડ્યો ખાડમાં.

ભટને પડેલાં જોઈ વાણીઓ કહે છે ભાષ પાસે જઈ કેવો લાભ કમાયો અમે વેગદે રહ્યાં ને તુકશાન થયું પણ આખરે ભર તો છીએ હવે શાવળીંગા બેસી જગર ચાલી નીકળી અને તેનું રૂપ મહા તેજસ્વી કે જેથી આકાશની વીજળી પુનમનો ચંદ્ર અને હોળીની ઝાળ માફક પ્રકાશ પામી રહ્યું છે અને જે જુએ છે તે મોહીત થાય છે. એક સોનીની દુકાન હતી તેમાં તે ઘાટ ધડતો હતો તે એને જોઈ પોનાને હયોડો માથામાં મારવા લાગ્યો અને ચોરામાં જે ચારણુ ભાટ ખેઠેલા તે અને દુકાનોમાં ખેઠેલા વાણીઆ તેને જોઈ મોહીત થાય.

ચોરે મોલા ચારણુ ભાટ, જગરે મોલા વાણીઆ,

સોનીએ ફાડ્યાં રીશ, લવારે પણ તોડીઆ,

એવી રીતે નાવળીંગા કંઈકને છકડો મારતી ચાલી જાય છે એવામાં ખાજમાં જે ભક પડ્યો છે તેની સ્ત્રી જમવાની વખત પહોં તેથી મહારાજને ખોળવાં પ્રીતી છે એવામાં એક આક્રમી કહે છે

કે આ બાપડી જાય છે તેને જોઈ મુરજા ખાઈ પેલા ખારમાં પડ્યો છે ત્યારે પેલી બી રીસ ચડાવી સાવળીંગા સાથે બડવા લાગી તું મારા બધીને, મારી ક્યાં જાય છે તે વાર સાવળીંગાએ સામું જોયું એટલે તે પણ રાબી થઈ ગઈ પછી બટાણી કહે છે.

દોહરો—ચંદ્રમદન મૃગલોચની, રાંડ બળ્યો તારો રંગ.

તને દેખી મારો પીયુ પડી ગયો, ને, રાંડ કાઢવ બરીયો અંગ.

હે રાંડ બળ્યું તારું રૂપ કે મારો બધી કાઢવમાં પડ્યો તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

મુને દેખીને તરવર ડગેને વળી હસ્તીના તુટે જોને ફાં.

જાઓ સધઅર ઘેર સાકર વચ્ચે, કે જીવતો રહ્યો છે તુજ કંચ હે રાંડ મને જોઈને તે હાથીના દાંત ઉખડી પડે છે પચુ તારો બધી જીવતો રહ્યો માટે ઘેર જઈ સાકર વેંચ એવું સાંભળી બટાણી ઝંખવાણી પડી ગઈ અને પોતાના બધીને ખાળમાંથી ઉઠાડી ઘેર લઈ ગઈ હવે સાવળીંગા બજારમાં થઈ ચાલી દરવાજા આગળ આવી તારે દરવાજામાં એક જવાન અને એક ધરડો એવા બે સામ સામા સીપાઈ બેઠા છે પેલા જીવાન છોકરાએ કહ્યું કે દેખો બડેમીયાં ક્યા મજેકી નાજુક નાર આતી હે ત્યારે બુદ્ધો બોલ્યો કે ચુપ રહે એતો કાંઈ જીવતી ચૂડેલ હે તું નાના હોકે ક્યા બોલતા હે અત્રી બજારમે બડા જીલમ કરેકે આઈ હે એક સોનીકા ઉસકું દેખકર શીજ કુટ ગયા એકે લુહારમા પાઉં દુટ ગયા ઓર એક બનીવાકા થીકા કુત્તલા હોળો ગમા એક બમન તો બીચારા ધુરી તરેહસેં પડા હે ને જો કુછ તું બોલેગા તો શીરબી તેરી એસી હાલત હોવેગી ને મેં ભાગ જાઉંમા છોકરો કહે ક્યા અપનેકુ કુછ કરેગી અપન તો ઉસી સામ સીધી ખાત કરેગે એમ કહી સાવળીંગા કહે છે.

નંદીરે મારી તેને છુટીરે કટીરી, નંજી નંદીરે મારી તરવાર,

દોરે નેનુસે તુને માર દીયેને, વળી બાયલ કોતી બબર:

હોકરો કહે છે કે હે સ્ત્રી તેરી પાસ કુછ હથીયાર તો હે નહી
ને તુને સારી બબરકું કતલ કર ગલી એતો બડી જીવમકી માત
એ સાંભળી શાવળીંગા કહે છે.

દીલડી ચોડુ તો મીયાં ત્રીસ મરેને, વળી સેંથો પુરનો મરે સાઠ
કાબળ આજીતો ફર ફર ને વળી નીતના મરે પાંચ પચીસ.

હે મીયાં હું શજીગાર સજી તો મને દેખે તેટલા ભોંય પડે એમ
કહી થાળ લધ દરવાજા બહાર નીકળી એવામાં એની સધપણી સામી
મળી તે કહે છે.

કંચન થાળ જોને કર ધર્યોને, વળી તારે હાડે હરખ ન માય.
પગરે પડે ઉતાવળો, વળી કોને સધચર ક્યાં જાય.

ચોપાઈ—કોને સધચર ક્યાં જાઓ, એકા એક નીસરી;

મુજ સધચરનો સાથ, તે તું કેમ વીસરી.

તારા દીલની વાત મારા આગળ નહી કરે,

સરવે સાહેલીઓની આણ, અહીંથી જો ગગલું ભરે.

હે સધચર ઉતાવળી ઉતાવળી ક્યાં જાય છે તે કહ્યા વગર
જાય તો તને બધી સધચરોની આણ છે.

હોહરો—મેં માનીતી શીવની માનતારે, દિવસ ચડતાં જાય,

જનું છે ગોરની વાડીએરે, મારાં પુલડીયાંયે કરમાય,

હે જોન શીવની માનતા માની છે ને ગોરની વાડીએ જનું છે
તે સાંભળી સધચર કહે છે.

બોલીયું તો તારી લાજેને, વળી વેણનાં નથી તારાં મુલ

જાએછો ગોરની વાડીએ. ને ત્યાં કષ્ટ કષ્ટ જાતનાં પુલ.

હે જોન ગોરની વાડીએ કષ્ટ કષ્ટ જાતનાં પુલ છે તે મને કહે

હવે સાવળીંગાએ ગોરની વાડી જોઈ નથી તો કુદ શીતે , ખતાવે
પણ પોતે મહા ચતુર છે તેથી તે કહી ખતાવે છે.

ચાપાઈ—ચપે મરવોને સાળ, વળી કેવડો મરવો ને કેતકી
જામ જાવંતરીને ડાહર, ચંબેલીરે બહુ ફળી

વરણ અઢારે ભાત, તેની ભુઠી જાતડી

છે એક ચંપાનો છોડ તેમાં વળગી મારી વેલડી

કરમ સંજોએ કાય, વધી છે વેલડી

કહું છું સખી વાત, સાંભળ મારી સાહેલડી

બેનપણી કહે બેન તારી બોલી ઉપરથી બધી મતલબ હું સમજી
ગઈ જોજે કંઈ હજારી પડતી.

સોહસો—જે સર વીતીએ સરભાર કાઢ રાખો બોલ્યાનો વીચાર
વેણ વેણ પાડોછો ભાત, આપણે ઉત્તમ માનન જાત.

હે બેન મણી મણીને બોલતો આપોછો પણ જોજે મહીથી
વાંકુ ન થાય એમ કહી ફરીને કહે છે.

કોહરો—સાંભળ મારી સાહેલડીને, વળી કાંક રાખોને વિચાર
ભુગતે કરીને જમાડજો, ને વળીએ પણ બેજોને ઉગાર.

હે બેન ભુગતાઈથી રાખને જમાડજો, સાવળીંગા કહે તારા
કરતાં મારામાં અકલ ધણી છે,

સાંભળ મારી સાહેલડીને, વળી પુરણ મેંતો કીધાં કામ;

ભુગતેથી રાખને જમાડીશું, ને મારી લાજતો રાખે મારો રામ.

હે બેન લાજતો પરમેશ્વર રાખનાર છે એમ કહી પોતે વાડી

મણી માલી રસ્તામાં બે રસ્તા આવ્યા એટલે ખમચાઈ ઉભી અને
એક ગોવાળીયાને પુછે છે.

સોના ઉઘણી શીરપર ધરીને, વળી માથે તે મેંધું જોને ભા ;

ભાઈ વીરા જાને ગોવાળીયા વીનવું, ને મારી કંઈ વાડીને કંઈ વાત.

હે બાઈ ગોરની વાડીને રસ્તો કીધો ?

હા તે આંખાં જોને આંખલીને વળી નીચી છે દાડમ બક્ષ;

ઉપર સુઘ જોને સાદવેરે તારી એ છે વાડીને એરે વાટ,

હે જોન આ આંખાં અને આંખલીઓ દેખાય છે અને ઉપર
સુઘ હલોલ કરે છે એ તમારી વાડી એ સાંભળી સાવળીગા પોતે
હરખમાં ચાલી અને જ્યાં પવનના ઝપાટાથી માથા ઉપરનું
ચીર ખસીને અંધોડે બાવી રહ્યું છે અને મુખારવીંદ ઉઘાડું તેજ મારી
રહ્યું છે અને ચોગલાની વચ્ચે પડીયાં કાળા ભમરાની માફક ઝબકી
રહ્યા છે અને પોતે મહા મદમાં હંસના માફક કુહતી ચાલી જાય છે.
તે જોઈને સહેવંત ઠહે છે.

ચિંપાઈ--છુટે પટે જોને નાર એમનાં એમ આવજો,

પનધટ કેડી અંચ, આડી નવ લાવજો,

છુટે પટે જોને નાર લાગે બહુ સારીયાં;

સાવળીગા સમલોખ નાવે ખીજ નારીયાં;

એવું સાંભળતાં માવળીગા વીચાર કરે છે કે રાજાએ મને લાજ
દાડવડું દીધું તેવાં પોતે બુંધટો તાણી ચાલી આવી.

અવળી ફરીરે અલખેલ, આપરે સમરીયા;

પનધટ છેડા તાણ. બુંધટ લેછ વાલીયા.

માથે સોનાનો થાળ, જળ ભરી ઝારીયાં

ચંપા થડ કાચ, આવીને ભાત ઉતારીયાં.

ચંપા રડે ભાત ઉતારી પોને અઘી દબી છે તે જોઈ મહા
કે પાવમાન થયા ને છુ કે તું મને જમાડવા આવી છે કે બુંધટો
તાણી રેવા એમ કહી રીસાઈ ત્યાંથી પોતે ઉડી આધા ગયા સાવ-
ળીમાના રતનમાં કે રાત પેસાઈ કરવા ગયા હવે તે હમણાં આવશે
પણ રાજા તો આજ નહી તેથી રાજાને મનાવવા સારે અંધાના

અડને કહે છે.

દાહુરો—અંપા તુજને બમર છેડેને, વળી મુજને છેડે સાજન,
હેતેને પ્રીતે અમે આવીયાં. કેમ રીસે બરાયા રાજન

સોહલો—રીસે બરાયાં આ રાજન, ગોઠા ગરવા મારા સોજ સાજન.

કહ્યું નથી વાક્ષા તમને કેણ: દુબાણા જેમ દુશ્મનના વેણ.

હે રાજ તમને મેં કાંઈ કીધું નથી ને તમે રીસાઈ કેમ બેઠા

છો તમારા જીવની ખાતર ત્રણ ગાઉ આલી આવી ને પગમાં તો
દાક્ષા પડી મયા છે તોએ તમેતો બોલતા નથી એનું કારણ શું ?
રાજને રીસ ચડી તેથી કુડા દેવાનો માળો હતો તે ઉપર ચડી બેઠા
સાવળીંગા કહે મહારાજ પગ ધુવો અને કહો તો થાળ અહીં લાવું
પછી રાજએ એક આમલીની સોટી લઈને અપાડી દીધી તે સાર
ઉઠ્યો તેથી નીચે બેસી રોવા માંડ્યું ને પોતે પરતાવો કરે છે કે મેં
ધરમાતો હજુ બમણ કાઢ્યો દુકારો ખાધો નથી ને બહીં માર
ખાવો પડે ત મારા કરમનો વાંક છે એમ કહી રાજ પાસે ગઈ
અને કહે છે.

દાહુરો—તુને વામે અપેટીયોને, કેમ રાજ માળે ચડીયોરે મુજણ;

અરઅર માથે નીર ઝરેરે, તુને કેમ ન આવેરે કમાણ.

હે રાજ તમને કયા નથી આવતી કે તમે આમ માંડા થઈ
મયા રાજ કહે તને કહ્યું કે તું આવતીતી એમને એમ છુટે પડે
આવજોત્યારે તો હુમરો તાણીને મારા નામનો છેડો વાળીને આવી એમ
કહી કહે છે.

ચોપાઈ—હેલ જમાડવાને કાંઈ આવી તુનો ગોરીયાં;

કરોધ ચક્રીરે કામન. પગે ઉપાડીયાં.

તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે કે હે રાજ અમારો સીનો પૂર્ણ
છે કે હાજ મરજાઈથી આવવું પણ પવનથી મારા અંગે પર ચીરનો

છેડે ગયો તેને ખસેડતા જરા નીચે ઉતરી ગયો તેમાં મારો શી વાંક
કહાડો છે.

લાગી પવનની આંચ, સનથટ મારા ઉડીયાં;

આજ સાળુ ફાય, અમર ભેઈ ઓઢીયા.

એવું સાંભળતા, રાજ ખુશી થાયને મનમાં કહે છે કે આપડીને
વગર વાંકે મારી પછી થાળ આમળ આવી બેઠા.

હાહુરો—નથીરે નીરાં નથી સરોવરાને, વળી નથી કુવામા બેને કોસ,
નીર ઢોળ્યા રાજ નહીં મળેને, રાજ દેશો અમને કંઈ દોશ.

સેહુસો:—દેશો કાં તમે અમને દોષ, અને ચઢ્યો તે ઉતારો રોશ.

સમજા સમજી દ્યો તમે બાણી, પણ ઢોળ્યા ન મળે પાણી

હે રાજ આ પાણી તમે ઢોળી નખાવ્યું તે હું ધ્યાંથી લાવીશ

અહીં આ કાંઈ સરોવરકે કુવામા કોસ નથી તે સાંભળી રાજ હસી
પડ્યો ને સ્ત્રીને કહે છે જે જમાડસે તે પાણી નહીં પાવ ? વાસ્તે
પાણી લઈ આવેતો જમીએ નહીંતો થાળ લઈને પાછા ધીર જમી
સાવળીંગા કહે ક્યાંથી લાવું ? ત્યારે રાજ કહે છે.

હાહુરો:—હંસ કુવોને હંસ વાવડીને, વહી હંસલીતું સીંચનહાર

નીર ભરી આવો સુંદરી તો, આપણુ બોજન જમીએ સાર.

હે સ્ત્રી આ ક્યા ઉપરથી પાણી લઈ આવો હવે સાવળીંગા

કુવા ઉપર સાળુ બાંધી ઝારી કુવામા ફાંસી પણ કુવો ઉડે તેથી
પહોંચી નહીં તેથી કુવા ઉપર ઉભી છે એટલામા ગોવાચીયો ગાયો
ચરાવે છે તેને કહ્યું બાંધ અહીં મારુ ચીર પહોંચતું નથી ને બીજે કાંઈ
પાણી મળશે ? ગોવાણીયો કહે શહેરમાં જાવતો મળે નહીં તો
અહીંથી બે ગાઉ ઉપર નહીં છે ત્યાં જાવ તો મળે પછી ચીરનો
કોઈટો વાળી હાથમા ઝારી લઈ પોતે નહીં બાણી ચાલી ગસ્તામાં
જતાં પહે કાંઠા વાળ્યા અને ચીર પણ કાંટામા ભરાઈને કાંઠવા

લાખ્યા એવી રીતે હિન્દુ વગડામાં ગાલની નદીએ જમ વિચાર કહવા
લાગી કે અહીંયા મામ છે નહિ માટે નાહી લઈ પછી લુગડાં ઉતારી
નદીમા નહાવા પડી નદી તીરે એક શીમળાનુ ઝાડ ઉગ્યું હતુ
તેને કહે છે.

નદી કીનારે શીમળાને. લુગડા કાં ન હોયોને તુ દુર;
મારે જોખન તારા પુલડારે, તેતો જાય છે વહેતે પુર,
તે સાંભળીને શીમળાનુ ઝાડ કહે છે.

હુ નદી કીનારે વશુ શીમળાને સે.ટો પાંસરો દોર;
તારું જોખન મારા પુલડાને લુટી જાએ વાને વટોળ.

પછી એક ચંપાનુ ઝાડ હતુ. તે જોષને કહે છે મારા રાજ
ચંપાની સુગંધ લે છે તેથી મને પણ અહી મળી.માટે એધાણી સાર
ખે ચારેક પુલ વીણી લઈ, નદીની સામી તીરે એક કેળનુ ઝાડ તે પેલા
ચંપાને કહે છે કે મારા અમરત જેવા ફળ ને મારા પાતરામા સૌ
જોજન જમે છે તેનુ તો નામ નથી લેતી અને તારી પાસે જમરો
સરખો પણ નથી આવતો તે તારા કુલ આ કામળ સ્ત્રી હરખથી
વીણે છે બાધ તુતો મહા નસીબવાન જામ કહે છે.

ચંપા તુતો સભાગીઓને, વળી શીતળ જોને તારી ખાંચ;
સાવલીંગા વીણે તારા પુલડારે; લંબી કરકર ખાંચ.

હુ સેનો સભાગીઓને સભાચંચા રાણીના હાર, કે તે રાણીની
ડાકમા હીંચે છે તે સાંભળી હાર કહે છે.

હાર કહે અમે શેના સભાગીઓને સભાગીઆ રાણીના ચીર
કેડે પડે જોને પાટલીને, વીટાઈ વળે શરીર.

હે બાધ રાણીજીના ચીર આખો દહાડો શરીર છિપર રહે છે તે
સભાગીયાં છે વળતી ચીર કહે છે

ચીર કહે અમે સેના સભાગીઓને; વળી સભાગીયા નદીઓનાં નીર

ચીર ઉતારી કાંઠે મુક્યાને, નીરને સોંપ્યું શરીર.

અમે સભાગીઆ હઈએ તો ઉતારી વેગળે મુકે સભાગીઆ નીર
કે જે ! આપુ શરીર સોંપી દીધું છે.

નીર અમે શેના સભાગીઆને, વળી ઉલટો ધ્રુવે છે જોને મેલ;
સભાગીઆ સાવલીંગા સુંદરી, એને રૂડો મળેરે કાઈ છેલ.

નીર કહે છે સાવલીંગા સભાગી, કે તેન પરણે તે સભાગી
અમે શેના સભાગી: અમારામા તે મેલ ધ્રુવે છે.

સાવલીંગા કહે હું શેની સભાગણીને, સભાગીઆ સદેવંતરાજ
હકયા રાજા માનશે તો લાઈ સુધર્યા અમારારે કાજ.

લાઈ હું શેની સભાગણી પશુ સભાગી મારા રાજા કે આટલું
કરતાં રીસાઈ બેઠાં છે જે હવે મનાય તો સાર નહિ તો મારા ફેરા
અફળ થશે એમ કહી વાડીમાં ચાલી.

સાવલીંગા રૂપસ્વરૂપ. વાંડી દીશા ચાલીયાં

કાજળ કાળી રેખ, નેણામા કારીયાં;

કે વચનમાં બાંધીયાં કાચ, વાડીએ પધારીયા.

સાવળીંગાને વેગળેથી ઉતાવળી શ્વાસ ભરી આવતી જો-
ઈને મનમાં વિચાર કરે છે કે એકડ ગલુ ન ભરે તે મારા સારે બે
ગાહ નદીએ જઈ પાણી ભરી લાવે છે. મેં તેને વગર વાંકે મારી
એમ કહી પોતે કહે છે હવે આવે એટલે જટ જમવા બેસું પણ
જ્યારે તે પાસે આવી એટલે વિચાર ફરી ગયા કે શું આપણે એને
પહેલા બોલાવીએ ? જરજ હશે તો બણીએ બોલાવતી આવશે હવે
સાવળીંગા પાણી લઈ આવી પાસે ઉભી પશુ રાજા બોલતા નથી.
ત્યારે સાવળીંગા રાજાને બોલાવે છે.

હાંહુરો—ફરી થપા ફરી જાયડીને, વળી વાંચરે શીયાળું વાંચ;

જમી હ્યોને રાજનાને, વળી ભોજન ટહાકુ થઇ જાય.

હે મહારાજ જમીલ્યો ભોજન ટહાકા થાય છે,

પીરરયા વીના જોને પદમણીરે, એતો કામતી કેમ ખવાય

અવર પુરુષની ઓગમાર, એતો જુગતે જુગતેરે જમાય.

હે સાવળીંગા તું કહે છે કે જમીલ્યો જમીલ્યો પશુ પીરરતી

છે નહી તે સાબળી સાવળીંગા બોલો હે રાજ હવે સાંજતો પડવા

આરી છે અને કાઇ જોવા આવશે તો મોટો વરઘોડો મશે પશુ અને તો

તેની હરકત નથી તમો જમોતો ખન હું કાઇની ખીક રાખતી નથી,

જેમ મેદર્ન જોવા મળશે, વળી વીવાદમાં ફરે વરરાય.

તેમ જમશે રાજનાતો, તેમ જમાકુ મારા રાય.

હે રાજ લોકની ઠટ જોવા મળે ને મારો વીવાહ થઇ રહ્યો
હોય તેમ જો જમશો તોએ તેમ જમાડીશ.

મુજુ સાવળીંગા સદેવંત કહે ને વળી વર્તાઇ રહી બેડી વાત

હેનેને પ્રીતે અમે પરણ્યુને વળી નહિ વટખાવું મારા હાથ.

હે સાવળીંગા હવે તો હું તારી સાથે પરણીને વર વહુ જમ છે
તેમ જમીશ. તે સાબળી સાવળીંગા બોલો.

મુજુ સદેવંત સાવળીંગા કહે ને વળી તનમા રાખુ જોને ટેક;

આજ જમાકુ રાજને, વળી વીવાહ કરતા વિશેક.

તમારી એવી મરજી તમારા વિવાહ કરતા વિશેષ રીતે
જમાડીય તે સાબળી સદેવંત કહે છે.

મુજુ સાવળીંગા સદેવંત કહે ને વળી પાળો કે ન પાળો પ્રીત
હેતે ને પ્રીતે અમે આહીએરે તમને રાજવળાની રીત.

હે સાવળીંગા હું તને મારા રાજવસાની રીત આપુ તો ખરો
પશુ તું પાળે કે નપાળે ત્યારે.

મુજુ સદેવંત સાવળીંગા કહે, ને વળી પાળીશુ અમેરે પ્રીત

હેતેને પ્રીતે અમને આલજોરે, તમારી રાણીજીની રીત.

હે રાજ અમે તે પાળશુ માટે અમને તે આપજો એ સાબ-
ળી સદેવંત મનમાં બહુ હરખ પામ્યો તેમ સાવળાગા પણ ખુશી
થઈ પોતે કહે છે.

સોહલો:-સી હસી કામની જોને જલો હાથને સાબળો
રાય મારી સાચી વાત,

કાડેથી આજ જમુ કંસાર મહુ મરત લોક જુએ સંસાર.

હે રાજ લોક છે જુએ સંસાર હુ આંજ કાડેથી જમી જમ ડીશ
એમ કહી સદેવંતનો હાથ ઝાલે છે.

ચોપા:-ચંપા ફેરી સાય જમાડુ રૂડા છેલ્લે,

મેઝી મરજદ કર રંગણી રેલે,

કરો કરોની વાત, હરાચી હુતો નહીં હરે

આલો મનની મોજ નહીં તો વખ ખઈને મરે.

હે રાજ હવે હુ કાઢીની લાજ મરજદ ગણવાની નથી મારી
સાથે સુખની વાતો કરો અને મનની મોજ પુરો.

કહો તો કામની તમને હીરા ફજીને, વળી કહોતો આલુ ગામને ગરાસ
મોહ આવે તે માગજોરે, કામા તમને તુકયો છુંરે આજ

હે સ્ત્રી હીરા મોતી ગામને ગરાસ જે માગે તે આપુ તારે ગમે
તે માગ તને તુકયાંન થયો છું.

કુડી લાલચને શુએ કરેને એતો ખાધેથી ખુટીખુટી જાય

પણ એક વચન આપો અલખેલડાને તે જુગજુગ ન વિસરાય

હે રાજા એવી હીરામોતીની લાલચ શુ કરવી આપો છે

ધેર કાંઈ કમીના નથી પણહુ તમારી પાસેથી એક વચન
માગુ છું જે જુગજુગ વિસરીએ નહીં તે સાબળી સદેવંત કહે છે

એકતો મારા ધર ફેરી ગરીયાને એક મારા નેણા ફેરી નાર

તુજ ઉપરથી ખીજ સુંદરિને, વારી નાંખું સોસોર વાર.

હે સ્ત્રી કહેતો મારા ધરની સ્ત્રીની માફક ગર્ભ અને મારી સખળી રાણીઓ તારા ઉપર વારી નાંખુ. માવળીંગા મનમાં કહે છે કે ધડીમાં રીસાય અને ધડીમાં મળી જાયે તેની માથે / પ્રિતે ધરીએ તે જનમ સુધી નમે તો સાર નહિ તો ફજોની એમ કહી રાજાને કહે છે.

નફટ આવો નહોતી જાણતીરે, નીકર પગરે ઉપાડતી જોય,
બેરે ધડીને કાગણેરે, રાજા ધરના ગુનામરે ન હોય.

રાજા તમારા જોવા નફટ કાઢ નથી, ધરના ગુનામની માફક રાત દિવસ રાખી કાઠી મુકા એમ થવાનું નથી એ સાંજળી રાજાને કરોધ ચઢ્યો કે મને તેં નફટ કહ્યો પશુ તને મુકનાર નથી એમ કહી તરવાર લઈ ઉભો.

સુધુ માવળીંગા સદેવંત કહેને, વળી મેલુ તે મનની લાજ,
શીશ પડેને માફ ધડ લડે, ને વળી તોયે ન મેલું તને આજ.

સોહલો—તોએ ન મેલુ તને આજ, કેમ કરી રહેશે તારી લાજ,

સમયા સમજીને તું લે અને કહેવું હોય તે અમને કહે.

એવાં વચન સાંજળી વીચાર કરે છે કે રાજા મેલનાર નથી મરશે કે મારશે પશુ હું એની રીસ ઉતારું.

સોહલો— શીશ સલામત રાજવીને, તમે જુગ જુગ અમર રહો.

અમે ધર દીશાએ ચાલીયાને વળી કહેવું હોય તે કહો.

હે રાજા તમે મારવાને કેમ ઉભા થાઓ છો અમે અમારે ઘેર જઈશું સદેવંત તરવાર મ્યાન કરી કહે છે જઈશ નહી તને મયા કેડે મને ગમશે કેમ તને વળી માફ પશુ મારો જીવ ખોમશ.

ખોપાઈ—શીશ સલામત રાજા, એવી રીસ નવ રાખીએ,

પ્રેમે પાળો તમારે હાથ, :સગરસ ચાખીએ,

હયા હોય કીરતાર, તો તો આપણે ખાઈએ,

આજ્ઞાં હોય દાન કથીર, સોનું ક્યાંથી પાઈએ.

સોનું રૂપ રૂપ, તેમાં નહીં વાસના,

ન કરતો નાગરવેલ, હુથો નવ તારના.

હોહરો—હમણાં બય વરતશો, તો વળી વીધાતરા શું નારી વેર,
અમને એવડું શું કહોને, વળી કુળમાં કરીશ રજા કેર.

સોહલો—વીધાતરા શું તારે વેર, કહીએ તો ભાગે કડવું ઝેર,
હવે નથી તું મારે હાથ. ને તજ્યો મહારાજની નાત,
રાજા કહે તારે મને ચીડવીને અહીં બડવું છે.

ચોપાઈ—પણ આવડી શું કરો છો અલવાણ, પ્રિતો જોવા જેવડી.
હું રાંકને ઘેર રત્ન, વીધાતરા થઈ વેવડી.

હે રાજા તારા જેવા રાંકને ઘેર મારા જેવું રત્ન ક્યાંથી મળે
તોએ તમે રીસાઈ જાઓ છો, રાંડ વીધાતરા વેવડી છે આના લેખ
લખ્યા તે સાંભળી સદેવંત બોલ્યા,

હોહરો—સુણુ સાવળીમા સદેવંત કહેને, તુંતો હુથો તે બેદ ખતાવ
બોજન કરીએ આપણુ બે જણાં, ને વળી એક ચોરી તુંતો આવ.

હે સ્ત્રી હવે રીસ નહીં કર માટે પાસે આવ આપણે ઝોઠાં
જેશી જમીએ, ત્યારે સાવળીમાએ કહ્યું કે તમારી જોડે જેશીને વટલાઈ
મરવું છે.

અમે વેપારી રાજા વાણીઆ, વળી પળીએ વેચતાં તેજ,

તમારે અમ વચ્ચે અંતર ધણું, વળી ક્યાંરે ચંપાને ક્યાં ફળ,

હે રાજા અમે તો તેજના વેચનારા, જેટલો ફળ અને ચંપાનો
અંતર છે એટલો તમારા ને મારા વચ્ચે છે.

નવરે વેપારી જોને વાણીઆ, ને ગેરી નથીરે શેચતાં તમે તેજ,

તમરે અમમાં રાણી અંતર નહીં, જેમ ચંપે ચીંટાણી નાગરવેલ.

હે સાવળીગા જેમ ચપાને નામરવેલ વીંટાણી છે તેમ હું મને વીંટાએથી હું હવે તારા મારા વચ્ચે આંતરો છે ! વહાલામાં વટાળ હોય નહીં મારા ભેગી આવીને ખેસ.

સોનું બણીને રાજ સંગ કરે તેને વળી નીપજો જાત કથીર;
કાયા વટાળી અને જેત ખોઇએ, તો વળી સાંસાં પડેરે સરીગ;

હે રાજ તમે કહોતો તમને હું હાથ વતી જમાડું પણ તમારા ભેગી ખેસીને જમવાની નથી કેમકે સોનું બણીને સંગ કરે ને મહીથી કથીર નીકળે તો કાયા વટાણી પછી વીમાસવું પડે એવાં વચન સાં-ભળી સહેરંતના મનમાં રોય જરાયો તેથી માળને ખસેડી મુકી હાથ ધોઇ વેગળા બેઠો હવે સાવળીગા વીચાર કરે છે કે આતો વળી ભૂલડી પાછી પીડા થઈ. રાજ પાછા રીસાયા તેથી રાજ પાસે જઈને કહે કે હું તો મરકરીમાં હસતી હતી, આપણે બેમાં ખેસીને જમીએ તેમ તેમ રાજ અવળું જોઈ ખેસે છે અને કહે છે કે હવે તો મારે ખાવુંજ નથી ત્યારે સાવળીગા મહા રૂદન કરે છે ને રાજના મોઢા આગળ ખોળા પાથરે છે. તેઓ માનતા નથી.

સોહસો—નરની અગાડી નારીખોળા પરે તેમતેમ અલખેલો અવળો ફરે;
નારી ખેડી રૂદનજ કરે આંસુડાંની પારા ઝરે.

તોએ રાજ મનમાં કાંઈ દયા લાવતા નથી, સાવળીગાએ વીચાર ક્યો કે હવે હું રીસાવું તે વગર એ મનાશે નહીં એમ ધારી પોતે રીસાય છે.

ચોપાઈ—આંખે આંસુડાંની પાર, અલખેલો ભૂડીયાં;

મરશે રાણીને રાજ, જવાબ તે હજી મયાં.

પદમણી કહે છે કે રાજ, પ્રાણ અમે પાડજી;

હે રાજ હવે તમે માનતા નથી તેથી હું પ્રાણ મુકીશ એમ કહી સાળુને કછોરો વાળી કુવા બગીચાની રાજ કહે છે કે

કુવે પડી મને નામોશી આપશે તેથી રાજ્ય પોતે સાવળીમાને કાઢવા દોડ્યા અને કુવા ઉપર જતાં તેનું કાંડું કાઢીને પાછી ખેંચે છે તોએ માનતી નથી અને કુવા બચી તણાતી જાય છે ત્યારે સદેવંત તેને નાના પ્રકારના કાલાવાલા કરી કરેગરે છે ત્યારે સાવળીમા કહે છે.

પાલવડે મત જુમ, બમરા તું જે વાંચી ન;

આખે હાથ ન લગાડ, આંખા છે રાવળા.

કાચી કળીયાં મત તોડ, તુટેગીરે કાલીયાં;

છેડા હમેરા છેડ, દેહગી તને ગાલીયાં

હે સદેવંત તું તારો પાલવ મુક, અને માર કાંડું કાઢે છે તેમ તે જશે તેથી હું તને ગાળો દઇશ.

ગાળો દેજે જશવીશ, ગાળો તારી સાંખશુ:

તુજ સરખી નાર, તે તો ઘેર લાવશુ.

સૌં મોટા શાહુકાર, જાડાવે પુલ વાડીયાં.

તું દળી એક ગુલાબ, હાલકુ દેતી ગાલીયાં.

હે સૌં તું મને ગમે તેમ ગાળો દે, ગમે તેમ કર પણ હું તેને મુકનાર નથી હું તને કાલા વાલા કરું છું કાટમાં હાથ નાંખું છું. તોએ તું મને ગાળો બાંડે છે એવી રીતે સાવળીમાને બચી રીતે સમજાવે છે પણ માનતી નથી ત્યારે રાજ્ય સમ ખાય છે કેહું જ તને દગો દેહિ અને તારાથી ખેમાન થઈ. તો મારા પીતા શાહીવાહનના સમ છે એમ કહી રાજ્ય ગદગદ કરે જન્મ રજા જે. સાવળીમાએ વીચાર કર્યો કે જો હું બચી રોકક કરીશ તો મેં પાયમાન થઈ કાં માર કે કાં એમનું માયું જુદું કરશે માટે હવે એણે એમ કહી કહે છે. હોહુરો—પદમચી ને તો પ્રીત બચીને, વળી રાજ્યને કાળેરે રીસ;

ઝારા તેડીને ચોકમાં, માર વાળી લેશે શીશ;

હે રાજ્ય હું તો પ્રીતમાં આમ કરું છું પણ તમે બચા રીસા

જવા છે. માટે પાસે ખોલાવી માંધુ ઢાળી લ્યો તેથી હું ખીહું છું
પછી અને જલ્દી થાળ આગળ આવી જમવા બેઠાં અને ત્યાં નાના
પ્રકારના હાસ્તચીત્રો દર્શાવતાં જાય છે અને અસ્પર્શ એક એકનાં
મોંઢામાં ફાળીયા ધાલતાં જાય છે પોતાના હેતમાં સાવળીંગાને ધણું
ખવરાવે છે ત્યારે સાવળીંગા સદેવતને કહે છે.

અન્નથી એક કાંઈ નથી ને રાજ સજલુ કે સેણુ;

જમી લ્યોને કાઢી રાજ વળી નેહ ગેર કરે જોને નેણુ.

હે રાજ અન્નથી કાંઈ મોડું નથી કાં સજન રજન કહેતાં
ચાંદની રાત તે બધા અન્નથી ઓછા હેતવાળી છે આપણી આખો
નેહ કરે છે માટે એક એકના મોઢામાં ધાલ્યા કરતા વધારે છે, માટે
તમારે હાથે જમી લ્યો.

ચોપાઈ—બોજન કરતારે જાઓ નીરખો તમે નેણુશુ

અરની રાખુ આજ સદેવત સહેજ શું.

કસાર, પદમણી અતી પ્રેમશુ

પ્રીત અદ્ધરી હોય ખોલાવોને વેણુવું.

હે રાજ તમે જમતા જાઓ અને આંખે જોતા જાઓ પણ
ધડીએ ધડીએ અને કાંઈ ગેદા મારો છે કાંઈ ગળામાં હાથ તો
ધાલો છે અને ચુંડીઓ ખણી છે તે શું કરવા કરો, છે હું આજ
કહી કંસાર ખાનાર નથી.

જાંગતે કરીને કાંઈ રાજને જમાડીયા,

મનમમતાં મુખવાસ અલખેલા આપીયા.

કમારની કરે છું અરજ હાથ મેતો જાડીઆ;

શીખ લ્યોને મારા શામ જીવ મારા ઉદાસ થયા.

હવે સાવળીઆ હાથ જોડીને કહે છે કે જમતાં જમતાં આખો
કાઢો વધી ગયા માટે મને રજ આપો તો હું જાડી દેમકે મને વાર

થય તેથી હમણે જોર પેલા કાણીયાને મોકલશે ને તે અહીં આવશે
 તો પછી ફરેલી થશે મન હશે તો માળવે મળી શું તે સાંભળી કહેશે
 દોહરો--પદમણી આન્યાં શું જોણીને વળી શું જાણે ચપોને શાળ
 સુઝા તારી સાખ્યો પુરશે ને વળી પદમણી પાસુ તું તો કાળ્ય
 હે સ્ત્રી જરા વાર અહીં ખેશ અત્યાર સુધી તો રીસાવા મના-
 વામાં વખત ગઈ ત્યારે સાવળીગા કહે છે કે હે રાજા આવી ઉત્તાવ-
 જમાં મને ખોટી કરવાનું કરો છો પણ જોર પુછશે તો શું કહીશ
 ત્યારે સદેવંત કહે છે કે તું ગમે તે જવાખ દેજે પણ જરાવાર તો
 ખેસતો ખરી તે સાંભળી સાવળીગા કહે છે.

સુશ્ય સદેવંત સાદળીગા કહે ને મારા હમણામાં આવે છે વીચાર
 ઓરા ન અમે આવીએને તમારાપંડનો નહીં પતીઆર;

હે સદેવંત રાજા હું તમારા પાસે આવું તો ખરી પણ મારા
 મનમાં વીચાર આવે છે કે તમે બહુ રીસાળવા છો તેથી તમારા
 પંડનો પતીચાર પડતો નથી.

સુશ્ય સાવળી સદેવંત કહે ને મેં તો મેલી છે મનની માણ્ઃ
 પદમણી ઓરા આવળે ને વળી શાખ્ય લખું શાલીવાન,

હે સ્ત્રી મારા બાપના સોગન બાધા તોએ તું માનતી નથી પણ
 જો હું તારાથી દગો કરું તો મારી સાત પેઠીના સમ છે એમ કહી
 પછી તરવાર ઉઘાડી કરીને કહે છે કે આ શકિત મને પુત્રે રાજાનો
 બહો આગહ જોઈ સવળીગા બહુ ખુશી થઈને રાજાને કહે છે.

સમ તમારા અમે પાળીયે ને ઓ લોહ ધારા શુરંત

અમે વેહેપારી વાણીયા રાજા દેખી દેખીને ડરંત

હે રાજા હું તમા । સમને માનું છું પણ આ બાલવાળું
 લોહોહું શું કરવાનું છે કે તેને વારે વારે તો ઉઘાડું કરો છો અમે તો વા-
 ણીયા તે જાણને ખીદે છીએ તે સાંભળી સદેવંતે તલવાર આગ કરી

આથી નાંખી દીધી અને સાવળીંગાનો હાથ ઝાલી બોલ ઉપર બેસારી
સોહલો;—ચંપાને થડે બેઠા બેઠા જોડ, ઉપર મુઝા કરે કલોથ,

નરને નારી બેઠાં ઝોળાઝોળ, નદીરે ખાંપણ કે ખોડ
ચોપાઈ;—ચંપા કરી જાંચ, સોલ કરો સાથરો,

રત્ન જડીત ઝાઝાડ. તેતો સેજે પાથર્યો.

મુખશુ મુખ મીલાવ, મુખન અથમેલો કરે,

અરસપરસ વદતાં મીડી, વાત મુખમાંથી મોતી ઝરે.

બન્ને જણાં ચંપાની છાયા તળે સાળુના સાંધરા ઉપર રત્ન
જડીત ઝાઝાડ પાથરી બેઠાં છે અને એક એક અરસ પરસ નાના
પ્રકાકના હાસ્મવિનોદ કરે છે હવે નિશાળમાં ગોર છોકરાને કહે છે
સાંજ પડીને હજી સુતી વાડીએથી કોઇ આનંદું નહિ માટે કોઇ ખબર
કહાડવા બઝો, ત્યારે કાંણીઓ કહે સાહેબ કહો તો હું જઇ આવું
ગોર કહે તું એકલો જઇશ તે કુવર મહારીસાળવો છે માટે તને મારી
નાંખશે તેથી તું તારી સાથે બીજાને તેડી જા, તેથી કાંણીઆનો
બાહ્યથ બાડીએ કરીને મહા ખંધો હતો તેને લેઇ પોતે બન્ને જણા
વાડી બણી દોડતા ચાલ્યા ગોર વિચાર કર્યો કે એ છોકરાં છે માટે
હું પાછળ પાછળ જઈ નહિતો એમનો કાંઇ ઘાટ ધડાઇ જાય એમ
ધારી ગોર પોતે હાથમાં લાકડી લઇ ધીરે ધીરે પાછળ ચાલ્યા જાય છે.
દોહરો—ગોર નિશાળીયાને સાવધ કરવાને, વળી વાડીએ મોડલવાને સોય
સદેવંત સાવળીંગા ગળાં વાડીએ, એને જઇ આવોને જોય,

ચોપાઈ—જઇ આવોને જોય, હજી લગણુ શુ કરે;

લોકડીવાંની લાજ, હાથમાં નવ ધરે;

હવે તો પેલા કાંણીઓ ને બાડીઓ એ વાડની બહાર ઉભા
રહીને જુવે છે બન્ને જણા ચંપાના થડ નીચે બેઠાં બેઠાં છે તે
લાંબા હાથ કરીને કાંણીએ બાડીવાને બતાવે છે કે જો પેલાં કેવાં

નીરાંતે બેઠેલાં છે તેટલામા સાવળીંગાએ બાડીયા તરફ જોયું તો
કાણીઓ દીઠાં એટલે ઝડપ ઉઠતી કે લુગડા સળ કરી હાથમાં યાજ લેઈ
સદેવંતને તેમની બણી બાંધો હાથ કરી કહે છે.

બેડાં છે બેડા બેડ, ચંપા કરી છાંયડી

શીખ દીધો નેશાન, દહાડો રહ્યો બે ઘડી;

એટલે સદેવંતે સુરજ જોવાને વાડ બણી નગર કરી તો છોકરા
દીઠાં એટલે તરવાર તાણીને તેમની પાછળ થયો એટલે છોકરા પોતે
મુઠીઓ વાળીને નાદા. નાસતાં નાસતાં ગોર સામા મળ્યા એટલે
ગોરને કહે છે.

દોહરો--અમને વીતીને તમને વીતશે ને તમે સાંભળો પંડીતસે પ્રવીણુ

સરખે સરખાં મોઢાં, ને ગોર તમે અકકલના હીણુ

હે મહારાજ તમે જાઓ છો ખરા પણ અમને વીતી તે તમને
વીતશે તમારી અકકલ અકલ પુટી ગઈ હતી કે આવા ડાહ્યા થઈ બે
સરખે સરખાં મોઢાં છે તે સાંભળી ગોર કહે છે કે ભાઈ ત્યાં
એવું શું છે ? ત્યારે કાણીઓ કહે છે કે સાંભળો.

ચીર ઉપર ઝાઢી ચુદડી, ને વળી પીળા પાથરીયાં;

લાલકુંજના, બચોરીરે જેમ સજેડે જડીયાં;

હે મહારાજ ચીર ઉપર ચુદડીને તેના ઉપર પીળી પાથરી
ઝાઢી છે ને જેમ લાલ કુંજન બચોરીયાં બેગાં લપાછને બેસે તેમ
બેડાં છે ગોર કહે એતો ઠીક પણ આપડી વાડીની શી ખબર છે ત્યારે
કાણીઓ કહે સાંભળો,

સાલ વાદીને કીધો સાથરોને, વહી અડધ સુડા ખાય,

ગોર તમારી વાડીઓરે, તેતો બેગાઈ બેગાઈ જા",

ખાંડાં ભરાવ્યાં મહેતા ખીંટીએને, વળી શીરાઈ ઝંકારો ખાય;

સાલ દુશાલા પાથર્યારે, ત્યાં તો બેડાં સદેવંત રાય,

એ સાંભળી ગેર મહા ઉદાસ થઇ વાડીના ઝાંપા આગળ આવી
ને ઉભા છે હવે સાવળીંગા મહા ઉદાસ થઇ રાખેને કહે છે.

ચોપાદ—શિલવંતીની શિલ, પ્રીતમાં પાળીયાં,
તમે રાજવંશી પુત્ર રૂપ, અમે જાતનાં વાણીયા.
શિલવંતા રાજ જોઇ, સોજ તમારા સાંભળે,
બવો બવ બરથાર, વાલમ નહી વીસરે.

દાહરો—હું પડે રહેતી પદમણીને, વળી દીવસ ન દોઠો જોને કાય,
સાચુ માનો સદેવંતારે, મારે દુસ્મન કાણુજ હોય.
અતીતને લોટ આપીએને, વળી નમ્રએ ઉતારયા નખ;
તે દહાડેથી ચટપટ લાગીરે, મને ધડીએ ન રહેતુ જોને સુખ.
નમ્રએ નખ ઉતારીયાને, વધી તે દીવસથી વરતી તમે વાત;
અદક પાંસલી આવીએને, મારા ઘટમાં કરી ગયેલ ધાટ.
હે રાજ તમારે સોજ મને ધણું સાંભળે છે એમ કહી રૂદન કરે
છે તે જોઈ સદેવંત કહે છે કે તું મને રજ આપ.

આ જીએ જાઓ નહી કહું, ને વધી કહું તો જીભ કપાય.
જતા તમને જાણીનેરે, મુને વીમાસણુ થાય.

વાડી થઈ વલીયાંને વળી ચરચર દાજે મનમાં
તમને મુક્તાં સાયઆરે, મુને વાડી તે ખાવા ધાય.

હવે સાવળીંગા પોતે લુગડાં સજી હાથમાં થાળ લેઈ ધર બણી
જાય છે અને સદેવંત પણ પોતાનાં વસ્ત્ર હથીયાર સંભાળી ધર બણી
જતાં પોતાના મનમાં કહે છે.

સોહલો—હાપરે મુંદર મારી ચાલી જાય, ને વાડી મને ખાવા ધાય
કાણીયે બગારી મારી સારી પેર, ઉદાસ થઇ રાજ ચાલ્યા ધેર.
રાજ પોતે કાંણીયાને ગાજો લાંડતા આડે રસ્તે થઇ ધરબણી

આદ્યા અને મેહેલમાં જઈ બેઠા હવે સાવળીંગા વાદીના ઝાંપા આગળ ગઈ ત્યાં ગોર કહે છે ભાત આપી પાછા આવવું કે અહીં બેસી રહેવું મારીને વાદી બેદાનબેદાન કરી નાંખી તેવાં ધમકીના અવાજ સાંભળી સાવળીંગા ગોરને કહે છે.

તમે ગોર નમસ્કાર, ને વાદીમાં તો મને ન લાગીવાર
સાલ વાદીને સાથે રાખ્યો, ખીજે બગાડ કાંઈ નથી કર્યો
ગોર તમારી વાદીએ પુલ છે તેમાં વાસજ નહીં

ફાગટ ફેરો અમને થયો, રાજ તો કંઈ વારનો ગયો,

હે મહારાજ રાજ તે કાણીવાર થઈ ગયા છે તેમાં મેં જાણ્યું
તે લાવને હું થોડીવાર હમણાં હુડા હુડાડું તેથી મને વાર લાગી
સાંભળી ગોર કાણીયાને કહે છે કે તું કહેતો હતો કે બે જથ્થા બેઠાં
છે તે ક્યાં છે કાણીઓ કહે સાહેબ હમણાં હતા ત્યારે સાવળીંગા
કાણીયાને કહે મુત્તા હમણાં હતા તો ક્યાં ગયા શું પાંખો કરીને
હટી ગયા તુંજ લગાધખોરો છે કે જોને તેને જુહું સાચું ભરાવે છે હવે
ગોર સાવળીંગાનાં લુગડાંનો ડાળ ફરી ગયેલો બેધ સાવળીંગાને કહે છે.

દોહરો:—ગુણકા ફેરી થઈ છોકરીને, તેતો માંડયો ગુણકા ધાટ;

કાણે ચીર તારાં બીજીયાંને, વળી કાણે લગાવ્યા હાથ

હે સાવળીંગા તારાં ચીર કાણે પલાળીયાં, તે સાંભળી સાવ-
ળીંગા ગોરને કહે છે.

નથી ગુણકાની હું છોકરીને, ગોર નથી ગુણકાનો મારો ધાટ.

ચીર કાણે બીજીવશે, ને મને કાણે લગાવેરે હાથ.

હે ગોર મારા ચીર કાણે પલાળનાર છે તે સાંભળી ગોર કહે છે.

લીલી અતલસનુ તારું દાપડુને માંહી જથ્થા ટાંકલ મોર,

મોર તારાં કાણે ઉખેડીયાંને એવો કાણે મળ્યો તને મોર;

તારી અતલસની કાંચળી ઉપર જે મોર હતા તે પણ ઉખેડી નાખ્યા છે ! તે સાંભળી સાવળીંગ બોલી.

સેજ અતલસનું માર કાપકુંને, માંહી ટાંકેલ ટઉકરે મોર,
ગોર તમારી વાડીએ જઇને, મને સદેવંતે કાધી ઝકઝોળ.
હે ગોર તમે મને ક્યારના આજ મુકા છો તારે જવ સદેવંતે
મારા મોર ઉખેડી નાખ્યા અને ચીર પલાળ્યાં.

ચોપાઈ:—શીખ દીયોરે ગોર ધર દીશાએ ચાલીએ;

રૂંડાં વધા જી હોય, કાય પીતાજીને આલીએ;

પડી ગોર પાસેથી શીખ લઈ ધર લણી જાય છે,

સાવળીંગ રૂપ સ્વરૂપ, ધર દીશાએ ચાલીયાં;

આવે છે મે.હોલો માય, પીતાજીએ બાળીયાં.

જેવી સાવળીંગ પોતે મોહોલમાં જાય છે તેવીજ તેના આપે દીડી ત્યારે વીચાર કરે છે.

સોહલો:—કંચ જોગ થઈ કુંવરી વીશાળ, કાલો માથે ખેસે છે ગાળ;

હવે નહી રહે આપણે હ થ, માટે નોતરીએ માઝનની જાત,

મોતીએ મેમ્યા સોને સળે, ચાતુ નીર સાગરમાં મળે;

કલાનો હવે નથી કાર, વાર કરયાનો હવે નથી વહેવાર.

હવે છોડી પરજીવા જોગ થઈ તેથી ધડીયાં લગ્ન લેઈ પરજીવી દેવી હવે સદેવંતને કાંઈ સુજ પડતી નથી. મધરાતને સમે પલંગ ઉપર ઉઘ આવી તેથી ઉઘી ગયા અને ઓચીંતાનું રરનું થયું કે જાણે હું ને સાવળીંગ ખતે જણ ચંપાગાગમાં ખેડાં છીએ ને હું મળામાં હાથ નાખતા જઈ હું એમ પોતે ઉંઘમાં લાંબો હાથ કરી નાંખ્યો એટલે જમી ઉઘ્યો ને જીવે છે તો ચંપા કાળે નથી ને સાવળીંગ એ નથી રૂકત પોતાના હીરામણ પોપટના પાંજરા શીવાય ખીજી કાંઈ દીકું નહી તેથી મહા નિરાશ થઈ કહે છે.

દોહરો:—સ્વપ્ના તુંતો સુલતાન-લયોને વળી રહ્યાં મહી સારી જોને રાત,
કામલુગારી વિયોગે ગમ્મ, ને વળી હેતરે મેં નાખ્યો હાથ,
હે સ્વપ્ના તું સારી રાત કેમ ના રહ્યું જો તું સારી રાત રહ્યું હોય
તો મારે સાવળીંગાનો મેળાપ રહેત પથ આ તો ઉલટો વીયોગ થયો.

ચોપાઈ:—હેતે ગળામાં નાખ્યો હાથ. ચમકીને ઉઠીયા,

ઉઠ કહેતા જીવ કલપાય, મળ ન લુટીયાં.

હે સ્વપ્ના હેત કરીને હું ગળામાં હાથ નાખવા ગયો પણ જાગવું
પડ્યું ને ઉલટો જીવ કલપાવા લાગ્યો.

હઝામાં મોટી છે હામ, મનનીરે મનમાં રહી;

કોને કહુ વાત. કામન તે વિયોગે ગમ્મ.

પછી પોતે પલંગ ઉપરથી ઉઠીને મહા નિરાશ થઈ ઝરખે આવી
જીવે છે તો સાવળીંગાનો મેહેલ સામે દેખાય છે તે જોઈ પોતાના
હીરામથુ પોપટને કહે છે.

દોહરો:—સો સો કાસે જોને શેયુવસેને, વળી બહીયાં તે
ક્યાંથી હોય;

કુણે શોહાગી સુડલાને, વળી તેને કાણુ તે આવે જઈ જોય.

હે પોપટ આ સાવળીંગાનો મેહેલ દેખાય છે પણ મારે મન
તો સો કાસ જોટલો વેગજો છે ને તેની હવે કાણુ ખખર લાવે જોવું
તે સાંભળી પોપટ કહે છે.

ચાકર છું તમારો ઠાકરાને, વળી જ્યાં મોકલો ત્યાંરે જાય;

લખવું હોય ત્યાં લખજોને, તમારા મનના માન્યા કામ થાય.

હે રાજા તમારો હું ચાકર છું ને તમે એમ શું બોલ્યા કે તેની
કાણુ ખખર લાવે ? આવી રીતે પોપટનાં વચન સાંભળી રાજા વણો
હરખ પામ્યો ને ધાગળ લખી પોપટની કોટે બાંધ્યો તે લેઈ પોપટ
ચાલ્યો સાવળીંગા મેહેલમાં સુતી છે તેને પણ મહેલંતના જોવું સ્વપ્નું

આવું ને તે ઝોઝીતી ઝમકીને જાગી તો કાંઈ દીકું નહી પછી
પોતે નીરાશ થઇ પોતાના પદંગ સામે એક મોટો તકતો બાંધ્યો
છે તેમાં પોતાની જખી જોઇ કહે છે.

પાન ચાવ્યું તે મુખ લાલ છે, ને તારાં અમૃત જેવાં જોને વેણ
સ્વપ્નામાં દુખ દેઈ ગયાને, વહી લાલ તારાં જોને નેણ.

ચોટાઈ—જખરી લાગી નેણકી ચોટ, તુને બરછી લીની મારને.

તેરે મારનેકી દાદ ફરીયાદ. કાસે મેં જાઉં પોકારને.

હકમ મારે હકમશુ, સજન છેલ દેઈ ગયા.

કેતાક જીવ કલપાય, મનના વિચાર મનમાં રહ્યા.

હે રાજ સ્વપ્નામાં તમારાં નેણ જોઇ અને તમારાં વેણ સાં-
જળી મહા ખુશી થઇ હતી એવું બે ઘડી રહ્યું હોત તો મારો જીવ
ખુશીમાં રહેત પણ આતો જાગીને ઉદાસ થવું પડ્યું એવી રીતે પોતે
મનની વીણે ચિંતા ધરી ઉદાસ થઇ સાવળીંગા પોતે બારીએ આવી
બેઠી છે ને સામે સદેવંતનો મેહેલ દેખાય છે તે જોઇ કહે છે.

કાહુરો—સાપી મેડીએ મારા સજન વસેને, વળી કાણુ લાવે સમાચાર
પ્રથમ લેઇ ચાંપુ મારા હિરમાંરે, વળી આપુ તે માલ અપાર.

જો આ વંખત કાઇ મહારાજની મેડીએથી રાજના સમાચાર
લાવે તેને મોં માગ્યો સરપાવ આપુ એવો તુરંગ ચલાવે છે એટલામાં
પેલો પોપટ રાજની ચીઠી લઇ આવતો જોયો તેથી પોતે મનને વીરો
ધણી ખુશી થઈ રાજની ખબર પુછે છે ત્યારે પોપટ કહે આ ચીઠી
વાંચી જુઓ ચીઠી લેઇ મહા આનંદ પામીને કહે છે.

બલે આંખો સલામી સુઝા, વળી બલ્લા લાંગોરે સમાચાર;

વારી વારી લેઉ તારાં વારણરે, તને આપુ એકાવન હાર.

હે પોપટ તું બલે આંખો. ને રાજના સમાચાર લાંગોરે તને
વધામણીમાં આ હાર આપુ છું એમ કહી પોપટની કાઠમાં હાર નાખવા

જય છે એટલે પોપટ સાવલીંગાને કહે છે.

અખંડ રહે ઝીરીઆને, વળી અખંડ તારોરે અવતાર;
લખતું હોય તો લખજોને, પંખી શું કરે તમારો કાઠ હાર,
હે સ્ત્રી તમે અખંડ રહો ને તમારો અવતાર પણ અખંડ રહો
મારે હારને શું કરવો છે કાંઈ લખતું હોય તો લખી આપો તો લખ
રાજ પાસે જઈ પછી સાવલીંગા શગળ વાંચે છે.

તું સભાગી સુડલાને, વળી કાંઈ ઉડી ઉડી જય;
સોને મડાવુ તાર પાંજરને, જુડા મોતીએ લેઉં જડીય.
સુનાં મંદીર સુનાં માળીયાં, ને વળી સુનુંરે બધું ગામ.
જેદી રાજ વિયોગે ગયા તે દી મને નિદ્રા હરામ.
વારી વારી લેઉં વારણાં ને વીરા બેઠાં ઝોગે તુંતો આય.
સંદેશો લાવ્યો મારા શામનો, તે હું વાંચુ ને તું વંચાય.
આપાઈ—ચંપા કેરી છાંય, શાળા કેરો સાથરો;

કાડે આપો છે કાઠ, તેતો નથી વીસર્યો.

હાઈડાની જે ઝાઝી હામ તે મનની મનમાં રહી,
કહેતાં જીવ કષ્ટપાય, કામની તું વિયોગે ગઈ.

હે સ્ત્રી તારી જે પ્રીત ને હું જરાએ વીમર્યો નથી અને તું
વીયોગે ગઈ તેથી મારો જીવ પ્રલો કષ્ટપાય છે એ વંચી સાવલીંગા
કહે કે રાજનું મારા ઉપર વચું હેત છે પછી પોને કામળ લખી પો -
ટની કાટે આંચો અને પોપટને કહ્યું ભાઈ રોજ એક બે વખત રા-
જને ત્યાંથી સમાચાર લેઈ મારી પાસે આવજો, પોપટ કહે સાર
એમ કહી આવતો થયો, હવે પોપટને તો વાર થઈ તેથી કુંવર મહા
ચીંતા કરે છે.

પોપટ પંખીની જાત રાડે ભ્રમણીયો.

ગુણવંતો મંજારામ, હજી નવ આવીયો.

રાજા કહે કાણુ જાણુ રાંડે બરમાવીને ત્યાં બેસાડી મુકયો એ
વામાં પોપટ આવ્યો તે જોઈ કહે છે,

સોહલો—પોપટ પંખી ચતુર સુભણુ, પડે પારવતીતમે શ્રી ભગવાન;

ગુણવંતો આવ્યા મંજારામ, તે કીધાં મારાં સરવે કામ.

પોપટ તું આવ્યો તે ઠીક થયું, હવે મારે બહુ કામ સફળ થશે,
પછી સાવળીંગાનો કાગળ રાજા વાંચે છે.

ચોપાઈ—સારા સારા સમાચાર લખીને તમે કાવળે;

અને મારે મેહેલે રાજ તમે આવળે.

એથી મળેરે એકાંત, અમનેરે તેડાવળે.

અમને મળેરે એકાંત, તો તમે વેહેલા આવળે.

રાજા વાંચીને ધણા ખુશી થયા એમ કરતાં પ્રજાતનું પહોર
થયું એટલે સાવળીંગાના ખાપ પદ્મશા શેઠે પોતાનાં સર્ગાં તેડાવી
વીવાહની તૈયારી કરવા માંડી.

શેઠ મળી શાહુકાર' હડતાલો હાટે દીજીએ;

સાવળીંગા કેરાં લગ્ન ધડીયાં આપણુ લીજીએ.

ગોરને તેડાવ્યા આજ લગ્ન લખાવીયાં.

હમ હમ વાગ્યાં દોલ, ગાય છે સાહેલીયો.

સોહલો—ચોખા કંકાવડીને લગ્નજ સાર, લગ્ન વધાવે વારંવાર;

સાતમને સોમવાર, લગ્ન કહેરાય પધારજો તમે રૂપાચાય.

ચોપાઈ—ચંકર તેડાવ્યા ચાર લગ્ન લખાવીયાં ગામ ગામથી કોઇ;

સર્ગાંએને તેડાવીયાં સાતમે સોમવાર, આઠમપદ આવળે;

દોરાવી માણુક થંભ, માંડવ રોપાવળે.

સાવળીંગાનો ખાપે લગ્નનીરધારયાં તે ગોરને સાવળીંગાનો સાં

સરે મોકલ્યો. હવે રૂપાશાએ પોતાનાં સર્ગાવહાલાને યોલાવી તૈયારી કરી પછી સવારના પહોરમાં રૂપાશા શેઠ હાથી, ઘોડા, પાલખી રથ તથા ઉંટ સાથે તમામ જન સહ નીકળ્યા. તે સાંજરે મુગી પર પાટણ આવ્યા અને ગામની લાગોળે તળાવ ઉપર પડાવ નાખ્યા ને તોપો ને બુંદુ-કાનાં અવાજ કરવા માંડ્યા એટલે પદ્મશા શેઠને ખબર થઈ કે જન આવી માટે આપણે સામા વરઘોડો ચઢાવી સામર્થ્ય કરી જનીવાસે તેડી લાવીએ પછી શેઠ પોતાનાં સર્ગાવહાલાને તેડી વરઘોડો ચડાવી તેડવા ગયા હવે ઘર આગળ સાવળીંગા ને તેની સાહેલીયો છે પછી સાવળીંગા વીચાર કરે છે કે હમણાં જો હું રાજને મળુ તો લાગ દીક છે તેથી સાહેલીયોને કહે છે.

સોહસો-સાવળીંગા મનમાં કરે |વચાર, લગ્ન તો આવ્યું સાતમ સોમવાર ન જોઈ મેં બંકી બજાર, ન જોયાં મેં ચંદનનાં ઝાડ.

ન જોઈ મેં નગરની વાટ, ન જોયાં મેં ગાંધીનાં હાટ;

નથી જોયા પનઘટના ઘાટ, સાસરે જઈ શી કરશું વાત.

હે સખીયો હવે મારૂ લગ્ન આવ્યું ને મેં આપણી બંકી બજાર ચંદનઆગમાં ચંદનના ઝાડ જોયાં નથી ને હું સાસરે જઈને મને ત્યાં કોઈ પુછશે તો હું એને શો ઉત્તર આપીશ માટે તે આપણે જોવાં જોઈએ તે સાંભળી સાહેલીયો કહે છે કે બાઈ એક ગાઉ સુધી જઈ એમાં તે શુ જાય |વળીંગા કહે ત્યાં નાના પ્રકારનાં ફુલ ફળાદીક ને ખીજા મેવા પણ ઘણી જાતના પાકે છે તે ખાવાની બહુ રમજ પડે છે એવી રીતે લાલચ દેઈને સાહેલીઓને સમજાવી પણ સાવળીંગા મનમાં વીચાર કરે છે રાજને શી રીતે તેડાવુ.

સોહસો:-કરમ મારૂ એવુ અલાગીયુ, ન બન્યો રાજનો એકે લાગ.

સુઝાની સાથે સદેશો કહ્યું, રાજને તેડાવી લઉં.

સાવળીંગા પોતે કહે છે કે આટઆટલા લાગ તો મારા ફેમદ
ગયા ને જતાં જતાં જરા લાગ આવ્યો તો તેમને સદેશો ફાની જોડે
કહાવું એવા વીચાર કરે છે એટલામાં પોપટ રાજની ખબર લેઈ આ-
વ્યો તે જોઈ સાવળીંગા કહે છે કે હે બાઈ આ ચીઠી તને લખી
આપુ છું તે તું તાકીદથી રાજને આપ એમ કહી ચીઠી લખે છે.
ચંદનતલાવડી રાજ ચંદનબાગ, ધડી બે ધડી બેમવાના લાગ;
ત્યારે આવ્યા મારા સુંદર સ્યામ, પુરીશુ હૈયાની હામ.

હે રાજ તમે ચંદનતલાવડી ઉપર ચંદન બાગમાં આવો તો
આપણે બેગાં ચઢશું એવું લખી પોપટની કાટે બાંધી તે પોપટે રાજને
આપી રાજ ચીઠી વાંચી ખુશી થયા હવે સાવળીંગા પોતે સાહેલી-
એને લેઈ બંકી બજારમાં ચઢ્યા આવી જાય છે.
ચોપાઈ-છુટે પટેરે નાર, આવરે અલબેલીયાં

વણજ કરતારે વેપાર, વાણીયા સરવે પામીયાં.

અમીરને ઉમરાવ મુરજા સરવે પામીયાં

શેઠ મોટા શાહુકાર, ઠેરઠેર ઠરી ગયા.

આવી રીતે બજારમાં પોતે કંઈકને મુર્જામાં પાડતી આવી જાય
છે તે શહેર બહાર નીકળીને જ્યાં ચંદનતલાવડી છે, ને તેની પાસે
નહી વહે છે તેમાં રમવા ગઈ.

દોડો-ધન ધન નદી બર રામકીને ધન ધન લીલીરે લીલી તળીયાં;

થોડે થોડે દોહરાને, વળી પદમણી પુતળીયાં,

ચોપાઈ-પદમણી પુતળીયાં, ઝણુકે જેમ વીજળી;

એકશુ એક અલબેલ, મુજરે અતી ઉજળી.

નજરો તણુ ન્યાલ, લીએ બેહુ તાલીઓ;

કે ધનરે બગેસર બાગ, રમતી સહ સાહેલીઓ.

નદીમાં સરવે નહાય છે ને તાળીઓ લે છે ને અરસપરસ એક
એક સાથા ફુલા કહે છે ત્યાં સદેવ તં આળ્યા ને સાવળીંગાએ સદે-
વંતના સામુ જોયું એટલે સરવે સાહેલીઓએ પણ રાજ સામું જોવા
માડયું પછી સદેવ તે વીચાર્યું કે આ બધી જાણી જશે તો પછી સાવ-
ળીંગાથી મારી પાસે આવી શકાશે નહીં માટે હું આધો જાઉં એમ ધારી
પોતે નદીની સામી તીર જઈ પગ ધોવા માડયા એટલે સાવળીંગાએ કહ્યું.
દોહરો—સખી સરોવર આપણેને, વળી ધણી ધણી પુવે કાઢ પાય;

દુખેરે થાઓ રાજ કુખજારે, વળી લાખીરે કરકર ખાય;

સાવળીંગાએ પોતાની સાહેલીઓને બાળો હાથ કરી કહ્યું કે આ
કાઢ આપણા સામે બેસી પગ ધુવે છે ને રાજને લાખો હાથ કરી
સમસામાં ચંદનબાગ બતાવેા કે તમે બાગમાં જવો હું આમને રમતે
વળગાડીનું આવું છું પેલી સાહેલીઓ રાજને જોઈને કહે છે કે અમે
છોડીઓ રમીએ છીએ ત્યાં આવી કેમ બેઠો છો તું તારે રસ્તે જ તે
સાંભળી રાજ પોતે ચંદનબાગમાં ગયા અને આસોપાલવના ઝાડ
તળે જઈ બેઠા.

એકથી એક અલખેલડી છે, વળી નાવા તે બેઠી જોને નાર;

પાવઠડે જોને પદમણીરે, વળી પુતળીઓની જોને હાર;

થોપાઈ—પુતળીની જોને હાર, ઝણકે છે દામની

હાથી કોઠાં ખાય, ધુવે છે કામની.

પછી સાવળીંગાએ વીચાર્યું કે મેં રાજને બાગમાં મોકલ્યા છે
ને હું અહીં રમત કરું છું તેથી અજાણે માટે હવે જાઉં એમ ધારી
પોતે સાહેલીઓને કહે છે.

સોહલો—જોવા જવો ચંદનબાગ છે, ને ત્યાં એક આળીંગાજો માળી રહે,

જુડી જુડી સાખ્યો બરેને, દરબારમાં જઈ દંડજ કરે.

હું બેન બાગ તો જોવા જવો છે પણ માંહી એક માળી છે

તે દરબારમાં ભુલું દહીં દંડ કરાવે છે. તે હમણાં બાગમાં ગયો છે તે
 ઘેર જશે એટલે આપણે જમણું ત્યાં સુધી આપણે આખી મીચામણી
 રમીએ પછી ખીજી સંતાવા કાળે ભુદી ભુદી નાહી અને સાવળીંગા
 નાહી તેવીજ બાગમાં ગઇ.

દોહરો:—શામારે આંગા જોને આંબજોને, વળી દીડી છે દાડમ અને દ્રાક્ષ,

આસોપાલવને ઝાળવેરે, ગોરીએ કેળામાં પાડી છે વાય.

સાવળીંગા પોતે આસોપાલવના ઝાડને ઝોઠે થઇ કેળામાં રસ્તો
 પાડી ફુલના હોડ ખુલ્લી જાય છે કેમકે એને કાંઇ ખીક નથી કે અને
 કાંઇ ખીજવશે બાગના માલીક તો એને તાણે થઇ એના પહેલાં
 આવીને ખેડા છે.

શી પર છુટી લડીયાંને વળી છુટ્ટે પટે ચાલી જાય;

પદમણીને તો પ્રેમ ધણોને, વળી લાલજ આંખો જોને થાય.

સાવળીંગાને સદેવંત મહા કામાતુર થયાં છે ને સાવળીંગાના
 માથાના વાળની લટો છુટી ગઇ, ને કામના કેદમાં આંખો લાલધુમ
 થઇ રહી છે ને પોતાને દંડા પવનથી ને ફુલની સુગંધીથી ધણો પ્રેમ
 ચડે છે પછી સદેવંતનો હાથ ઝાલી ચંપાની ઘટામાં ફૂંજા એડી ને
 સદેવંતને ઠહે છે.

આપણ:—શા અલખેલા રાજ, બલા તમે આવીયા;

સુડાને સંદેશ, લખીને તેડાવીઆ.

હું વારી મારા રાજ, વારી વારી વારીયાં;

વચન બાંધ્યા કાય, જન્મારો અમે હારીયાં;

અમે આખ્યા તમારી વાડીએ,

હેલ છખીલા શામ, આવોને મોજો માણીએ.

સાવળીંગાના મીઠાં અમૃત જેવાં વચન સાંભળી રાજ મહા
 કામાતુર થયો છે ને તેમાં નેણની અદાએ કરીને તેનું કામજી હાથ

મેઘાઠ ગાંડાતુર થઇ રહ્યો છે ને સાવળીંગાના મોઢાને હાથેવતી ખુબ દયાવે છે ને તેના કામળ જે કમળાપત્ર જેવા અધર ઉપર ચુંબન કરે છે.

અલબેલ કીધાં અલવ, નાખી ગળામાં બાવડી;

ઉભા છે જોડા જોડ, ચંપા ફેરી છાંયડી.

દોહરો:—મેલોને છબીલા શામ મોહું માફ ભાગશે;

અમો ચુકી કહીશુ વેણ, કડવા તમને લાગશે.

સાવળીંગા કહે કે મહારાજ તમે મોહોહું દયાવો છો તે દુખવા આવ્યું ને ભાગી જશે ને પછી તમને કહીશું એટલે રીસ ચડતાં વાર નહિ લાગે માટે મોં મુકી દો. એવું કહેતાંજ સદેવંતને રીસ ચડી કે રાંડને હું હેતમાં પ્યાર કરું છું ત્યારે એ વળી એની મોટાઇમાં જાય છે. તેથી પોતે આપ્તો એકા ને સાવળીંગા કહે છે.

ચાપાઈ:—ઓરે નારી અમળ્યુશું, મારે નથી પ્રીતડી;

લેવા આવીઓ કાઇ, રાણીજીની રીતડી.

પ્રિતોનાં પરિણામ છે, તે તો અમે જાણીયાં;

આલા અમારી રીત, વહાલા કરે વાણીયા.

હે સ્ત્રી ન જાણીશ કે હું તને વળગતો આવું પણ મેં તારી પ્રીત જાણી માટે મારી રાણીજીની રીત પાછી આપ અને તારા વાણીયા જે આવ્યા છે તેને વહાલા કર મારે તારો ખપ નથી આવાં રાજના રીસના વચન સાંભળી સાવળીંગા નરમ થઇ મનમાં કહે છે કે હું તો હસતાં હસતાં કહેતી હતી અને આતો પાછા રીસાયા. હવે સમજવું એમ કહી કહે છે.

રાજ સોળ સાહેલીઓનો સાથ, જીવન જે તેઓ રહ્યા

નાખ્યા ગળામાં હાથ, અંબાડા રેલ રહ્યા.

હેતે દયાવ્યું । રે હાથ, મોહું માફ ભાગશે;

મુજથી કેમ દેવાશે જા સામેણા રાજા સાજશે.

હે રાજા તમે તો માફ હસતે મોંદુ દબાવ્યું હશે પણ માફ મોંદુ મને દુખ્યું ત્યારે મેં તમને કહ્યું જ તમને આડો જવાબ આપું તો આપની પાસે રીમનું તો વસાણુંજ છે તેથી મેં વિચાર કરીનેજ આ કહ્યું કાંઈ તમે મને ઝોઝા વહાલા છો કે તમને ગાળ દેઉં ! રાજા કહે ધડીમાં હસાવે ને ધડીમાં તરછોડી નાંખે છે ને ધડી પછી તુલો પરણીને જવાની છું માટે તારી તો પ્રીત કરવી નથી ધડી સાર ક્યાં પાછો તારી પાછળ સૌચના કરૂં તે સાંભળી સાવળીંગા બોલી.

દોહરો—મુણ સદેવંત સાવળીંગા કહેને, વળી એવું શું બોલોછોરે આપ;

વરૂંતો સદેવંત કુંવરને, ખીજે મારે ભાધને રે આપ.

હે રાજા તમે કહો છો કે તું પરણીને સાસરે જઈશ પણ આ માફ વચન પરણું તો સદેવંત કુંવરને નહીતો ખીજા બધા મારે ભાઈ અને આપ બરાબર છે.

મુણ સાવળીંગા સદેવંત કહે, નેવળી હાંડામાં રાખજે વીચાર; કાક આપ્યા પાળજેરે, નીકર ધરતી નથી હાંડણ હાર, હે સાવળીંગા, તું આ કાક આપે છે પણ વીચાર કરજે જો નહી પાળે તો તારી ને મારી બેની લોથો રઝળશે.

જેવાં બોલ્યાં ગોરની વાડીએ ને, વળી એવાનો તું અહીં માન; કુટકપટ તજો મુંદરી ને, વળી તમે તમારે મેમાન.

ગોરની વાડીએ વચન આપ્યાં હતાં અને અહીંયાં આપે છે તેવાં પાળજે ને તારા મનમાંથી મસ્કરી અને કપટ કહાડી નાંખજે. આવું સાંભળી સાંભળીંગા ખુશી થઈ રાજાનો મજા આમ્રહ જોઈ પાતે રાજાને લેઈ ચંપાની ઘટામાં જઈ પાતાનું ચીર પાથરી બેઠા.

ચોપાઈ—ચોવડ કાંધાં ચીર, પીતાંબર પાથર્યો;

નાખી ગંગામાં હાંધ, મંજનને સારજ કર્યાં.

બેઠાં. બેઠાંબેઠાં, લાગે બહુ સારીયાં;

નાની સરખી સાહેલીએ, આવીને પોકારીયાં.

જ્યાં બને જણુ ચંપાની ઘટામાં ચીર પાથરી બેઠાં છે એટલામાં
નાની સરખી સાહેલી હતી તે બીજીએને તેડીને બોળતી બોળતી
બાગમાં આવી સાવળીંગાને બોલાવી એ સાંભળી સાવળીંગા ઝટ
ઉડી અને રાજ ઝાડ એકે સંતાયો હવે સાવળીંગાને સાહેલી કહે છે
કે તું કોની સાથે વાનો કરતી હતી સાવલીંગા કહે તું આંધળી થઈ
હમ્મશ તારો બાપ કાણુ છે. અહીં હોય તો બે હું તો આપણે રમતાં
હતાં તે વખત સંતાઈને બાગમાં દોડી તે દોડતાં મને કળ ચડી એટલે
મારૂં ચીર પાથરી અહીં સુતી સુતી ઉઘ્યા કરતી હતી તેથી તે જાણ્યું
કે કાઠની સાથે બોલે છે. તે સાંભળી નાની સાહેલી બોલી.

દોહરો—સુણુને મારી સાહેલડીને, તમે કાક સાથે કરતાં હતાં વાત;

તમને જોવાને અમે આવીયાંને, વળી સોલ સાહેલીએ સાચ.

હે સાવળીંગા તું વાત કરતી હતી તે એમ નજરે જોયું ને જુહું
કેમ બોલે છે. આવા તેના બોલ સાંભળી સાવળીંગા નાની સાહેલીને
કહે છે.

નાની સરખી સાહેલડીને, વળી મરજે તારો જે વીર,
વાલમ મારે વિયોએ મયો ને, હુંતો સુખ ન પામી શરીર.

હે રાંડ તારાં મૂળ વહાયાંને તેં મારી પેર બગાડી એમ કહી
સાહેલીએને લઈ ધર બણી રસ્તામાં ચાલતાં વાગીના ઝાંપા
આગળ મહાદેવનું દેવળ હતું તેમાં સાવળીંગા દરશન કરવા ગઈ ત્યાં
મહાદેવને કહે છે.

ચોપાઈ—દેરાં એટલે દેવ, પથરા મેતો બણીઆ,
સાવલીંગાએ સોનાનાં છત્ર, સદાશીવને માનીયાં.
અંબજોસો મારો રાંજ, મીઠી મજરે બોળયું.

સોના ફેરાં છત્ર, સદાશીવને યજ્ઞવશ્ય;

સાવળીંગા સદાશીવને કહે છે કે જ્યારે મારા રાગને હું મળીશ ત્યારે તમને મોનાનું છત્ર યજ્ઞવીશ એવી માનતા માની પોતે ધરભણી આલી સદેવંત પેલી નાનકે સાહેલીને ગાળો દેતો દેતો પોતાને મહેલ ગયો હવે સાવળીંગાના આપ જન તેડી લાવ્યા અને હવેલીમાં ઉતારો આપ્યો પછી શેઠે કુલેકાના વરધોડા યજ્ઞવવાની તથ્યારી કરી અને મોટા મોટા શાહુદારને વરધોડે આવવા તેડાં મોકલ્યાં પછી સાવળીંગાને પીડી યોળવા સારૂ જોડાવે છે તો સાવળીંગા નથી શેઠ કહે આ વખતે ક્યાં ગઈ હશે? એમ કહી સિપાઈઓને જોળવા મોકલ્યા સાવળીંગા ઘેર આવી એટલે સરવે સાહેલીઓએ પીડી યોળવા માંડી. સોહલો-કંકુને કેશર વેળાય પદમણીને પીડી યોળાય;

સરખી સાહેલી મંગળ ગાય; પદમણી ઉપર રૂડા પડદા માથ. સાવળીંગાને પીડી યોળી નવરાવી વસ્ત્ર શણગાર પહેરાવી તેયાર કરી હવે પદમણા શેઠે કહ્યું કે રાગને જઈને કહો કે પદમણા સોની દીકરી સાવળીંગાનું આજ લગ્ન છે માટે કુલેકાના વરધોડામાં આપ સ્વારી લઈ વહેલા પધારજો સીપાઈએ ત્યાંથી રાગ પાસે આવી રાગને કહ્યું એટલે રાગએ સદેવંત કુંવરને સાથે લઈ જવા જોલાવ્યા ત્યારે સદેવંતે કહ્યું કે મારા શરીરને સુખ નથી તેથી હુંતો નહીં આવું તમે એકલા જાવો (મનમાં કે રાંડ એકાંતે મળી ત્યાંથી પાછા આવ્યા તો પછી આ ઘણા લોકમાં શું વળવાનું મુએ એ ને મુઠ એની છાલી કે વગર દુઃખે માલ થવું પડે છે) પછી રાગ પોતે હાથી ધોડા પાલખીઓ અને રથ લેઈ શેઠને ત્યાં આવ્યાં એટલે સરવે લોકો તેયાર થયા ને પછી કન્યાને ઘોડે બેસાડી એટલે વાજીન વાજવા માંડ્યા. ચોપાઈ-ધીમે ધીમે વાગ્યાં જોને ઢોલ ત્રંજાણુ જોને મંડંગમાં અમીર ને ઉમરાવ, સાથે સરવે પરવર્યા,

ત્રાંબક વાગે જોને તુર, શરણાઈએ સાદજ પુરીયા.

ધીડ ધીડ વાગે નોખત, ન તાસાં વાગે સુરીયાં.

પાલખીઓને મુખપાલ હાથી ઘોડા હણુ હણે,

શહેરના સરવે લોક, કુલેકુ જોવા મળે.

શાખા બાંધી શાલીવાન, માટે માંડવ આવીયા,

માંડવ કેરી માંચ, આવકાર દઈ પધરાવીયા.

સાથે સારા લોક, વેપારી વાણીઆ,

ઈંદ્રનો અવસાન એણી પેરે આણીઆ,

ઘોળાને ધવળા ચાર, ઘોરી જોને જોતરીઆ,

તાતા જે તોખર સરવે, બેળા લઈ પાખરીયા.

એવી ધામધુમથી વરઘોડો ચડી બજારની વચ્ચે સોનેરીઆ
ચોકમાં આબ્યો ને ત્યાં વાજાંત્રી ધુમ મચી રહી તથા અંદુકાને તમંચા
છુટી રહ્યા છે તેનો અવાજ સદેવંત કુંવર સુતા છે ત્યાં આબ્યો તે
સાંભળી ગાળ કહે વરઘોડો તો જોઉં એમ ધારી પોતે અગાશીપર
ચડ્યા ને જુવે છે તો ઈંદ્રધટા થઇ રહી છે ને તમામ રસ્તો લોકથી
બરાબ ગયો છે તે જોઈ સદેવંત કુંવર ખુશી થઈને કહે છે કે આમાં
મેળાપ તો નહીં થાય પણ જોઉં તો ખરો કે તેણે કેવા શણગાર પહેર્યા
છે એવું ધારી પોતે હેમ મહેલમાં આવી અમુક શણગાર સજે છે.

દોહરો—જરૂરી જામે પહેરીઓ, ને વળી માથે તે કસખી મોળ

રત્ન જડીત શીરપેચ બાંધીયો, તે દીક્ષે છે ઝાકમઝોળ.

કલગી તોરા શાબતા, ને વળી ગળે મોતીયન કેરો હાર;

કમરે શેલાં લપેટીયાં, ને એમાં ઝુકી રહી તરવાર.

ચોપાઇ—ઝુકી રહી તરવાર, કામરૂપ સમાં જણીયાં;

સન્યાં શોભીતાં હથીયાર, તરકશ લેખ તાણીયા.

તરકશ તીર કમાન, હેમ જડયા હરડા
 સાજ સોનેરી ગરકાવ, કટારો છે વાંકડા,
 ગડમેંડાની ઢાલ, ભાલા જોને જળહળે
 એકલડા રાજકુમાર, મહેલમાંથી ઉતરે.
 હવે સદેવંત પોતે બનીઠણી મહેલમાંથી ઉતર્યો ને ધોડેસ્વાર
 થઇ ચાલ્યા.

એકલડા અસ્વાર. દરબારમાંથી નીસર્યા,
 સાજ સોનેરી ગરકાવ, વાગે ધોડાને ધુધરા.
 આવી તરેહથી ધોડેસ્વાર થઇ વરધોડા સાથે જાય છે તો સા-
 જનના લોક કુંવરનું રૂપ જોઈ ઘણા ખુશી થયા.

મહાજન મોટા લોક, કુંવરને વખાણીયા,
 આબ્યા સોનઈયા ચોટમાંય, તેજને લઈ તાણીયા.
 જ્યાં સદેવંતે કન્યાનો ધોડા જોયો એટલે રેવંતને ખેંચી તેની
 થડમાં જઈ ધોડાને ધીમે ધીમે ચકાવવા માંડ્યો. પણ સોવલીંગા
 સદેવંતના સાચું જોતી નથી તેથી રાજ ગુસ્સે થઈ કરે છે કે રોડ
 મને તો કહેતી હતી કે મારે તમારા વીના બીજા ભાઈને આપ છે ને
 આતો. પરણવામાં ગાડીતુર થઇ ગઇ છે. તેથી ચાલ પાછા. એમ
 ધારી પોતાના રેવંતને ચાલુક મારી કહે છે.

દાહરો—હે રેવંત આપણને વળી ન કર પરાધરે આશ
 આ કાગળની વાડીઓ, ને એમાં નથી સોરંગીની વાસ.
 સોહલો—એમાં નથી સોરંગીની વાસ, અમથો જીવ મારો ફરે ઉદાસ
 જોમન મારું બાળેવેશ, હવે લખ્યું છે મારો દેશ પરદેશ.
 રાજ કહે છે કે ધોડા ઘેર ચાલ. આ કાગળની વાડીમાં સોર-
 ની વાસ ક્યાંથી હોય ને અમથા ઉદાસ થવું પડે છે આવા રીસનાં

વાક્ય સાંભળી સાવળીંગા વીચાર કરે છે કે રાજના સામું ન જોયું
તેથી રીસાવા પથ્રુ શું કરું આટલા લોકમાં કેમ બોલાવાય જો પુલેક
ધુધી એકલી રહીશ તે વખતે સ્ત્રીના રૂપે આવે તો મેળાપ થાય એમ
ધારી પોતે રાજને સાનમાં સમજાવે,

ઝાહરો-મુંદર શ્રીફળ હાથે ધરીને, ગોરી ચુડીઓરે ખખડાવે,

આધીરે ઝોઢી ચુંદડીરે વળી સાનમેં મમજાવે.

સાવળીંગા પોતે એક હાથમાં શ્રીફળ લઈ બીજા હાથ ઉંચો કરી
ચુંદડીનો ધુંધટો તાણી ચુડીઓ ખખડાવતી રાજને મોં ખતાવ્યું કે
તમે સ્ત્રી થઈ મારે મહોલે આવો, સદેવંત પોતે ચતુર હતો તે સમજી
મયો કે મને સ્ત્રીના વેશે તેડે છે એમ ધારી પોતાને મહોલે આવ્યો
હવે વરઘોડો ફરતો ફરતો ઘર આગળ આવ્યો ને ઉતર્યો એટલે મા-
વળીંગા ગણેશ આગળ જઈ બેઠી અને સાહેલીઓ સરવે ગાવા લાગી
હવે સદેવંત કુંવરે રાણી પાટમહેની પેડીઓ ઉઘાડી તેમાંથી સોળે
સજ્જાર લેઈ પહેર્યા અને જે રાણીની અમુક સાડી હતી તે પહેરી
હીરા જડીત વાળી પથ્રુ પહેરવા જાય છે પણ વેહ વીના નાકમાં
રહેતી નથી તેથી વળખા મારે છે એટલામાં રાણી પાટમહે વરઘોડો
જોઈ આવ્યાથી ઉપર ચડી હતી તે નીચે રંગ મોટોલમાં આવ્યા તો
સદેવંત સ્ત્રી બનીને બેઠા છે ને નાકમાં વાળી રહેતી નથી તે દખાવે
છે એટલે આવીને ઝાચીંતી કહે છે કે રાજ વેદ ન હોય તો લાવો
આ સોયો લાવી વેહ પાડું. સદેવંત પાટમહેને જોઈ મનમાં શરમાય છે

ઝોપાઈ—કેમ કરી રહેશે મહારાજ, વેહે વીનાની વાળીયું,

નર ભાગી થયા છે નાર, તેતો મેં ભાળીયું.

પુરૂષ તણો જોને વેશ, તમારોરે લાજશે,

હીલી મેલતા ઢાલ, તે આ ચુંદડી કેમ છાંજશે,

ખાંખતા હતા તે ચુંદડી કેમ શાલશે ને આથી તમારો

મરદનો વેશ લાજશે તે સાંભળી કહે છે.

કવીત—રાજનકી નાત ગધ, હીતનસે પ્રીત ગધ
નારકી પ્રતીત ગધ, જતાં જીવ ભયોહે.
શેખનકો ભાવ ગયો, પંચનકો નાય ગયો.
સાયકો પ્રભાવ ગયો, જીક હીશો આયાહે.
મેઘનકી વૃષ્ટી ગધ, ભુમીસે નો અભિ ગધ,
સૃષ્ટિમેં વીપ્રીત ઉક ધાયો હે.

કીજી સહાય કયા કરત હે કવીગજ,
કઠીણું કરાહલ કાલ. ચલો આયો હે.

હે સ્ત્રી તું મને શીખામણુ દે છે પણ એમાં મોટા મોટા ગરક થઈ ગયા તે સાંભળી રાણી કહે છે તમારા જેવા નહીં થયા હોય કે પરમેશ્વરે મરદનો અવતાર આપ્યો છે ને હાથે કરી સ્ત્રીનો અવતાર ભોગવવા ઇચ્છેછો કે શું માંસ ખાતા હશે તે હાડકાં કાઢે બાંધી ફરતા હશે ? રાજા કહે રાંડ તું મારી જાંગ હાથેવતી ઉઘાડીને એમ ખુવે છે પછી રાણી રાજા ધણું ચીડાય માટે છાનાં રહ્યા અને સદેવંત મહેલમાંથી ઉતરી રમજુમ કરતા સાવળીંગા પાસે ગયા ત્યાં ખાયડીઓ જોઈ મારી બહાર કહાડે છે ને રાજા ધકાપાડુ ખાતા ચાક્યા પછી નીરાશ થઈ કહે છે શંટે મારી મસ્કરી કરાવવાને સાર તેડાબ્યો એમ જાણી પોતે મહેલની સામે જઈ નીરાશ થઈને બેઠા ને આંખમાંથી ઝરઝર આંસુ ઝરવા માંડ્યા, સાવળીંગા રાજાને જોવા સાર ઝરખે આવી જીએ છે તો રાજા વેગળે બેઠા છે ને આંખમાં ઝરઝરીયા ભાળ્યા છે પછી ત્યાં રહી કહ્યું.

સાંપાઈ—ઉતારાની એકાન્ત, ફરેમાં જાણીએ,

શામ,

મોજ માણીએ;

ઝો અલખેલા રાજ, બલે તમે આવીઆ,
ગોપીયું કેશ વેશ, બલા તમે ભગ્નવીઆ.

આવું સાલળતાં સદેવંતે ઉચું નેચું એટલે સાવળીંગાએ ઇશારત કરી કહ્યું કે આ પાછળ થઇ ખારીએ આવો સદેવંત ત્યાં થઇ સાવળીંગાના મેહેલમાં ગયા ત્યાં પલંગ ખુરશી કાચ અને પાટથો દાળી મુકી છે તેના ઉપર મુખમલના ઝોશીકા વીગેરે તરેહ તરેહના ઉપર ખીજાના પાથરી દીધા છે અને રાખને માટે ખાવાના દુધ, સાકર, ખદામ, પીસ્તા, ચારેલી, દ્રાક્ષ, અખોડ કીસમીસ, અંગુર અને નારંગીઓ વીગેરે નાના પ્રકારનો મેવો મુખ આગળ લાવીને મુક્યો છે અને મુખવાસ સાર પાન સોપારી, એલાયચી, જયફળ જવંત્રી તજ, લવીંગ અને કરતુરી એવા અનેક પ્રકારના ખુશખોદાર તેજના લાવી મુક્યા છે અને તમામ રંગ મેહેલમાં અતરની ખુશખો ઉડી રહી છે તે જોઇ સદેવંત ઘણો ખુશી થયો કે આવું મુખ મેં મારી રાણી સાથે નથી ભોગવ્યું પછી સાવળીંગા સદેવંતને કહે છે.

જેમ તેમ કરી ખેઠા જોડાજોડ, કહે એક વાતડી;

સાવળીંગા તુજ વીણુ કેમ, જશે મારી રાતડી.

નાનાં થાળે નાર, પુરી તમારી પીતડી;

હેતે ને પ્રીતે કાચ, આલો રાણીજીની રીતડી.

મુખ દીકે દુખ થાય, જ્યારે નેણું ભાળીએ.

ચડ્યો હસુંખી રંગ, તે ઘોષને દાળીએ.

સઉથી ઉત્તમ જાત, તમારી નાતડી,

સુણુ સાવળીંગા નાર, માનો અમારી વાતડી.

હે સાવળીંગા કાલે તો તું પરણીને ઘેર જઇશ માટે તું મારી રાણીની રીત પાછી આપ એટલે હું મારે ઘેર જઈ તે સાંભળી સાવળીંગા બોલી.

દાહરો—આ જીભેથી જાઓ નહીં કહું, ને વળી રહેને આજની રાત,
આવી એકાંતો નહીં મળે, ને રાગ કરોને વાલેશરી વાત.

ચોપાઈ—સારાં સારાં સુદરીરે, આપ્યાં બેસવા બીજાવણાં
જનજમને ગાલેચ, પાચરણાં પાચરયાં.

અલખેલા રાગ, અળવું તારી જાણીએ,

છેલ છખીલા શ્યામ, આવોને મોજે માણીએ,

હે રાગ હું તો આ જીભેથી જાઓ નહીં કહું ને આવી તમને
એકાંત નહિ મળે માટે બેસો પછી બંને પલંગપર બેઠાં હવે સદેવંત
કહે છે.

દોય કરજોડી કાંચ, કાંમની તને કરગર,

આપુ માલ અપાર, સાસરવાસો હું કરં.

સમજી થાજે નાર; પુગી તમારી પ્રીતડી,

હેતેને પ્રીતે આલ, મુને રાણીજની રીતડી.

હે સ્ત્રી હજી સુધી તારે ને મારે કંઈ છે નહિ માટે મને મુકી
દે તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

નહીં ચાલુ રાણીજની રીત, સાંભળો વાતડી;

નથી ગમતી જરાય, માજનીઆની નાતડી.

કડવા લાગે છે કાચ, વેપારી મને વાણીયાં;

પહેરાવો પાટમહેના શણગાર, કરી લેજો ગણીયાં.

હે મનારાજ હું તે તમારી રાણી થઈ ચુકી છું,

નાના કહેતાં નાર, પરાણે ના હોય પ્રીતડી;

મલાજનને ઘેર, ના ચાલુ મારા રાજવળાની રીતડી.

રાજવળાની મનલખ, તે જાણે અમારી રાણીયાં;

મોજ ક્યાંથી માણો, વેપારી તમે વાણીઆ,

હે સ્ત્રી તું પરાણે પ્રીત કરીશ એમાં શું, તે સાંભળી સાવળીંગા

પાતે રૂઢન કરે છે ને કહે છે.

છળ કરીને કોય, રાજ તમે મને છેતરી;
આવા નમેરા નાથ, માથે તમે ઝાઝી કરી.
આતમ પ્રાણુ આધાર, જીવું નહિં તે જાણીએ.
સાચું માનજો સ્યામ, પ્રાણુ અમે તો પાડીએ.

હે રાજ તમે જ્યારે એમ કહેશો ત્યારે હું મારા પ્રાણુ મુકીશ
તે સાંભળી સહેવંત કહે છે.

સમયસેમાં ચેરો તારો થાય, તેતો અમે જાણીએ;
લડથડતી આવનો વર, ગમતો નથી વાણીએ.

રાજ દયા લાવી સાવળીંગાનો આગ્રહ જોઇ મહા કામાતુર થઇ
રહ્યા ને સાવળીંગાની કાટમાં હાથ નાંખી પલંગ પર જઇ બેઠાં પછી
રાજ થઇ સહેવંતને કહે છે.

મુગીપરના રાજ, પધાર્યા મારે ઢાલીએ;
ધન ધન મારો અવતાર, લાખેણા લાવો લીજીએ.
હધયાં કેરાં હેત, બેઢરે ખતાવીયાં;
લીલાવતી નણુદે, આવી આવીને પોકારીયાં.

જ્યાં ઘણા પ્રેમમાં એક એકના ગળામાં હાથ નાખી બેઠા છે.
એટલામાં લીલાવતી નણુદે તેની ખીજ સાહેલીએ અને દેવજી વ્યાસ
આવ્યા તેણે હાંક મારી તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે કે કેમ
કરાશું? રાજ કહે ભોગ તારા તને કહ્યું હતું કે તું મને અહીંથી
જવા દે પણ તને વાતોનો રસ ઘણો રહી ગયો હતો હવે તારી
નજરમાં આવે તેમ કર તે સાંભળી કહે છે.

કંથા તમે દેવજી જાણ્યા ત્યાં અમે આવીશું;
વળી સધળા બોલ્યા ત્યાં અમે પાજશું.
રમશું સારી રાત, મોજ આપણુ માણશું.

અમે ભણતાતાં એક નિશાળ, એ છે રાજની કુવરી,
આવી હતી મુજ પાસ; મળવા હરખે ભરી;
જમતાં એકજ થાળ, મુતાં એકજ સેજડી;
નણુંદ સાચુ માન, એ સરખી સાહેલડી.

હે લીલાવતી રાજની કુવરીને ને મારે બાળપણનાં બેનપણાં
છે તે મળવા આવી હતી એટલામાં ગોર ચુડો વેઈને પહેરાવવા આવ્યા
સાવળીંગા કહે છે હુતાં ચુડો પાનેતર પહેરાવાની નથી ને એને
પરણવાની નથી માટે તમે મને કાંઈ ઉપાય બતાવો. વળી તેણે
ગોરને રાજ કરવાની લાલચ બતાવી એટલે ગોર બપુયું કે આ રાંડે
જે ધાર્યું હશે તે અંતે કરશે ને હું મેલીશ એટલું મારું જશે માટે
વર મરો કે કન્યા મરો એમાં મારે શું એવું ધારી ગોર કહે છે.

કાંઈ સરસ ઉપાય શોધો, શું અમારું જાય;
કહેશે તે કરશું અમા કારજ નમારૂં થાય.

આવું સાંભળી સાવળીંગા ખુશી થઈને ગોરને હજાર રૂપીયાની
વીંટી પહેરાવી દીધી ને ગોરને કહ્યું કે હું મારી લવીંગીયા દાસીને
મારો શણગાર પહેરાવીને બેસાડું છું તેને પરણાવી છું ધટો તણાવી
જનીવાસે લેઈ જાએ, આવુ સાંભળી ગોરે પહેલાં તે લપકારા લીધા
પણ વીંટી ભણી નજર કરી એટલે હીમન આવી ને બોલ્યા, બેઠેન
કશી શીકર નહીં હું કાંઈ બોલો ચતુર નથી એમતો મારી ખુદી
મોભામ જેવી છે આવું સાંભળી સાવળીંગાએ દાસીને ભણાવીને પોતાના
શણગાર પહેરાવી દીધા, ગોરે પણ લાલચને મારે લાકડે મારકુ જડી
દીધું ને વીધી પ્રમાણે પરણાવ્યા.

હવે સાવળીંગા દાસીના શણગાર પહેરીને જનીવાસે ગઈ ને
પેશાબનું નામ દઈ આરડામાં એકાંત બાળે દાસીને લઈ ગઈ ત્યાં
પોતાનો પેશાક બદલ બદલ કરી દીધો ને દાસીને કહાડી મૂકીને

પોતે શેઠની પાસે ગઇ જતાંજ શેઠની આંખો અંજાઇ ગઇને તેજ સ્થંભ ત્યાંથી પ્રગટયો દીવસે વીજળી તો હોયજ નહી એમ ધારી ભયભીત થયા પછી તો ધીરે ધીરે જોયું તો સાવળીંગા ઝાળખાઇ એટલે રાત્રે આશ્ચર્યથી પોતાના પલંગમાં બેસાડી વાતચીત કરતાં શેઠનું મન વીહવળ થઇ ગયું તેથી કહે છે કે સ્ત્રી હવે આપણે સુધ જઈએ કારણ રાત ગઈ ત્યારે સાવળીંગા બોલી.

દાહરો—મેરે માનીતી માનતારે, મને મળશે રૂપાશા કંથ;
પ્રથમ પુજીશ મહાદેવનેરે, વળી આવી સ્થળ એકાન્ત.

આવું સાંભળી રૂપાશા શેઠ તો બહુ ખુશી થયા ને બોલ્યા કે તે બહુ માથાકુટ કરી દેખાય છે પણ બળ્યું આતી તે બાધા રાખતાં હઈ શું આટલી રાતે એકલાં કેમ જવાય ખીક ન લાગે સાવળીંગા મહા-દેવના મંદીરમાં જઈને ઉભી, રાત અધારી ધોર છે નાના વીધવીધનાં પ્રાણીઓથી ચોપાસ લાય ઉત્પન પાય છે જાણે આમથી આવશે કે આમથી તેમાં વળી દેરેનાં કમાડ વાસેલાં છે માટે સાવળીંગા કહે છે.

રેન અધારી હું એકલીરે, ખાવા ધાય છે પરવત પદાડ.

બાર ઉઘાડો માંગ સાહેબારે, મારાં વેરી થયા છેર ઝાડ.

હે રાજ આ ઝાડનાં પાંદડાં ખડખડ થાય છે ને મને ખીક લાગે છે હમણે મારું કાળજી કાઢી જશે માટે ઝટપટ કમાડ ઉઘાડો તોય સહેવંત બોલતો નથી ત્યારે ફરી બોલી.

ચારે દીશાએ હું જોઇ વળી, ને ચાકી કરી શોર બકારે;

કાંતો સહેવંત સુધ ગયોને, કાંતો મારી ગયા છે ચોર.

સાવળીંગાએ જાણ્યું કે રાજ જો હોય તો મારે સાદ સાંભળી બોલ્યા વીના રહેજ નહી તેમ રાજ વચન આપીને આવ્યા મિત્રવાય પણ રહે નહી માટે કછોટો વાળી દહેરા ઉપર ચડી શીખર ઉતારી માંબ પેઠી ને જીવે છે તો દીવા બળે છે ને રાજ ભરઉંધમાં સૂતા

છે ને પોપટ પણ પાંજરામાં છે. સાવળીંગાએ ધણી સાદ દીધા તથા
બાઝી બાઝીને તેને ધણો હલાવ્યો પણ કોઈ બોલતું નથી ત્યારે માથુ
કુટીને રૂપાંત કરતી હાથ વડે માથાના વાળ ઉખાડે છે ને છેવટ
મગવાનો વીચાર કર્યો. આટલું જોયું ત્યારે પોપટની ખાત્રી થઈ કે
એનો ખ્યાર સંપૂર્ણ છે ત્યારે પોપટ સાંવળીંગાને કહે છે.

માં કુટ માં કુટ કામની, તારે ઘેને ઘેરાયો ભરથાર;

રાત્રિ ઉઠશે પ્રભાતમાં, મોનો સાચેમાયુ સાવળીંગા નાર.

અરે સાવળીંગા તું શીદ મરે છે સદેવંતને કેદ ચડી છે તેથી
બોલતો નથી તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

સુણુરે સુભાગી પોપટા, તું તો પરભવનો મારો વીર;

સુતા સદેવંત જગશે ત્યારે, કહેજે સઘળું તું ધીર.

હે પોપટ સદેવંત જગે તો કહેજે કે એતો આવીને ગઈ ત્યારે
પોપટ કહે કે તું સદેવંતને હાથે ધાવ લખી જ એટલે તેમને પાકી
પ્રતીત થશે પછી સાવળીંગાએ સદેવંતના હાથમાં ધાવ લખવા માંડ્યા.

નાકવેસરની કાંધી લેખણી, ને વળી શાહી તંબોળની સાર;

ધાવ હથેલીમાં લખીયાને વળી શાહી તંબોળની સાર;

પુરૂષ લટકતી પાઘડી, વળી કેને ચાણો ચાય;

એની સમજણુ હ્યો સદેવંતારે, તો પગ ના ધરશે બહાર.

ડોશી મળે દરબારમાંને, વળી બેહોરો મળશેરે બજાર;

એવી સમજણુ હ્યો સદેવંતારે, તો પગ ના ધરશે બહાર.

આટો કુટોને ઘી ધડો રે, રાત્રિ છુટે કેશે જોને નાર;

વણુ ટીલે વીંપ્ર મળે તો, રાત્રિ પગ ન દધએ બાર.

ધરડો ભરડો સાંટીએને, વળી ટપલાકુટ કુંભાર;

એની સમજણુ હ્યો સદેવંતારે, તો પગ ન દેશે બાર.

કુંભ ધડાને ઠાબારે, વળી આશારે બાંધી નાર;

એની સમજણુ થ્યો સદેવંતારે તો પગ ભરજો બહાર.
 વાંકડી મુછોને માંજરોને, જોને હમડે ન હોય વાળ;
 એવે શુકને રાજ આવશે તો રાજ નીચે ખુટશે કાળ.
 ડાખા જમણી તેતર બોલેને, વળી આડી ઉતરે મંજાર;
 એવે શુકને શુવ આવજોરે, રાજ પગ ન ધરશે બહાર.
 છાણુ પહાણુને ટેકરેને, વળી સુને રાજ દરબાર;
 સુકે લાકડે, સરોવરે, તમને ધાતક લોહ નીરધાર.
 હે રાજ એવા શુકન જોઈને ન આવશે પછી પોપટ કહે એ
 કરતાં સારા શુકન લખ કે તે જોઈને આવે પછી સારા શુકન લખે છે.
 કારે ઘડે કુંવારકા, જોને જોજો અખીયાણું જવ જાર,
 એવા શુકને તમે આવશે તોરે, મળસે સાવળીંગા નાર,
 કુંભ કરેણાં ચીખરાં, ને વળી હનમંતને હરણાં,
 જતાં તો જમણાં લજાં તે વળી વળતાં ડાખી લણી,
 છીંક ડાખી ધા જમણાંને વળી મંડુક કાકુરે જાય,
 એવે શુકને જોને ચાલીયે, તો સેજે મેળાવો જોને થાય,
 તરવર ઉપર તેતર કવે વળી તરણુ શબ્દ કરે,
 રેવંત ઘોડો હાંકજોરે, તો સમુદ્ર પાર ઉતરે.

ચોપાઈ—સારા સારાએ શુકન જોઈ, વાલમ વેહેલા આવજો.
 નાના માટા સંગાથ, ભંગા નવ લાવજો,

મહારાજ આવો તો એકલા આવજો પોપટ કહે લખી રહી
 સાવળીંગા કહે હજુ લખવું છે. ને હયેગીઓ તો ભરાઈ ગઈ હવે
 ક્યાં લખું પોપટ કહે આ કમાડે લખ, પછી કમાડે લખે છે.

સોહલો—આંખે આંસુડાની ધાર, કામની ધાવ લખે કમાડ,
 જોયન મારૂ બાળવેશ, ક્યાં મેલી જાઓ પેઉ પરદેશ.

ચોપાઈ—આંખે આંસુડાની ધાર, અલખેલી ઉડીયાં,

સુણો સદેવંતરાય, મંઝનવ હુટીયાં.

પ્રીતોનાં પરીયાણ, તેતો અમે જાણીયાં.

આલી છે રાણીજની રીત તે કેમ વેઢાળે વાણીયા.

સુણુ સદેવંત રાય, મદ્દ કરીયા આકરે,

હું છું બાળ કુમાર જાઉં છું સાસરે.

હે મહારાજ તમે બોલતા નથી તો હવે હું કુંવારીને કુંવારી સાસરે
જાઉં છું આની તરેહથી સાવળીંગા બોલી એટલે મંડપની ખતરી
પુતળીઓએ દાંત કહાડયા ને સાવળીંગા પુતળીઓને કહે છે.

દોહરો:—સુણુ થંભાને સુણુ થાંભલી, સુણુ બત્રીસ પુતળીયાં.

સદેવંત જગે શાખ પુરજે, મારી સગીરે બેનડીયાં.

પુતળીઓ કહે તારી બેન થઇને સદેવંતની સાળી થઇ શાખ ઢાણુ

પુરે ત્યારે સાવળીંગા ગરજની મારી કહે છે;

સુણુ થંભાને સુણુ થાંભલીને, સુણુ બત્રીસ પુતળીયાં.

સદેવંત જગે શાખ પુરજે, મારી સગીરે નણું દલીયાં.

સાવળીંગા ધાવ લખી રહીને જતી વખત મનને કહે છે.

ધાવ લખીને ઊડીયાં, વળી મનમાં કરેરે વિચાર

સુતો મેલીને અમે ચાલીયાં, મને ધડીએ ન લાગીરે વાર.

પીઠિ તમને સત કહું. તે વાત માનો નીરધાર.

સારા શુકન જોઇ આવજોરે, નીકર પગ ન ધરવો બહાર.

એવી રીતના ધાવ લખીને પોતે ઘેર આવીને સુઇ રહી સવારમાં

જન વીદાય કરવા માંડી તે વખત સાવળીંગા વીચાર કરે છે કે હું મારી

સાહેલાઓને મળુતો ખરી એમ કરતાં વાર થાય તો રાજ આવ્યું પોંચે

એમ ધારી સાહેલાઓને મળતા જાય છે એટલે તેની લીલાલતી નણું દ

બોલી કે હવે સાહેલાઓની માયા મુકાદો ને હવે ઘેર જઇને મારો ભાઈ

તમારી બધી હાંશ પુરી કરશે હવે રાજ તો હજીએ આબો નહિ

માટે સાવળીંગાએ રથમાં બેસતી વખતે પોતાનો મોતીનો હાર હાથે
તે તોડી નાંખીને વીણવા બેઠી તો પણ રાજા આવ્યા નહિ પછી નિગશ
થઈને પોતે રથમાં બેઠી એટલે ચાલતે ચાલતે પાંચ ગાઉ આવીને ભાતુ
ખાવા બેઠા એટલામાં એક જોવાળીઓ ત્યાં થઈને જતો હતો તેને સાવ-
ળીંગાએ છાને માને એક દાગીનો આપીને કહ્યું કે તું અહીં બેસજો ને
સદેવંત રાજા આવે તો કહેજો કે સાવળીંગા તો ગઈ પણ તમને ઘડી
વસિરતી નથી માટે તમે તેને મળી આવો પછી સરવે ખાઈને ચા-
લતાં ત્યાં ને ઘડી દહાડો રહ્યો તે વખત જન પારાનગરમાં વાજતે
ગાજતે આવી આ વખત માલણ સાવળીંગાને કુલ આપવા ગઈ ત્યાં
સાવળીંગાને ઉદાસ જોઈ પુછવા માંડ્યું કે તમે ઉદાસ કેમ થયાં છો
જે વાત હોય તે મને કહો હું તમારી વેચાણ છું મારી સાથે પડે
રાખશે નહિ સાવળીંગા કહે બેન મને વચન આપ એટલે હું તને બ-
ધી વાત કહું એવું સાંભળી માલણે સોગન ખાધા

નગરમાંથી જોને આવતાંને, મેં તો કીધાં ઘણાં ચંરીત્ર
તોએના આવ્યો મારો સાહેબોરે માલણ મારે નથી બીજાનું પ્રીત
હે માલણ સદેવંત રાજાને મળવા મેં ઘણી કળા કરી પણ તેતો
મળ્યા નથી તેના વીના આ જગતમાં બીજાનું મારે કામ નથી એવું
સાંભળીને માલણ કહે છે બાઈ તું કાંઈ તે વીશે શીકર રાખીશ નહી
હું તને મેળવી આપીશ એમ કહી ઘેર ગઈ હવે સદેવંત સુતો છે.
તે ઉઠ્યો ને જુએ તો કાંઈ માલમ પડ્યું નહી.

કાંતો વણીકે બોળવીને, વળી કાંતો ગઈ તે સોય,
પરનારીશું પ્રીતડી તમે કદીયે ન કરશે કાય.
આપાઈ—જુલ ન કરશે કાય, પરનારીશું પ્રીતડી;
લઈ ગઈ જોને તેહ, રાણીજની રીતડી
પ્રીતના પરમાણુ, તેતો મેં જાણીયા.

કડવા કીધા રાજન, વહાલા કીધા વાણીયા.

એવી રીતે ક્રોધ કરીને રાજ બોલ્યો તેવામાં પોપટ કહે છે કે હે રાજ તમને કંઈ ખબર છે નહીં ને ખાલી કરોધ શીદ કરો છો એતો તમારી પાસે આવીને તમને જગાડવા માંડ્યા પણ તમે જાણ્યા નહીં ત્યારે ધ્રાવ લખીને ગઈ ત્યારે રાજ પોપટને કહે જે તે મને કેમ ન જગાવો? માટે તને મારી નાખીશ એવું સાંભળી પોપટ કહે છે હે રાજ નાહક શીદ મારો છો ને મને છુટો મુકો હું મારે ગમે ત્યાં જઈશ એમ કહેવાથી પોપટને રાજએ છુટો મુક્યો તેથી તે ઉડીને જતો રહ્યો પછી ઉદાસ થઈને પોતાને ઘેર આવીને એક ઘોડા લેના સાડ ઘોડારમાં ગયા તે વેળા રાણીએ દીકા એટલે તે કહેવા લાગી કે હે રાજ સાવળીંગાએ તમને ગાંડાતુર બનાવી દીધા છે તે હું જાણું છું પણ વીચાર તો કરો કે મારા જેવી રાણી છતાં તમે એ એક વાણીયાની છોકરીમાં શું વધારે દીધું? તે ભુત જેવા બની ગયા છો ત્યારે કહે છે.

વાહ નારી કેરાં વેણ, ભમર કેરી પાંખડી

સુંદર ચોલ મજક, આંજી જેની આંખડી.

બોલે ચંગાચંગા વેણ, લાગે અહુ ચ્યારીયાં

સાવળીંગા સમરૂપ, રસાળ નાવે બીજી નારીનાં.

હે સ્ત્રી સાવળીંગા બરાબર બીજી કાઈ દુનિયામાં નથી ને હું તો એક એની દાસી બરાબર છું એવું સાંભળીને રાણીને રીસ ચઢીતે કહે છે કે સાવળીંગા ઉપર આટલો બધો મોહ છે તો કેમ પેલા વાણીયાને લેઈ જવા દીધી.

અવર પુરૂષ લેઈ જાય, જતાંરે તેને રાક્ષાએ,

શુ મોહાડું લેઈને સામ, કપાટો ઠાકીએ,

તમે કહેતા હતા નથી, તેનો છે વાણીયા.

લેખ ગયા રૂપાશા શેઠ તમારી રાણીયાં.

હે રાજા ધીક છે કે તમારી સાવળીંગા ધણી વાહાલી હતી તેમ જતાં તેને લેખ જવા દીધી માટે તમને નાનમ છે એવી રીતનાં રાણીના મરમના બોલ સાંભળીને સદેવંતને ઘણો ક્રોધ ચડ્યો તેથી રાણીને કહ્યું કે તું શું કરવા બડબડાટ કરે છે જોતો ખરીએને લાવીને પટ-રાણી કરું તોજ માફ નામ સદેવંત એટલું જ કહીને પોતે તેજ વખતે એકલો ઘોડાપર સ્વાર થઇને ચાલી નિકળ્યો ને દરવાજો આવ્યો એટલે બારોટ સાવળીંગાને વળાવી પાછો આવતો હતો તે સામે મળ્યો તેને સદેવંતે કહ્યું કે સાવળીંગાની શી ખબર છે બારોટ કહે કે એણે તો તમને જાણવાની ધણીવાર કરી પણ તમે આવ્યા નહીં ને હવે તો દશ ગાઉ પોંચી હશે એવું સાંભળીને તેણે ઘોડો તાડીદથી ચલાવ્યો અને પાંચ ગઉ ગયા એટલે ત્યાં જોવાળીઓ રાજાને દેખી કહે છે.

હોહરો—સાજ સોનેરી ઘોડો જરકશી, ને વળી અલખેદારે અસ્વાર.

ઉભા રહોરે મારા ઠાકરા, તો કહું સાવળીંગાના સમાચાર

હે રાજા ઘોડો ઉભો રાખો હું તમને સાવળીંગાના સમાચાર કહું. તે બહીં મને ખેસારીને ગઇ છે ને કાધુ છે કે રાજા આવે તો કહેજે કે સાવળીંગા તમારી વાટ જોઇ જોઇ હમણાં જ ગઇ એવું સાંભળીને રાજા ચાલતો થયો એવામાં રાત પડી તેથી રસ્તામાં એક દેવળમાં જઇને ઘોડો બાંધીને બુખ્યો તરસ્યો સુઇ રહ્યો હવે સાવળીંગા પાસે થી માલખુ મઇ ને સાવળીંગા એકલી બેઠી છે એવામાં શેઠ દુકાનેથી આવ્યા ને કહે છે કે ચાલા રંગમહેલમાં સુઇ રહીએ સાવળીંગા કહે હાથ મારે નીમ છે મેં પીયરથી આવતાં માનતા માની છે કે ખેમકુશળ સાસરે પહોંચીશ તો સાંત દીવસ સુધી એકાંત સુઇ રહીશ એવું સાંભ.

બીને શઠ તો ખુશી થયા કે મારી સ્ત્રી મહા ચતુર છે એમ વીચારીને પોતે તો ઝોરડાના બહાર છુટા હોલમાં બોંચ સુતી છે એવામાં મધરાતે સાવળીંગા ઉદાસ થઇ કહે છે.

ચોપાઈ—ઉંચારે મેહેલ આદાશ, તોરણ જાને જળહળે.

વગસે રતુએ મેઘ, નહી જળ ખળખળે,

રાત અંધારી ઘોર, નથી કોઇ જોડીયાં;

કંથ તમારે કાજ તજી છું દોલીઆ.

એવી રીતે સોચ કરતાં સવાર થયું એટલે સાવળીંગાની દાસી અને ગામના રાજાની કુંવરીની દાસી બંનેને દોસ્તી હતી તેથી તે રાજા નદીએ નહાવા જાય છે હવે એક દીવસે તે નહાવા ગઇ છે. અહીં આં સદેવંત પણ તેજ નદી ઉપર આવી પાણી પીવા બેઠો પણ પોતાની પાસે વાસણ નથી અને બોબેથી પીએ તો હાથેથીના લખેલા ધાવ ઘાવાઉ જાય માટે જાનવરની પેડે મોહોડેથી પાણી પીધું તે જોઇને સાવળીંગાની દાસી કંકાવતી કુંવરીની દાસીને કહે કે હે એહેન આ કોક મોહોડેથી પાણી પીએ છે તે ગાંડા જેવો હશે કે શું? તે સાંભળીને કુંવરીની દાસી હોંશીયાર છે તે કહેકે એ કોઇ કામી પુરુષ છે એના હાથે ધાવ લખેલો છે અને કોઇ મોટા માણસ છે જેવો તેવો નથી એમ કહીને બંને જણીઓ ધર ભણી ચાલી ને કંકાવતીની દાસી તો ઘેર જઈને બાઈને કહ્યું કે તમે ઇચ્છાવર વરવા ધારો છો માટે મનખો સફળ કરવો હોય તો તમારા લાયક વર નદી કીનારે આવ્યો છે હવે સાવળીંગાની દાસીએ પણ બધી વાત સાવળીંગાને કહી તે સાંભળીને સાવળીંગા વીચાર કરવા લાગી કે નકી સદેવંત કુંવર આવ્યા હશે માટે માલેણ આવે તો ખચર કઢાવું એવો વીચાર કરે છે અને કંકાવતી જ પોતાની દાસીને તથા કેટલીક સખીઓને લેઇને તે નદી ઉપર ગઇ ત્યાં સદેવંતને બોલાવવાને ખુબ આળા કરે છે પણ સદેવંત તેના ઉપર

કાંઈ ખ્યાન રાખતો નથી તો પણ કનકાવતીએ બોલાવવા સારૂ પોતાનો
 મોતીનો હાર તોડીને મોતી લઈને કાગડા ઉડાડવા લાગી ને ચીરમાં
 કાંસરા ભરીને પછાડે છે વળી નખવતે ટીપે ટીપે ધડો ભરવા લાગી
 પણ સદેવંત તેના સામું જોતો નથી ત્યારે કનકાવતી બોલી.

દોહરો—કખવતે ધડો મેં ભર્યો, ને મોતીએ ઉડાડ્યા જોયે કાગ,
 કાંડરે ચીર કુટીકુટીયુ, ને વળી તોએ ન બોલે ઠગ.

એ રીતનું તેનું બોલવું સાંભળીને કુંવરે વિચાર્યું કે મને ઠગ કહ્યો
 માટે હું ઉત્તર આપું

નથીરે શહેર ગોરી માહર ને, કાંઈ નથીરે બોલ્યાનો લાગ;

એવી વીમાસણુ ના કરે તો, કદી નાવે વિજેગને તાગ.

હે સ્ત્રી હમણાં મારે બોલાવાનો લાગ નથી ને અહીં મારે શહેર
 નથી ને વળી જાલવા જાઉં તો મારા વિજેગનો તાગ કદી ના આવે
 એ રીતનું સદેવંતનું બોલાવું સાંભળીને કનકાવતી મોહિત થઈને ખુશ
 કામાતુર થઈ તે નખવતે નીમ લીધેલો કે વરતો આને ખીજ લાઈ બાપ
 સદેવંત કહે કે હે સ્ત્રી એ વાત કરીશ નહીં કેમકે તું રાજની કુંવરી
 છે તે તને કાંઈ નહીં કહે પણ મારું તો માથું જાય, એવું સદેવંતનું
 વચન સાંભળીને કનકાવતી કહે તમારા સામી કાંઈ આંખ ઉંચી કરેતો
 તેની આંખ ફેડાવું ને તમે મરે તો હું પણ જોડે મરે તે વારે કુંવર
 કહે છે તું ફાણુ ને હું ફાણુ ને તારી સાથે મારે કાંઈ કામ નથી ત્યારે
 કનકાવતી કહે રાજ મારા જેવી નહીં મજે માટે હાથમાં આવેલો
 હીરો બોશો નહીં એવું સાંભળી સદેવંત કહે છે તારા જેવી તો મારે
 ઘેર હુંડીઓ છે એવી રીતે રાજ કહે છે પણ કનકાવતી વારે છે કે
 એતો ગમેતેમ બોલે પણ મારે તો સારૂ લગાડવું જોઈએ એમ ધારીને કહે છે.

હું છું તમારી નારીયાને, તમે પ્રીતમ મારા સુજાણુ,

વરવું તો તમને વરવું, નીકર મુકીશ મારા પ્રાણુ.

હે રાજા તમારી સ્ત્રી થઇ ચુકી છું માટે તમે વરશો તો ઠીક છે નીકર હું મરીશ એ રીતે કહીને કનકાવણી પોને પોતાના મહેલમાં ગઇ હવે સાવળીમાં માલણની વાટ જુએ છે એવામાં માણુ આવી તેને સાવળી કહે કે મારા પ્રાણપ્રીય સદેવત રાજા નદી ઉપર આવ્યા છે માટે તેમની પાસે ઘોડો છે તે દારે ઘેર ઉતારજો પછી આવોને વેશ લેવરાવી મારા મોહોલે મોકલજો જ્યારે હું તેમને જોઇશું ત્યારે અન્ન પાણી લેઇશ સવારે માલણુ પણ વખતે જઇને જોલી વાત તો ખરી પણ મને ખરચી પાણી તે સાંભળી સાવળીગાએ શેઠની પેટીમાંથી પચાસ મોહોરો કઢાડીને આપી તેલેઈ ખુશી થઇને માલણુ કનકાવતીને મહેલ પુલ આપવા ગઇ તેને કનકાવતી કહે છે મારા લાયક જેવો જોઇએ તેવો વર નદીને કિનારે આવ્યો છે તેને તેડી લાવીને મારી સાથે પરણાવીશ તેતો તારો ગુણુ નહિ બુલુ એમ કહી એક હજાર રૂપિયાનો દાગીનો માલણુને આપ્યો તે લેઇ કહે કે બાપ કાંઇ શીકર રાખશો નહી આવજ હું તે જ કામ કરવાની છું એમ કહી માલણુઘેર આવી તેનો ધણી કહે રાંડ આટલી બધી વાર કેમ થઇ તે વારે માલણુ પેલો અવેજ દેખાડ્યો એટલે માળીબાપ તો રાજા થઇ કહે છે કે હવે હું કદી કંઈ નહી કહું ને હવે તારી નજરમાં આવે તો કોઇ હૈયાનો પુટલો અખીરસાનો તર હોય તેની દોસ્તી કરીશ આપણે ઘેર તેડી લાવજો પદી તેને ખાઇને જોખું કરીશું માળીની એવી રજા મળી તેથી માલણુ તો તે જ વખતે બેડું લઇને નદી ઉપર આવીને સદેવંતને જોઇ આગા કરવા લાગી સદેવંત વીચારે છે આ બધું ગામ આવું છે કે શું પણ જેના સાર આપણે અહીયાં અવ્યા છીએ તેને મેળાપ કેમ થાય જે ઘોડો ના હોત તો હું એકલો ગામમાં ત્યાં ફરીને ખબર કહાડત એવી રીતે વિચાર કરે છે એટલામાં માલણુ પાસે આવીને પુછે છે કીયારે દેશના તમે રાજવીને ધણી કીયારે તમારા ગામ

જારે કારણ તમે આવીયારે વળીશું કામ

હે મહારાજ તમે ક્યા દેશના રાજા છો ને અહીંયાં શા કામે આવવું પડ્યું છે માલણના વચન સાંભળી સદેવંત કહે છે.

નથી અમે રાજવીને વળી છેટે અમારારે ગામ

આવ્યા છીએ પરદેશમાંને લુંડી ચાકરી રહ્યાનુરે કામ

હે સ્ત્રી અમે રાજા નથી પણ પરદેશમાં ચાકરી કરવા આન્યા છીએ તે સાંભળી માલણ કહે છે

ચાકર જોગ નથી સાહીબાને વળી સોસો નોકર તમ ધર હો, આવ્યા છો કુળવંતીને કારણે વળી અસત્ય વચનાં શું કહો

હે મહારાજ તમે ચાકર જોગ નથી ને તમે જે કારણે આવ્યા છો તે હું જાણું આવાં માલણનાં વચન સાંભળી સદેવંતને ખાત્રી થઈ કે નહીં એણે મોકલેલી પણ એનું નામ એની પાસે દેવરાય પહેલું કહીશ તો પછી એ નહીં હોય ત્યારે ફજેતી થશે માટે તેને જ પુછું એમ કહી કહે છે.

સોહલો:—કાણે નગરમાં રાજા કરે અને કોની કોની દવાઈ કરે તારા શહેરમાં સુખીયાં કાણુ કાણુ છે તે વાત મુજ આગળ કહે હે સ્ત્રી નગરમાં કાણુ રાજા રાજ્ય કરે છે ને કોની દવાઈ કરે છે તારા શહેરમાં સુખીયા દુખીયા કાણુ છે તે મને કહે માલણ સદેવંતનું કહેવું સાંભળીને કહે છે.

રાજા વીરમદે રાજા કરે, પૃથુરાજની દવાઈ કરે;

એક દુખીયારી રૂપાશાની નાર, તેના તમો લાગો છો અણુસાર,

હે મહારાજ આ ગામમાં વીરમદે રાજા રાજ્ય કરે છે ને પૃથુરાજની દવાઈ કરે છે દુખીઆરામાં એક રૂપાશા શેઠની સ્ત્રી સાંભળી ગા છે તેના તમે પરમ પ્રીય છો આવાં માલણનાં વચન સાંભળી સદેવંત હસી પડ્યો ને કહે છે હવે તું મને તારે ઘેર લઈ જાવ પ્રથમ

તો મારા મનમાં એવું આવ્યું હતું કે હમણાં એક આવીતી તેવીજ તું હમણ પછી હવેથી તને મારી બેન ગણીશ.

તુને આજથી મારી બેન ગણુ, ને તારા સાસરીયામાં વડાબજ કહે; નવું પહેરાવું દક્ષણતુ ચીર, કરી લે મને વાલેસરી વીર.

માલણ સદેવંતને કહે છે મારે તો ચીર બેઠતું નથી પછી એક વચન આપો ત્યારે સદેવંતે વચન આપ્યું માલણ કહે એ વાત કરવી નહી. માલણ કહે ત્યારે તમે સાચા બોલા નથી સદેવંત કહે એક વખત મને સાવળીંગા મળે તે પછી એને પરણીશ માલણ કહે તમે ગમે ત્યારે પરણુને પછી એને પરણુશો તો તમારૂં કામ થશે કેમકે એ રાજની કુંવરી છે ને તમે તેની આથે જશો તોજ સાવળીંગાની વક્ષે કરશો પછી માલણ સદેવંતને લેખ પોતે અગાડી ને રાજ પછાડી એવી રીતે ઘેર આવે છે ત્યારે પોળના લોકો સદેવંતને પૂછે છે કે બાઈ તમે કેણુ છો ત્યારે સદેવંત તેમને જવાબ દે છે અમે જાતના સોદાગર છીએ, આ બાઈના પીયરમાં રહીએ;

મારે એને ફળીઆ ઢાળજ છે, ને તે માટે મને બાઈ બાઈ કહે.

સદેવંત આવી રીતે તે લોકોને જવાબ આપતો માલણની પાછળ પાછળ તેને ઘેર ગયો માલણે નહાવા સારૂં ઉતુ પાણી કરી નવરાબો ને રસોઈ તઈયાર કરાવી કહ્યું કે મહારાજ જમવા ચાલો ત્યારે સદેવંત કહે કે હું તો તેને નજરે નોંધશ ત્યારે અનપાણી લેખશ નહી તો લેનાર નથી માલણ કહે કે મહારાજ તમે જમો તો ખરા એને જો નોંધી થશો ત્યારે દેખશો પછી સદેવંત કહે નોંધી થઈ એને નોંધ આવું પછી જમીશ માલણ કહે એમ કરો પછી સદેવંતે પોતાના શરીર ઉપર બહુત ચડાવી દીધી ને માથાના વાળ છુટા મૂકી હાથમાં ઝોળી ઝડો લેખ પોતે અબધુત બની તઈયાર થયા

પછી માલણ કહે છે કે તમે તેના મહેલ આગળ બેસીકરથી જાને
કાંઈ તમને રોકશે નહીં કેમકે તમારે સારું, તો એ સદાવ્રત આપવાનું
માંડી બેઠી છે માલણનું વચન સાંભળી પોતે શહેર બહારી ચાલ્યા

ચોપાઈ—છુટે કેશે કાંઈ, નગરમાં ચાલીયા;

બહુત ગોળા હાય બાળે નાથે ઝાલીયા.

અછત વાળા અતિત, નગરમાં ચાલીયા;

સારા શહેરના લોક, ચાકરે ચડાવીઆ.

ન્યારે સદેવંત આવા ડાળથી સાવળીંગાના મહેલ આગળ સો-
નેરીયા ચોકમાં જઈ અલેખ જગાવ્યો ત્યારે સદેવંતનો અવાજ
સાંભળી સાવળીંગા વિચાર કરે છે.

જેતો મારો શ્યામ તે તો નિશ્ચે કદી જાણીએ;

આવો હવે કરીએ એકાંત, સાકરો વેચીએ.

ન્યાં સાવળીંગા ઝડપે આવી જુએ છે તો સદેવંતને દીઠો
પછી ખુશી થઈ રાજને કહે છે.

પગરે પ્રમાણે પેહેરી ચાખડીને, રાજ છુટારે મેલ્યા જોને કેશ,
સુણ રાય સદેવંતરે, તેં તો બલો બળેવ્યો વેશ.

હે મહારાજ તમે માસ કહ્યા પ્રમાણે બરોબર જોગીનો વેશ
બળવ્યો છે પછી સદેવંતસાવળીંગાને શણગાર સજ્જાનાં જોઈ કહે છે
ભારે રૂપ જોને આગળીરે. તારા મનમાં નથી જોને ટેક;

સુણ રાણી સાવળીંગારે, તેં તો બલો બગાડ્યો મારો ભેખ.

ચોપાઈ—સન્યા છે સોળ શણગાર; વળી પાડ્યાં છે પટીયાં
જેયાં પ્રીતોનાં પરિયાણ છૂટી હોય લટીયાં.

હે સ્ત્રી તેં તો મારા ભેખને એખ લગાડી કેમકે જે મેં જોગીના
વેશ લીધો તો તારે મારી માફક દીલગીરીમાં રહેવું જોઈતું હતું પણ
તેં તો શણગાર સજ્જને વળી પટીયાં પાડ્યાં છે માટે જે સાચી પ્રીત

હોય તો છુટાં રાખવાં જોઈએ આવાં સદેવંતનાં વચન સાંભળીને સાવળીંગા કહે છે.

સજ્યા છે મેં લોક લાજને કાજ, પાડ્યાં છે પટ્ટીયાં,
હૃદયામાં ઝાઝી છે હામ, છુટા છે લટ્ટીયાં.

હે મહારાજ મેં તો ઉપરથી લોકોને દેખાડવા સાફ શણગાર સજ્યો છે ને પટ્ટીયાં પાડ્યાં છે પણ મારા હૃદયામાં તો છુટેલાંજ છે એવી વાત કરે છે એટલામાં એની નણુંદ લીલાવતી આવીને કહે છે કે જમવાની વખત થઈ છે ને તમે કેમ બેસી રહ્યાં છો સાવળીંગા લીલાવતીને જોઈ મનમાં (વળી આ પાપ ક્યાંથી આવ્યું) હવે રાજ સાથે વાત થશે નહીં ને વરસાદ આવવા માંડ્યો માટે તેને કોટ આવવાનું કહી હેડે જઈ વાત કરી આવું એવું ધારી નણુંદને કહે છે.

મેહુકો વરશે કાળીધાર, બાળો જોગી ઉભો છે દાર;
બાળો જોગી બહાર બીજે, ને કહો તો બા અમે બીક્ષા દીજે
હે બાઈ આ જોગી બહાર પલજે છે તેને કહો બીક્ષા આપી
આવું લીલાવતી જોગીનું નામ સાંભળી ઝરખે જીવે છે, તો કોઈ મહા તેજસ્વી રાજ્યહંસ જેવોં દીકો.

કવીત—તાંડી જાતમાં ચંદ્ર છુપે નહીં રવી છુપે નહીં બાદલ છાયા;

રાડ રડે રજપુત છુપે નહીં, દાતા છુપે ન ધર મંગન આયા,
ચંચલ નારીકા નેન છુપે નહિ પ્રીત છુપે નહીં પીઠ દેખાયા;
કવી ગંગ કહે સુણ શાહ અકબર કર્મ છુપે નહીં ભણત લગાયા.

પછી લીલાવતીએ મનમાં ઓળખ્યો કે મને એના પીયરમાં ધક્કા માર્યો હતો એવો છે એવું ધારી ગેશ કરી સાવળીંગા કહે છે.

સોહલો—બાળો નથી એ આવનવીર, ને ઉતારો વહુ એ તમારા ચીર
નંને બન્યો છે દીલે લાંઠ, ને એવા તો લગોટા ફરે સોને સાઠ
હે બાબી તમે તો જાણતાં હશે કે કોક જોગી છે પણ એતો

કેક ઇગ છે છે સાવળીંગા કહે આપણે શું ગમે તે હોય આપણે તો
 તેને અબ્યાગત જાણીને આપવું છે આવું સાંભળી લીલાવતીને રીસ
 ચઢીને શિપાઈને બોલાવીને કહ્યું કે આ જોગીને મારી કહાડોને હવેથી
 કાઈ પણ બીખારીને અંદર આવવા દેશો નહીં પછી સિપાઈએ સદે
 વંતને ધક્કા મારીને કહાડ્યો હવે સદેવંત સાવળીંગા ઉપર ક્રોધ કરીને
 કહે છે કે રાંડે મને ધક્કા મરાવ્યા પછી માલણની પાસે જઈ અધી
 હકીકત કહી માલણ કહે તું જમી લે ને હું એની પાસે જઈ તને
 કાલે મળે એવો બદોબસ્ત કરી આપીશ પછી સદેવંતે ખાધુ હવે
 માલણ કુલ લેઈ સાવળીંગાના મહેલે ગઈ સાવળીંગાએ માલણને જોઈ
 એટલે તેના બોળામાં માથું મુકી ધુશકે રોવા બેઠી અને કહ્યું કે
 મારી નણદે એમને કહાડી મુકાવ્યા અને સીપાઈને હુકમ કર્યો કે
 હવેથી કાઈ બીખારીને પેસવા દેશો નહીં માલણ કહે તું શીદ ચીંતા
 કરે છે એવા તો સો ઉપાય કરી તારા મોહોલે મોકલશું સાવળીંગા
 કહે એ વાત ખરી પણ મેં શેઠને સાત દીવસનો વાયદો કર્યો હતો
 તે સાત દીવસ આજ પુરા થશે માટે કેમ કરવું હવે તો કાંઈ ઉપાય
 બોળ નહીં તો મરવું પડશે તે સાંભળી માલણ કહે તું એમ કરજે કે
 શેઠ તારી પાસે આવે તે વારે કહે જ કે મેં સાત દીવસના નીચમ
 લીધો હતો પણ હવે મારી આટલી હુંશ પુરી કરો કે આપણે
 બાગમાં ઉગાળી જઈએ ત્યાં સોગટાં બાજુ રમી જમીને ઘેર આવ્યા
 પછી તમે કહેશો તેમ કરીશું પછી શેઠને કેજ ખવરાવીને બાગમાં
 સુતો મુકીને હું અને સદેવંત બાગની પાછળ બેસીશું તે પછી તું
 મારી પાસે આવજે એટલે સરવે ઉપાય કરીશ હવે માલણના કલા
 પ્રમાણે સાવળીંગાએ શેઠને કહ્યું પછી શેઠે પણ મોહને લીધે હા
 કીધી બીજે દીવસે એક શેઠ એક બે ચાકર અને સાવળીંગાને સાથે
 લેઈને બાગમાં ગયા છે હવે રસોઈયો રસોઈ કરે છે ને સેક તમા

સાવળીંગા બાહુ બેલે છે. તેમાં સાવળીંગા દોહરા બોલતી બધ છે
ને સદેવંત બાગની પાછળ બેઠો છે તે સાંભળે છે.

દોહરો—સાવધાન થઈ સાંભળોને, વળી બેઠા બેઠા જોને બહાર;
તમ કારણુ અમે આદ્યું, ને વળી પડ પાસા પોબાર,

થોપાઈ—સાંભળ માર વેણુ, તું મનમાં સાચુ ધાર;
જેમ બને તેમ જલદી કરો, પડ પાસા પોબાર.

તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

દોહરો—હવે ઉતાવળ મત કરો, ને વળી ઝાઝી નથી કાંઈ વાર;
દવાઈ જોએ મેળો થશે, ને વળી પડ પાસા પોબાર.

તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

દેહર દીહું જોને દેવનું, ને વળી દરશન કરવારે બધ;
દરશન તો પરસન નહી, ને વળી પડ પાસા પોબાર.

હંસ ગયો સરોવર તીરે, ને વળી અમરીત દીહું સાર;
દીહું પણ ચાખ્યું નહી, ને વળી પડ પાસા પોબાર.

એવી રીતજુ બનેનુ સામસામુ બોલવું સાંભળીને શેડ કહે છે એ
કાણુ બોલે છે? એટલે સાવળીંગા કહે છે કે આ બાગનો દેવ છે તે
અદ્રષ્ટ થઈને બોલે છે પણુ તે આપણને વીધન કરશે પણુ તમે કાંઈ
કરશો નહી હ્યો આ ગોળી મારી પાસે છે તે ખાઓ એટલે કાંઈ
બીક લાગશે નહી આ ગોળી મારા બાપને ઘેરથી વિદ્યાના બળવાન
પાસેથી મંગાવીને લાવી છું તે ખાચ તો કોઈ ભુત પલીતથી બીહે
નહી એમ કહીને માલણુની આપેલી કેફતી ગોળી આપી તે શેડે
ખાધી એટલે થોડી વારમાં બેલાન થયને ઉંઘવા લાગ્યો પછી સાવ-
ળીંગા દીશાએ જવાનું બાનુ કરીને સદેવંત પાસે ગય ને શેડ તો
પડી રહ્યો પેછી સદેવંતને સાવળીંગા બેને માલણુ તે રાજની કુંવરી
કનકાવતી પાસે તેડી ગઈ રાજને આવતો જોઇને સાવળીંગાને અને

શામને પક્ષગ ઉપર ખેસાર્યા પછી ત્રણે જથ્થે વાતો કરવા ભાગ્યા હવે
સદેવંતની હુંશીયારી જોવાને કનકાવતી શ્રમશાઓ પુછે છે.

સોંધામાં સોધુ ક્યું, ને રાજ વહાલામાં વહાલું શું હોય;
દેખતામાં દેખતો કીયોને, રાજ અંધમાં અંધ જોને કાય.
વૃદ્ધમાં શું હસવાપણું, ને રાજ કીયા ગાયનમાં ગુણ;
અતી સુખ શેમાં રહ્યું, ને વળી સુખે સુવેરે નહી કુણ;

તે સાંભળી સદેવંત કનકાવતીને ઉત્તર આપે છે.

રાજ કહે રાણી સાંભજોને, વળી પુછ્યો તેનોરે પાર,
અકલ નથીરે કાંઈ એવડીરે, રાણી રાખજો તમે મારો ભાર;
સોંધુ જે મફત મજોને, વળી જીવથી વહાલુ નહી કાંઈ;
જાની આખે દેખતો ને, વળી અજાની અંધજ હોય;
હસવી વૃદ્ધની વરણાગી, ને વળી ગુણ હરીગાયન માંભ;
સુખ અતિ સંતોષમાં, ને વળી કંજુસથી સુખે કેમ સુવાય.
હે રાણી તમે પુછ્યું તેનો આ જવાબ તે સાંભળી કનકાવતી

કરી પુછે છે ને સદેવંત ઉત્તર આપે છે.

ગાય વીયાણી ગાંદરે, ને રાજ વાછડુ વાડારે માંય;

દોનારી ઝુલે પારણે, ને તેનાં છોશડાં લશ્કર માંય.

શુરો રણ સંગ્રામે ચડે ને, વળી શસ્ત્ર તેખાંધે સાર;
બધુક ગોળી જમગીરીરે, રાણી પુછ્યાનો તે તો પાર.

પડી પડી પણ ભાગી નથી ને કકડા થયા ખે ચાર;
વગર પાંખે ઉડી ગમ, ને રાજ તેનો કરોને વિચાર.

ભોગી પુરૂષને ભારતી. ને ભુંડી જગત નિશ્રામ જેહ;
સુર્ય પછા ચંદ્ર ભોગવેરે, રાણી રાત કહી તમે તહ.

લંક લપેટણુ સીતા-ણુ, રાજ નહીરે લંકાપતી રાય;

જસ કારણ કઠિરવ હણ્યાને, તમે સુલવી મંગાવો મારાં તાવ.

સહિથી સરવ વખણાય છે, રાણી મલકાપર માલ હીર;
 રાની પુછો પ્રેમથીરે, એતો કામની ઓઢણ ચીર.
 અંગ કાળું ને દાંત ઉજળા. ને વળી ચાલે ધીમેરે ચાલ,
 સાસુ વહુ ને દીકરીરે એમાં ત્રણેનો એક ભરથાર.
 સોળ સજે કામનીને, તેમાં રૂડારે એ શણગાર;
 ગજદંત ચુડો દીપતોરે, કામની કરે શોભે સાર.
 સોપારી જેવડું સારંગડુ, વળી તલનો ત્રીજો ભાગ;
 એ સારંગડે બે રત્ન જડયાં; એક ધરતી ને બીજું આભ,
 આંખની કીકી.
 નગરમાં જોને નાગી ફરે, ને વળી વનમાં પેહેરે જોને ચીર;
 તે માંહેનાં ફળ લાવજો, મારી સગીરે નણુંદલના વીર.

સોપારી.

હે રાણી પુછવાની ઇચ્છા હોય તો પુછો કનકાવતી રાગનું વચન
 સાંભળી ખુશી થઇ અને વહાણાનું પહોર થયું એટલે પોતાના
 પીતાની પાસે જઇ કહે કે હે પીતા જે હું જળદેવતીને ઇચ્છાવર વર-
 વાને રોજ ગાગર બેઠીયાં પુજતી હતી તેથી મને મારી મરજી પ્રમાણે
 વર મળ્યો છે. વીરમદ રાજા કહે છે કે કાણુ છે ? કનકાવતી
 કહે રાજા શાલીવાહનનો કુંવર સદેવંત આપણા નગરમાં આવ્યો છે
 રાજા કહે અહીયાં તેને એકલો આવવાનું શું કારણુ છે ? તેના શહેર
 ના નગર શેઠની કુંવરી સાવળીંગા કરીને આપણા ગામમાં રૂપાશા શેઠ
 પરણીને લાગ્યા કહે છે પણ તે પરણી નથી કેમકે તે કુંવારી હતી
 તે વખતથી સદેવંતને વરી ચુકી હતી તેથી કપટથી એક દાસી સાથે
 પરણાવ્યો હતો તો પણ ત્યાર પછી સદેવંતને તેને મેળાપ થયો
 નહીં તેથી તેને રૂપાશા અહીં લાગ્યા હતા પણ હાલમાં તે સદેવંત

પાસે આવી છે ને આપણા મહેલમાં તેમને મેં બેસાર્યાં છે માટે મને
 પણ તેમની સાથે પરણાવો હું પણ મનની સાથે સદેવંતને વરી ચુકી
 છું પછી રાજ્યએ તે વાત કબુત્ત કરી પણ સાવળીંગા પરણી નથી તે
 વાતની ખાતરી કરવાને રૂપાશા શેઠને બોલવીને પુછ્યું ત્યારે તો કહે
 જે હું પરણ્યો છું સાવળીંગા કહે દાસીને ના પરણ્યો હોય તો દેવળ
 ગોરને બોલાવો ને પુછો તે બધું કહેશે પછી રાજ્યએ શેઠને કહ્યું કે
 કેમ કરવું કે શેઠ વિચાર્યું કે જેનું દીલ મારા ઉપર ખીલકુલ નથી
 તેમ છતાં ઘેર આવવાની નથી ને જખર જસ્તીથી તેડી જમણ તો
 આખર મોતની નીશાની છે જોને એક વારતો કેક ખવરાવીને
 ગમ્મ તે ખીજે દહાડે માલુમ પડી માટે જવાદે વળી ખીજ પરણીશું
 એમ ધારી શેઠ કહે એની ખુશીમાં આવે તેમ કરો તેમાં મારી કાંઈ
 અડચણ નથી એમ કહેવાથી રાજ્યએ જાણ્યું કે આ કુંવારીજ છે પછી
 રાજ્યએ પોતાની કનકાવતી કુંવરીને તથા સાવળીંગા ખંનેને મોટો
 ઝોખવ કરીને પરણાવી પછી રાજ્યએ એક મહેલ તેમને રહેવા સાડ
 જુદો આપ્યો તે માંહે ખંને સ્ત્રીઓની સાથે સદેવંત ખુબ રંગભોગ
 કરતાં કેટલાએક દીવસ થયા પછી સાવળીંગા કહે હે સ્વામી હવે આપ-
 ò આપણા શેઠેરમાં જમણે તો ઠીક એવું સાંભળી સદેવંત રાજ્ય
 વીરમદેની પાસે રજ માગી કે હવે અમને અમારે દેશ વીદાય કરો
 પછી રાજ્યએ તેમને ઘોડો હાથી ગાડીઓ વીગેરે આપ્યાં ને લોકો દાન
 સેવાને સદેવંતની પાસે આવ્યા છે તે તરેહ તરેહના સવધયા તથા છપા
 અને નકતા બોલીને સદેવંતને ખુશી કરે છે તે નીચે મુજબ.

કુંડળાઆ.

કહે દીન દરવેશ, હુકમ ખીન પાંદ ન અલંદ

કરણહાર કીરતાર, તુફી કાયા કરેલી બંદ.

બંદ

જુદ હે, મત સમ્મી કર માન

કહાં અકબરખાન બલુકી રહે બલાઈ;
 રૂતે ગંગત દે, કઠી ઉઠ ચલના બાઈ;
 બંદા બહોત ન કુલીએ ખુદા ખમેગા નહી;
 જોર જુલમ ન કીજીએ, મરત લોકકે માંહી,
 મરત લોકકે માંહી, તુજરખા તુરત ખતાવે;
 જો 'નર કરે ગુમાન, તેહી નરે ખતા ખાવે;
 કહે દીન દરવેશ, સમજ લે ગાફલ ગંદા;
 ખુદા ખમેગા નહી બહોત મત કુલીએ બંદા;
 કલજુલ અંધે રાજ્યમેં, આયો અંધારો ધોર;
 ચીર કરે કાટવાલકુ, ઉલટા દંડે ચોર.
 ઉલટો દંડે ચોર, જોર કાટવાલ ન ચાલે;
 શાખા જીર વજીર, લાંચ લાઇ અન્યા ખોલે,
 કહે દીન દરવેશ, ધરમકો રહે ન પધયો,
 ગરીબ મારયો જાય: રાજ્ય કલજુલકો આયે.
 પવધએકે શહેરમેં, પાતરે કરી દુકાન,
 તેલ જલાંયા ગાંડકા, કણુ ન પામી માન,
 કણુ ન પામી માત, પાતર દીલમેં ખુબ રોષ.
 એ બડવેકે શહેરમાં. નીરત અપની ખાણ.
 કહે દીન દરવેશ, ભેખ બવાઈયાકા;
 તું ના સમજી નાર, શહેર હે પવધયાકા.

દાહરો—પુરુષ સુખ કારણુ સાયર તજો, અગર બંબકો હેત.
 બલકત પણ પહોંચત નહી, પલક પલક જીવ હેત.

સી—રહો રહો મોતી હીપકે તું કયું ડરતા હીર;
 જસકે દરપત જો રખે જસકે સાતસો મનકા તીર.
કાપીને કહે છે.

દધીશર તેરે ગીર બસે, રણું કહાઈન શુર;

તીન લોક ચાન કરે, તું કયું ડારત ધુર.

જવાબ—દધીશર તો સરપણ બચા, દંત બાજ કોયો મુંડ;

ગજ ચાલ લે ગઈ પદમણી શીરપદ ડારત ધુર.

દુર પટકું મેરી આંખકું, કરમ કય હો જાય,

કયા કરે વેરી નેણકું, મન પહેલા મીલ જાય.

નેણ તું દીસે પાપીઆ, થાય રૂદનકો વાસ;

જેતી દેખત સગીયાં, તે શું બોધત આજ.

નેણ પદારથ નેણ રસ, નેણ નેણ મીલંત;

અળણ્યાકી પ્રીતડી, પહેલાં ને કરંત,

નેણ મારે તો નેણ કરો, નીતો તારાં નેણ નીવાર.

મેં બરખ તું પારધી. મત બોત બાણ મત માર.

કવીત—કાજલદી કાલી રેખ, દાંતુએ ખીરાજે મેખ;

કરમદા એસા લખ દેનરકું ધાધએ.

ચલતી ધજકી ચાલ મૃગાનેની ઝાલમાલ;

કેસર ગુલાલ પુલ, પુજનકું આધ હે.

ચંદ્રજળ પહેરે ચીર, નીલજતો દીસે નીર;

એસી તો સ્વરૂપ રૂપ રંભા હેલી આઈ હે,

કેત હેં કનકસેન કોકીલાસે બોલી બોલ;

હમસે નહી બોલે તોખી રામકી દુવાઈ હે.

કુપાત્રકી પ્રિત કેસી ખાત ખીન ખેત જેસી;

મહોખત માન કેશી વાંકું ચીન્હ જાણીએ.

મુજ ખીન મરદ કેસે, શુદ્ધ ખીન નાર જેસે;

ફાજ ખીન તોપ કેસે, શુદ્ધ ખીન હુસન જેસે.

દોલત ખીન દાન દે, વાલેકું દેવ કરી માનીએ;

કેત હે કીરહીન મનુષ્યો તોલ ન

દીવાળ્ય-સવધિયા-

કેશ દીયે શીર શોખકે કારણુ, નેણુ દીયે ભુગ દેખનકુ;
દાન દીયે કુછ ખાત સુનાવત, નાક દીયા કુછ ખાસનકુ;
હાથ દીયે કુછ દાન કે કારણુ, પાઉ દીયે પંગ ચાલનકુ,
કવી ગંગ કહે સુણુ શાહ અકબર પેટ દીયા પત ખોવનકુ. ૧

ભુખ કુલીન કરે અકુલી નર ભુખ ધરો ધર ભીખ મંગાવે
નીચકી ચાકરી ભુખ કરાવે નીરમલ વંશકુ મેલ લગાવે,
ભુખ ભમાવે વિદેશ વિપદમાં દિન દુખ સમ તુલ્ય કહાવે.
કવી ગંગ કહે ભુખસમ નહી દુખ પાપીણી ભુખ અભક્ષ કરાવે. ૨
જોગીયા સીધી કલંદર તાપસ એહી ડાંગ રેખ મારે કછોટી,
પર મુદર મુસાફર જંગમ શેખવહિ મગ માટતી ગાટી.
જોગી જપ જપે નિરંતર થાકી ફિરત હે જગમે માટી
સોઠો હે ઉસ દાસ નિરંતર રોટી ખીના સખ ખાત હે ખોટી, ૩

હવે જે જયક તથા ભાટ વિગેરે જે લોકો દાન લેવા આવ્યા
હતા તે લોકોએ ઉપર લખેલા દોહરાને ઇપ્પા વગેરે ગામ સંભળાવી
સદેવંતને ખુશી ક્યા તેથી સદેવંતે તેમને ખુબ રૂપીઆ યગેરે દાન
આપ્યું પછી પોતાને ઘેર જવાને તેણે રથ ચાલતો કર્યો તેમાં બે
સ્ત્રીઓ. રનકાવતી ને સાવળીંગા તથા સદેવંત એ ત્રણે એક રથમાં
બેઠાં અને ખીજા સ્વારો હાથી તથા ઘોડા તથા ગાડીઓમાં બેસીને
ત્રીજે દીવસે સદેવંત પોતાના આપના ગામની ભાગેળે આગેને પો-
તાના આપને સરવે હકીકત સાથે ખબર દહાવી પછી થોડો ગુરસે
થઇ વીચાર કર્યો કે મારે એજ કુંવર છે માટે તેની મરજી પ્રમાણે
ચાલવું એમ ધારી પોતે સદેવંતના સામા ગયા ને પોતાને મહેલે તેડી

ભાવી સદેવંતની માતાએ બે કીચોને તથા સદેવંતને હરખ ભેર
પાંખા લીધાં.

ત્રેપાઈ—ધીધી વાગ્યાં ઢોલ. શહેર પોતાને આવીયાં,
આવ્યા મેહેલના માંય, મોતીડે વધાવીયાં,
આવ્યા ગરબાના કોય, દુખ સરવેનાં ડાપીયાં,
સરવે રાણી શીર મોડ, સાવળીંગા પાટોધર થાપીયાં;
થડ થડ થડકે કોય, કાવશ્વર એમ દહી ગયાં
ઢાહુરો—અષ્ટ જન્મની વાત આ, વાંચો સ્નેહ સહિત,
પણ સુનિતિને વશ રહે, તે પુરો પાંડત.

ઈતિશ્રી સદેવંત સાવળીંગાની વાર્તા

સમાપ્ત.

હઠયોગ પ્રદીપિકા.

મુળ શ્લોક તેની ગુજરાતી ટીકા તથા વિશેષ વિવેચન સહિ

આ પુસ્તકમાં શિવજીએ પાર્વતીજીને મહાકાલ યોગશાસ્ત્રમાં હઠવિદ્યા જાણાવી તેજ વર્ણવેલ છે. યોગવિદ્યાનો મહિમા પ્રાચીન સમય અગાધ હતો. આ હઠવિદ્યાનું સેવન કરી બ્રહ્મા બ્રહ્મપદને પામ્યા હતા શ્રીકૃષ્ણભગવાને પણ ગીતામાં અરજીનને અને ભાગવતમાં ઉદ્ધવને આ વિદ્યા ઉપદેશી હતી. નારદ, વિષ્ણુ, યાજ્ઞવલ્કયાદિ મુનીઓ પણ આ વિદ્યાનું સેવન કરતા હતા, એજ આ વિદ્યાનું મહત્ત્વ દેખાડી આ છે. આમાં સિદ્ધીઓ, મહાસીદ્ધિઓ તેમજ યમ, નિયમ, સ્વસ્તિકાસન, ગોમુખાસન, વિરાસન, દુર્વાસન, વનુરાસન, મત્સ્યેન્દ્રાસન, પશ્ચિમત નાસન, મયુરંસન, પદ્માસન તેમજ પ્રાણાયમ અને તેની જુદી જુદા સીદ્ધીઓના જુદા જુદા પ્રકાર, તેની યસ્તી, નૌલી, ઘેતી આદિ પ્રકાર ત્રાટક અને તેના ગુણકર્મ; સીતકારીકુંભક, પ્લાવીકુંભક, મુર્છાકુંભક, બ્રામરીકુંભક આદિ કુંભકના પ્રકાર, મહામુદ્રાઓ; ખેયરી અને તેના પ્રકાર; મૂળાંધ જ્વલાંધર્યાંધ તથા મહાંધ અને તેના ગુણકર્મ, સમાધિક્રમ તથા સમાધિસીદ્ધીઓ આદી ઘણા પ્રકારની માહિતી આમાં આપવામાં આવી છે જે ત્યાગીયોનેજ કામની છે એમ નથી પણ સંસારી પુરૂષોને પણ મન કાપાદિ તતદુરત રાખવાં, આ પુસ્તક વાંચવાની ખાસ જરૂર છે. કેટલાક અસાધ્ય રોગો પણ આ હઠવિદ્યાનાં અભ્યાસથી સાજા થયા છે અને થાય છે. રોગો શરીરને મારે આ વિદ્યા એક માત્રારૂપ છે. આમાં મુળશ્લોક તેની ગુજરાતી સરળ ટીકા ઉપરાન્ત વિશેષ વિવેચન આપેલું હોવાથી સર્વ સાધારણ માણસોને પણ આનો ઘણાજ સારો ઉપયોગ થાય છે. એજ હેતુ કાગળ પાકું સોનેરી પુકું છતાં કીમત રૂ. ૪—૦—૦ પોસ્ટેજ ૦-૧૦-૦

કોઈ પણ દુઃપ્રાપ્ય પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું:—

મંગળદાસ જ્ઞેઠિારામ બુકસલર.

ધર્મ વિજય પ્રેસ, અમદાવાદ.

રીચીરેડ—અમદાવાદ.

